

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XL. ÉVF. 3. SZÁM

1965. MÁRCIUS

TARTALOMJEGYZÉK

CSENDBEN ISTEN ELŐTT

A felszabadulás huszadik évfordulójára (Dr. Ottlyk Ernő) — 129

TANULMÁNYOK

Egyházaink békeszolgálata a világban és itthon — — — —	134
A lelkigondozásról (Groó Gyula) — — — — —	148
Az egyház diakóniai életformája (Folytatás) (Szerdahelyi Pál)	158
Egyházak ökumenikus történetének alapvonásai (Folytatás) (Rédey Pál) — — — — —	164

KÖNYVSZEMLE

50 Jahre im Dienste der Kirche. D. Dr. Mitzenheim. (O. E.)	171
Dr. Pálffy Miklós: Héber nyelvkönyvéről (Vámos József) —	172

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Húsvét u. 3. vas. (O. E.) — — — — —	175
Húsvét u. 4. vas. (Ferenczy Zoltán) — — — — —	177
Húsvét u. 5. vas. (Csengődy László) — — — — —	180
Mennybemenetel ünnepe (Főnyad Pál) — — — — —	181
Húsvét u. 6. vas. (O. E.) — — — — —	184
Nagyheti meditáció Jézus Krisztus hármastisztéről (O. E.) —	186

C í m l a p o n

Verocchionak, a firenzei kora-renaissance nagy mesterének (1436—1488) nagyszerű alkotása a terrakotta Krisztus-szobor (Budapest, Szépművészeti Múzeum), melyről néhány évvel ezelőtt sikerült bizonyítani, hogy a kitűnő művész egyik főműve. A szobor — az ún. „Imago pietatis” — a halottaiból megelégedő, a sírjából kiemelkedő Megváltót ábrázolja, aminő a visszatérő öntudat első kegyelmi gesztusával megnyitja oldalsebét, büntörtlő vére forrását. Verrocchio drámai módon és nagy művészi erővel érzékelteti Krisztus váltságművét.

FÉNYKÉP

LELKIPÁSZTOR

Főszerkesztő: Dr. Pálffy Miklós

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Ottlyk Ernő

A szerkesztés munkájában szerkesztő bizottság vesz részt

Csekszámla: Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest 220 507

Előfizetési ár: havi 12,— forint, félévre 72,— forint, egy évre 144,— forint

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142—074

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály

65.0565/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár I.

Index szám: 26451

A felszabadulás huszadik évfordulójára

Mózes második könyve beszéli el azt a sok szenvedést, amiben Izrael népének része volt. A Biblia a szolgaság állapotának nevezi ezt a korszakot. Be is mutatja az elnyomás keserves valóságát.

Izrael népe rabszolgasorsban élt Egyiptomban. Tudjuk a történelemből, milyen nyomorúságos állapotot jelentett a rabszolga sorsa. Így gondoljunk azokra a mondatokra, amelyek a nép szenvedéseit elevenítik meg. Mózes második könyve első fejezetében többek között ezeket olvassuk: „Rendelének ezért följük robotmestereket, hogy nehéz munkákkal sanyargassák őket” (2 Móz 1, 11). Másutt pedig azt olvassuk: „Kegyetlenül dolgoztaták az egyiptomiak az Izrael fiait és kemény munkával keseríték életüket” (2 Móz 1, 13). Mindezek csupán összefoglalásai annak a folyamatos elnyomásnak, amiben a népnek része volt.

Isten erkölcsi világrendjével azonban ellentétben áll minden elnyomás és szolgálai állapot. Jól tudta ezt a nép, azért kiáltott Istenhez szabadításért. A Biblia ezt írja erről: „Izrael fiai pedig fohászkodnak vala a szolgaság miatt és kiáltnak vala és feljuta a szolgaság miatt való kiáltásuk Istenhez” (2 Móz 2, 23). Isten szíve megindult az elnyomott nép gyötrődésén és ő maga így szólt: „Látván látom az én népemnek nyomorúságát, amely Egyiptomban vagyon és meghallottam az ő sanyargatóik miatt való kiáltásukat, ismerem szenvedéseiket, le is szállok, hogy megszabadítsam őket” (2 Móz 3, 7).

Isten Mózeset és Áront választotta ki, hogy kivezessék a népet a szolgaság földjéről és lerakják a szabad élet alapjait. Hosszú és küzdelmes folyamat volt, amíg a nép levethette a szolgaság igáját. Hosszú időközön keresztül az volt a helyzet a történelemben, hogy a nép szabadságtörekvéseit a hatalmasok elgáncsolták és leverték. Izrael népe sem juthatott ki könnyen a szolgaságból. Sok szenvedésen és viszontagságon kellett átmennie. Isten tíz csapással sújtotta a fáraót, végül is átvezette

a népet a Vörös-tengeren. A szolgaságból való szabadulás végül is megtörtént. Amikor visszatekint Mózes a szolgaság állapotára, a megalázás és kisémmizés korszakára, nagy hálát érez Isten iránt. Dal fakad Mózes ajkán, nem tud betelni a szabadulás örömeivel, magasztaló éneket zeng az Úrnak: „Erősségem az Úr és éneke, szabadítómmá lőn nekem, ez az én Istenem, őt dicsérem, atyámnak Istene, őt magasztalom” (2 Móz 15, 2). És vele együtt örvendezett az egész nép. Mirjám prófétaasszony, Áron néneje dobot vett a kezébe és kimentek utána mind az asszonyok dobokkal, táncolva és énekelve, hogy örömnépet üljenek a szabadulás napján.

Történelmünk folyamán valahányszor az elnyomásból való szabadulást együtt ünnepelte egyházunk magyar népünkkel, az igehirdetők az Egyiptomból való szabadulás történetét állították hallgatóik elé. Így tette ezt például Pilárik István püspök 1707-ben a rózsahegyzi zsinaton mondott megnyitó igehirdetésében, amikor a Rákóczi-szabadságharc eredményeiért adott Istennek hálát, hogy megszabadította népünket és egyházunkat a pozsonyi vértörvényszékeknek, a gályaraboknak, az elnyomásnak és kisémmizésnek a korszakából. Az a meggyőződés élt igehirdetőink szívében, hogy Isten erkölcsi világrendjéből valósul meg valami, amikor elbukik a háborúnak, az elnyomásnak a korszaka és felvirágozik a szabadságnak, az emberi jogok kiszélesedésének, a nép megbecsülésének a korszaka.

Így látták ezt egyházunk vezetői 1848-ban is, amikor azért lelkesedtek a szabadságjogok kiszélesítéséért, mert a konkrét igazságtalanság legyőzésével megvalósul valami Isten egyetemes világrendjének igazságából. Az ősi szent jogért való küzdelemben elért sikerért Istené a hála, aki őrzi erkölcsi világrendjének törvényét és igazságát. Ezért lelkesedett Haubner Máté, dunántúli evangélikus püspök 1848. dec. 3-án kiadott körlevelében a jobbágyság felszabadításáért, amikor többek között ezt írta: „Honunkban 12 millió jobbágyember ezentúl nem robotol; véres verítékkal szerzendő vagyonkájából ötödöt, kilencedet, tizedet nem kénytelen adni; személyes és családi nyugalma, a hajdúktól kezdve felfelé, 20—30 kisebb és nagyobb kényuraságok szeszélyétől nem függ; fölötte bíraskodó felsőségét saját bizodalma szerint választja, a törvény előtt minden más polgártársával egyenlő.”

Minden időben Isten cselekvését magasztalták az igehirdetők akkor, amikor a nép előbbre juthatott a szabadság útján. Noha emberek valósítják meg mindezeket az eredményeket, de a keresztyén hit ezek mögött Isten szabadítását, történelemfor-

máló és vezérlő alakját látja, s ezért nem mulaszt el néki hálát adni az elvett jókért, mert „minden jó adomány és minden tökéletes ajándék felülről való”. Így állunk be ma mi is a hálaadó sorába Mózesről kezdve, minden idők megszabadítottjaival együtt, hogy hálát adjunk a történelem Urának mindazért a szabadításért, ami rajtunk történt.

Istennek adunk hálát először is azért, hogy felszabadultunk a háború alól. A második világháború évei a szenvedésnek, veszteségnek, egyéni tragédiáknak és világra terjedő katasztrófának szörnyű évei voltak. Éhség, rongyosság, otthontalanság, betegség és halál telítették ezeket az éveket csordultig. Az emberi lélek irtózott és elvadult ezekben az években. A háború veszteséglistáján ez is az elsők közt szerepel. A második világháború Magyarországgal együtt evangélikus egyházunkat is mérhetetlen pusztulásba és szenvedésbe sodorta. 190 templomunk és 188 paplakunk és gyülekezeti termünk helyreállításán kellett fáradoznunk. Még téglá- és betontörmelék fedte a lábunk alatt az utcákat, lehullott villany- és telefonvezetékek, szétszórt lakások bútordarabjai akadályozták a lépést, de az út már felfelé vitt. A pincék lépcsői már felfelé vezettek. Szóltak a harangok, hálaadás volt a szívekben, országépítő munkára szervezkedett a nép! Igen, felszabadultunk a háború alól! Mégpedig azzal a meggyőződéssel szabadultunk fel, hogy egyszersmindenkorra elégünk volt a háborúból, békét akarunk, s a béke megvalósításáért küzdeni is fogunk.

Istennek adunk hálát másodszer azért, hogy felszabadult a nép. A második világháború lezárása nemcsak a fasiszta háború poklától való megszabadulást jelentette, hanem ennél is többet. A nép végre megnyerte azt a küzdelmet, amelyet annyi vérhullással folytatott a magyar történelem folyamán. Mennyi nagyszerű elgondolás, tervezgetés, mennyi szent lelkesedés, kemény küzdelem és elszánt akarat előzte meg mindezt! Dózsa György 1514-es híres ceglédi beszédében már azzal nyitogatta a szemeket, hogy „a szolgaságot nem a természet hozta létre, hanem a kapzsiság”. Bocskai István 1604-ben a „Szabadságért és igazságért” jelszóval rántott kardot a nemzeti függetlenség védelmére a gyűlölt Habsburg igával szemben. II. Rákóczi Ferenc 1704-ben a világ népeihez intézett híres kiáltványában így szól: „Felszakadtak a nemes magyar nemzet sebei...”, majd kifejti a szenvedett sérelmeket, amelyek közös védekezésre, egységes fellépésre készítették az egész országot. A nép nevében ezzel lépett fel Petőfi Sándor:

„Jogot a népnek, az emberiség
Nagy, szent nevében, adjatok jogot,
S a hon nevében egyszersmind, amely
eldől, ha nem nyer új védoszlopot.”

Ady Endre felháborodása, 1919 nagyszerű kísérlete és a haladó emberek csaknem végtelen hosszú sorának munkája, fáradozása és önfeláldozása készítette elő azt az ugrásszerű fejlődést, ami a felszabadulással megkezdődött. Népünk hosszú idők óta folytatott szabadságküzdelve célhoz ért. Alkotmányunk kimondja, hogy a Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé. Népünk harca az önállóságért, a gazdasági és kulturális újjászületésért — mint történelmünk legfényesebb napjaiban — újra egybeesett az egész haladó emberiség küzdelmével. Népünk végre tagja lehet a szabad nemzetek nagy szövetségének, a békéért küzdő szocialista tábornak. Felszabadult a nép, a mi népünk!

Istennek adunk hálát harmadszor azért, hogy felszabadult egyházunk is. A magyarországi evangélikus egyház történelmének alapvonása, hogy a szabadságharcok és haladó mozgalmak jelentették egyházunk életének felvirágzását és népet és a protestantizmust egyaránt elnyomó Habsburg-katolikus rendszerrel szemben. Azonban az 1867-es kiegyezéstől a második világháború végéig tartott az a korszak, amelyben a néphez való viszonyunkban törés következett be. Mindig is voltak, akiknek fájt ez a törés. Ez azt jelentette, hogy a katolikus egyházpolitika útjára léptünk. A „keresztyén társadalom”, a „keresztyén Magyarország” annyira összekeverte az egyház és a világ fogalmát, hogy az egyház mindjobban a világ járszalagjára került, érdekeltté vált egy korhadt társadalmi rendszer fenntartásában. Isten irgalmas ítélete volt, hogy a Horthy-rendszer összeomlásából kimentette egyházunkat és új életkezdés lehetőségével ajándékozta meg.

Isten úgy vezette egyházunkat a felszabadulás utáni korszakban, hogy az egyetemes emberszeretet gyakorlásának két nagy területét jelölte ki: az egyik a hazaszeretet, a másik az emberiség szeretete. A hazaszeretet a legtermészetesebb emberi, de ugyanakkor a legtermészetesebb keresztyéni feladatunk is. Akik ebben az országban együtt élünk, mindnyájan érdekeltek vagyunk abban, hogy mi történik, merre és miként haladunk. Az a történelmi helyzet, amelybe Isten a mi egyházunkat állította, a szocializmust építő magyar népi demokrácia. Ebben a nemzetben, a magyar népi demokráciában élünk benne mi, lelkészek, és élnek benne gyülekezeti tagjaink. Amikor az evan-

gélikus egyház tagjai, ugyanakkor egyszerre ennek a nemzetnek, a magyar népi demokráciának is tagjai. Ez nem más, mint az élet Isten-rendelte tényével való szembetalálkozás és a tényekhez való viszonyulás. Nemzetünk és hazánk számunkra Istentől adott valóságok. A keresztyén embernek azon a helyen és abban a környezetben kell szolgálnia, ahová Isten őt állította. A Szentírásból tanultuk és tanítjuk, hogy Isten szolgálata embereknek végzett szolgálat, azért nincs igaz istenszeretet igaz emberszeretet nélkül.

Az emberiség szeretete korunkban egészen konkrét formát öltött a világ békéjéért érzett keresztyén felelősségben. Ma már mindnyájunk előtt világos, hogy a béke szolgálata kifejezetten egyházi feladat. Az atomenergia alkalmazásának kérdése az egész emberiséget izgalomban tartja. Ez a probléma az egyház válaszát is várja. Hogyan lehet a világ feszültségét enyhíteni? Hogyan lehet az általános és teljes leszerelést megvalósítani és a népeket végérvényesen a béke útjára vezetni? Mindezek a kérdések és igények választ találhatnak a keresztyének ajkán. Az egyháznak segítenie kell az embert, aki az atomenergiát az emberiség javára használhatja fel, de az élet megsemmisítésére is fordíthatja. Jézus Krisztus egyháza azon fáradozhat, hogy az emberi szívet a szeretet hajlékává tegye.

A hazaszeretetnek és az emberiség iránti szeretetnek az alapállása minden idők keresztyéni magatartásának az alapja és kiindulása. Erről vizsgáljuk minden nemzedék az egyházban is. A mi nemzedékünk is Istennek és a történelemnek a színe előtt él és cselekszik. Minket is azon a mérlegen fognak egykor lemérni: hogyan és mit valósítottunk meg Jézus Krisztus isten-és emberszeretetre vonatkozó nagy parancsolatából.

Íme, így mutatta meg Isten a kivezető utat egyházunk számára, így állított minket a felszabadulás óta a nép felemelkedésének és a béke ügyének szolgálatára.

Ha most mind áttekintjük Istennek azt a szabadítását, amelyet népünkön és egyházunkon végzett, akkor mi is Mózes Istent magasztaló szavaival szólhatunk Isten kegyelmes cselekvéséért: „Erősségem az Úr és énekem, szabadítómmá lőn nekem, ez az én Istenem, őt dicsérem, atyámnak Istene, őt magasztalom” (2 Móz 15,2). Néki adunk hálát mindazért, amivel hűsz esztendő munkáját megáldotta, a háborútól megszabadulhattunk, békében élhetünk, népünk az ország urává és gazdájává lehetett, egyházunk pedig megtalálhatta küldetését és a szocializmusban vezető útját.

Dr. Ottlyk Ernő

Egyházaink békeszolgálata a világban és itthon

Istennek adunk hálát azért, hogy az elmúlt esztendőben is megőrizte a világ békéjét. Ugyanakkor azonban arra is gondolunk, hogy világszerte nagy feszültségek körében él az emberiség. Éhség, betegség, szegénység gyötri a lakott föld jelentős részét. A keresztyén lelkiismeret nem maradhat tétlen, amikor az emberiség sorsdöntő problémáiról van szó. Forduljunk hát a tárgy iránti odaadással a béke ügyének alapvető kérdéseire, a názáreti Jézus nevében vegyük fel magunkra a világ gondját, segítsünk a bajok elosztásában, vegyünk részt az emberiség békés jövőjének építésében.

Először is induljunk ki a mögöttünk álló esztendő egyházi békeeseményeiből, hogy azok nyomán tájékozódhassunk, feladataink felől.

I. Nemzetközi egyházi békeesemények

Az elmúlt esztendőben jelentősen megnövekedtek világszerte a béke erői, s ennek megfelelően sokasodtak az egyházi békemegnyilvánulások is.

a) AZ EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Az Egyházak Világtanácsa Végrehajtó Bizottsága a szovjetunióbeli Odesszában tartott ülésén jelentős állásfoglalásban foglalkozott a leszerelés problémájával.

„Leszerelés ma — problémák és lehetőségek” címet viselte az alapirat, amelyet az Egyházak Nemzetközi Üggyekkel Foglalkozó Bizottsága (CCIA) dolgozott ki. A moszkvai atomcsendegyezmény óta a nagyhatalmak között beállt enyhülésre hivatkozással igénylik: „Minden alkalmat ki kellene használni, hogy a fegyverkezési versenytől eljussunk a leszerelésben való együttműködéshez.” A nyilatkozat nem hallgatja el azt a tényt, hogy egyelőre még komoly akadályokat kell legyőzni, amelyek megléte a nemzetközi helyzetre nyugtalanító hatással van.

A Végrehajtó Bizottság véleménye szerint a nemzetközi enyhülésre tett lényeges javaslatok közül elsősorban mindazokat a tervekkel kellene megvitatni, amelyek a megnehtámadási szerződésekre, az atommentes övezetekre és az olyan megállapodásokra vo-

natkoznak, amelyek szerint a területi vitás kérdésekben lemondanak a katonai erőszak alkalmazásáról. Nyomatékosan pártolja a nyilatkozat „a meglepetésszerű támadások megelőzéséül ellenőrző állomások létesítését”.

Az odesszai nyilatkozatban, amelyet megküldenek a genfi tizennyolchatalmi leszerelési konferenciának is, befejezésül ez olvasható: „Úgy látjuk, megérett az idő további előrelépésre az embernek a háború és az igazságtalanság elleni harcában. Lehetséges, hogy az előrehaladás lassú lesz és kis léptekben fog történni, de állandónak és biztosnak kell lennie. Az egyházakhoz folyamodunk, hogy fokozzák békefáradozásukat és a többi jóakarátú emberrel együtt kényszerítsék a kormányokat intézkedések megtételére.”

b) A MÁSODIK ÖSSZKERESZTYÉN BÉKEKONFERENCIA

1964. június 28-tól július 3-ig több mint ezer résztvevővel ülésezett Prágában a II. Összkeresztyén Békekonferencia. Nemcsak a szocialista országokban működő egyházak képviselői jelentek meg, hanem igen sokan voltak ott a nyugati országok, valamint Afrika, Ázsia, Dél-Amerika egyházainak részéről is. Az Amerikai Egyesült Államokból 80, Nyugat-Németországból 120 egyházi személy jelent meg. Jelen voltak a katolikus egyház megfigyelői is. Sőt, láttunk Prágában zsidó rabbist, turbános mohamedán papokat, nepáli buddhista szerzetest is. A magyarországi ökumenikus tanácsban tömörült egyházak több mint 40 tagú delegációja jelent meg.

A világ minden tájáról egybesereglett egyházi képviselők jelenléte azt mutatja, hogy az egész világkeresztyénségre kiható ökumenikus jelentősége van a II. Összkeresztyén Békekonferenciának. Az egyházi nemzetközi életben messzeható jelentősége van mindannak, ami Prágában történt. Világszerte jelentkezik Krisztus egyháza ökumenikus összetartozásának gondolata. Ezt a helyes és evangéliumból eredő gondolatot nem lehet az egyházhoz méltatlan, visszahúzó politikai erők szekerébe fogni. Ezzel a kísértéssel szemben a II. Összkeresztyén Békekonferencia alkalmas arra, hogy a világ keresztyéneinek lelkiismeretét ébren tartsa, az emberiség jövőjét illető kérdések iránti felelősség terén. Máris hatnak a II. Összkeresztyén Békekonferencia gondolatai mind a protestáns és ortodox egyházak világszervezetére, az Egyházak Világtanácsára, mind a különböző felekezeti egyházi világszervezetekre, mind a II. Vatikáni Zsinatra. A II. Összkeresztyén Békekonferencia eredményei tehát arra alkalmasak, hogy a világkeresztyénség lelkiismeretét ébren tartsák és áthassák. Az ott kifejtett teológiai munkálatok gondolatai belekerültek mind a hazai gyülekezeteink köztudatába, mind a nemzetközi egyházi fórumok vérkeringésébe.

Emlékeztetőül a Konferencia egyik legfontosabb témájának, a leszereléssel foglalkozó anyagnak a gondolatmenetére utalok.

A fegyverkezési technika gyors haladása, valamint a költséges fegyverkezési verseny ma minden népet arra indít, hogy a nagy

hatalmakkal együtt komolyan gondolja át a leszerelés kérdését és merje megtenni az első lépéseket.

Megszégyenüléssel állapították meg, hogy a technikusok, tudósok és fizikusok és számos politikus — pl. az ENSZ-ben és az Interparlamentális Unióban — alaposabban átgondolták a leszerelés problémáit, mint az egyházak és a keresztyén gyülekezetek, amelyeket Isten Krisztusban elvégzett megbékéltető tette sajátos kezdeményezésre kötelez el a katonai és szellemi leszerelés kérdésében is. Jézus Krisztusban, az Ő halálában és feltámadásában békéltette meg Isten a világot. Isten békemunkája minden emberre vonatkozik. Krisztus békessége azonban nem önbiztosítás. Tőlünk, mint gyülekezettől az embertársaink iránti odaadást követeli meg. A megbékéltek nemcsak másképpen élnek, hanem másokért élnek.

Naponkénti szolgálatunkban arra vagyunk hivatva, hogy részt vegyünk a béke kialakításáért az egész világon folyó munkában és küzdelemben. Kegyelmes Urunk nevében hívunk fel a leszerelésre minden embert, minden ember érdekében.

Jóllehet az általános és ellenőrzött leszerelés szükségességének a belátása mind a politikusok között, mind a népek között fokozódott és különböző konkrét lépések, mint a moszkvai egyezmény, a hasadó anyagok előállításának önként vállalt korlátozása a nagyhatalmak részéről, a „forró drót” felállítása, előkészítette a talajt, az áttörést a leszerelés irányában még ezután kell kivívni. Miért nem történt meg ez az áttörés eddig? A technikai problémákat, amelyek sok türelemmel dolgoztak, talán még meg lehetne oldani, ha a bizalmatlanság és a félelem, az érdektelenség és cinizmus meg nem bénította volna a tetterőt. Ezért mi keresztyének is felelősek vagyunk. A katonai leszerelés csak egyik aspektusa az annak érdekében szükséges változásnak, hogy leszerelt világban félelem nélkül élhessünk. Ehhez nemcsak leszerelési egyezményre van szükség, hanem az összes erők, nemcsak a szakemberek, hanem minden keresztyén és nem keresztyén ember teljes mozgósítására a békés társadalom kialakítása érdekében.

Fel kell használni a meglevő kezdeményezéseket és bátorítani kell kisebb lépések megtételére, tettekre kell váltani a terveket és új elképzeléseket kell kidolgozni, hogy teret biztosítsanak a békének. Követeljük olyan atommentes övezetek létrehozását, amelyeket nemcsak katonailag szerelnek le, hanem amelyeket az információ és kapcsolattartás szabadsága, a gazdasági és kulturális együttműködés jellemez. Követeljük a moszkvai szerződés kibővítését, pl. a föld alatti kísérletek beszüntetését, a katonai támaszpontok megszüntetését idegen területeken, a tömegpusztító fegyverek és az előállításukra vonatkozó információk más országoknak történő továbbadásának megtiltását és a háborúnak, mint politikai eszköznek a száműzését. Támogatjuk a fegyverkezés beszüntetésére (Gomulka-terv) és a biztonságra és a feszültség csökkentésére (Thirring-terv, Ausztria) vonatkozó terveket. Gondolunk tudományos együttműködési tervekre nemzetközi szinten, pl. a

békés célokat szolgáló atomkutatásban és a világűr kutatásban, valamint független intézetek felállítására a béke kérdéseinek kutatása érdekében. Ajánljuk a fejlesztési segély nemzetközivé tételét, nemzetközi szabályok felállítását a világkereskedelemre nézve, amelyek számolnak a fejlődésben levő országok helyzetével, ajánljuk a nemzetközi jog továbbfejlesztését és a nemzeti katonai biztonsági intézkedések felcserélését nemzetközi békevédelemmel az ENSZ keretében. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének széles körű támogatása a népek részéről egyik előfeltétele annak, hogy az betölthesse feladatát és továbbfejlődhessék.

Egyházaink feladata a békeszolgálatban:

1. Krisztus gyülekezetének a diakóniája ma megköveteli az együttgondolkodást minden felelőssel a világhelyzet, a hatalmak közötti erőviszony és a világban levő feszültségi gócek tekintetében. A tárgyilagos tájékozódás erkölcsi kötelesség Krisztus gyülekezte számára. Segédeszközüül szolgálhatnak ehhez a Keresztyén Békekonferencia, az Egyházak Világtanácsa és más szervezetek dokumentumai.

2. Imádkozunk mindazokért, akik ma különös felelősséget hordoznak a békéért: a kormányokért és az ENSZ-ért, mindazokért, akik szenvednek a háborúk következményeitől, vagy akiket újra háborúk fenyegetnek.

3. Igehirdetésünkkel és magatartásunkkal nekünk, mint keresztyéneknek Keleten és Nyugaton arról kell bizonyosságot tennünk, hogy Krisztus megszabadít bennünket a félelemtől, a gyűlölelettől, a bizalmatlanságtól és az önbiztosítástól. Ezért szembeszállunk minden gyűlölködő és háborús própagandával és a békés társadalomra való tudatos nevelésen fáradozunk.

4. A békeszolgálatunk megkívánja a kapcsolatok tartását minden olyan békeszervezettel, amellyel egynek tudjuk magunkat az emberiségért végzett szolgálatban. Igyekszünk elősegíteni a tapasztalatcserét elválasztott emberek és elválasztott népek között, találkozások, közös tanulmányok és irodalom révén. A Keleten és Nyugaton élő egyházak közötti párbeszéd is, mint kölcsönös intés és erősítés, lényeges segítség a békeszolgálatban.

A konferencia üzenetet juttatott el az egyházakhoz, a kormányokhoz, a parlamentekhez, ezzel hatása átfogta szinte az egész világot.

c) AZ EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

Az európai nem-katolikus keresztyénséget átfogó, nyborgi konferencia IV. nagygyűlésének igen fontos eseménye a Második Összkeresztyén Békekonferencia Üzenetének átadása volt. Az Összkeresztyén Békekonferencia jelenlevő két alelnöke, dr. Bartha Tibor püspök és dr. Heinz Kloppenburg dortmundi egyházi főtanácsos, az egyik teljes ülés keretében hivatalosan átnyújtotta az Európai Egyházak Konferenciájának a júliusban Prágában lezajlott Világ-

gyűlésnek az egyházakhoz küldött üzenetét. A testvéries léggör, amelyben az ünnepélyes átadás megtörtént, valamint az a körülmény, hogy az Üzenetet a konferencia hivatalos irataként sokszorosították és a résztvevőknek kiosztották, mutatja, mekkora fejlődésen mentek át az utóbbi években az európai egyházak vezetői is.

Ez a példa is mutatja, mennyire áthatja az Összkeresztyén Békekonferencia szolgálata a különböző egyházi nemzetközi össze-jöveleteket.

II. Hazai egyházi békeszolgálatok

Csak a legjellegzetesebb vonások kiemelésére szorítkozhatunk, mivel már általánosság, széles körűvé vált az egyházi békemunka.

a) LELKÉSZI BÉKEGYŰLÉS

A már hagyományossá vált lelkészi békegyűléseken a magyarországi protestáns egyházak vezető személyiségei és a béke kérdése egyes területeinek szakértői látták el az előadói tiszteletet.

A Béketanácsok és a Hazafias Népfrent hívására egybegyűlt protestáns lelképásztorok a népi-nemzeti egységről szóló fejtegetéseket, a nemzetközi élet kiemelkedő eseményeit, a béke aktuális problémáit nagy érdeklődéssel kísérték és vitatták meg. Élénk eszmecserék bontakoztak ki a hazánkban örvendetesen kialakuló egyházi békemunka, valamint a társadalmi egységhez való hozzájárulás módjairól.

b) AZ EGYHÁZ EMBEREI

AZ ORSZÁGOS BÉKETANÁCSBAN

Számos protestáns lelkész tagja az Országos Béketanácsnak, Dr. Káldy Zoltán püspök pedig az elnökségnek is. Az ott folyó munkájáról tájékoztatást adott az egyház népének, amelynek során többek közt ezt mondta: „A Moszkvai Atomcsendegyezményt több mint 100 nemzet írta alá! Most pedig igen nagy erőfeszítések történnek azért, hogy ennek az egyezménynek a hatálya kiterjedjen a földalatti robbanásokra is. Az egyezménynek aláírása nem egyszerűen azért történt 100 nemzet részéről, mert a különböző kormányok ilyen „bölcsek” voltak, hanem azért is, mert ma a népek akarják a békét és a leszerelést és szinte kikényszerítik vezetőiket a béke megőrzésére. A népek pedig úgy jutottak el idáig, hogy az emberiség sorsáért aggódók igyekeztek lelkiismeretüket megmozgatni. Ezeket a tényeket az egyház sem kicsinyelheti le, mondván, hogy „ez még semmi, mert az igazi béke csak az eschatonban valósul meg”. Az egyház részéről nem fölényeskedésre, hanem munkára van szükség!”

c) A MAGYAR PROTESTANTIZMUS HANGJA A HAZAFIAS NÉPFRONT III. KONGRESSZUSÁN

Dr. Bartha Tibor püspök a magyarországi református, evangélikus, baptista és methodista egyházak képviselőitől szólalt fel és tett hitet a magyar protestantizmus népünk iránti hűségéről: „A mi evangéliumi egyházaink nem olyan módon vesznek részt ebben a nemzeti összefogásban, hogy hűtlenekké váltak volna hitükhöz. Nem elvtelenség vagy az elvi irányvonalak összekuszálása tette lehetővé a nemzeti egység kialakulását, hanem az a világos, reális felismerés, hogy a haza java és az emberiség boldogulása ügyében lehetséges az együttműködés a jóakarató emberek között. Ez a feltételezés az alapja a békés egymás mellett élés világtörténelmi jelentőségű koncepciójának. A mi egyházaink a nemzetközi egyházi élet fórumain arra törekednek, hogy ezt a tanulságot felmutassák és hirdessék.”

d) A LESZERELÉSI HÓNAP SZOLGÁLATAI

A leszerelési hónap ügye a lakosság legszélesebb köreit vonzotta, természetes, hogy a magyar protestáns egyházak is számtalan szolgálaton keresztül segítették a háború nélküli világ látomását és követeléseit.

Szamosközi István püspök a leszerelési hónap szolgálatainak tanulságait így összegezte: „A szovjet békepolitika, a szocialista országok növekvő ereje, a volt gyarmati területeken függetlenné vált nemzeti államok háborúellenes külpolitikája és a békéért minden áldozatra kész egyszerű emberek megszámlálhatatlan serege visszatartóztathatatlanul halad a kitűzött cél: az általános és teljes leszerelés megvalósítása felé.

Az egyházak a maguk erkölcsi súlyával és tömegeikkel meggyorsíthatják ezt a nemes hadjáratot. Most ez alatt a leszerelési hónap alatt egyházaink tisztségviselői és tagjai mindenütt alkalmat kértek és kaptak arra, hogy felajánlják lelki és fizikai energiájukat a magyarországi békemozgalom erősítésére. Hitet tettek arról, hogy a mi országunk és a mi társadalmunk építése, a mindennapi munka hűséges végzése, kiváltképpen való békemunka. Arra is elkötelezték magukat, hogy sajátos egyházi eszközeikkel mindannyian részt veszünk a békére való lelkesítésben, a reánk bízottak felvilágosításában és eligazításában”.

e) EGYHÁZAINK VEZETŐI A MINISZTERELNÖKNÉL

Kádár János, a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnöke fogadta egyházaink püspökeit, akik átadták a II. Összkeresztyén Békekonferenciának a kormányokhoz, parlamentekhez és a világ felelős személyiségeihez intézett felhívását az Összkeresztyén Békekonferencia nevében, abban a tudatban, hogy a mi kormányunk mindenben megfelel a II. Összkeresztyén Békekonferencia

felhívásának: kormányunk, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány politikájának alapját és tengelyét éppen a békéért és a biztonságért való fáradozás alkotja.

f) EGYHÁZAINK SZAVA A PARLAMENTBEN

Az országgyűlésen a külügyminiszter előterjesztéséhez kapcsolódó vitában D. dr. Vető Lajos püspök és Lehel Ferenc szombathelyi lelkész, képviselők szólaltak fel. D. dr. Vető Lajos püspök mindnyájunk meggyőződését fejezte ki, amikor többek között ezt mondotta a parlamentben: „Kormányunk békepolitikájáról mi egyházi emberek sokat tudunk beszélni és sokat tudunk elmondani. Attól fogva, hogy a magyar protestáns egyházak és államunk között igen jó a viszony, egészen addig, hogy kormányunk néhány megérett kérdést rendezett a Vatikánnal kötött megállapodásában, kormányunk igen sokat tett népiünk hazafias egységének és belső békéjének érdekében. Az évről évre élvezett tekintélyes államsegélyt is ebben az összefüggésben legyen szabad a hívek és a lelkészek nevében köszönettel megemlítenem.

A mindenre kiterjedő, minden becsületes dolgozó ember javát a szívén hordozó békepolitika érvényesül államunk bel- és külpolitikájában”.

Az egyházi vezetők példamutató állásfoglalásait követték lelkészeink számtalan szolgálatuk során.

Az elért eredmények mellett azonban további fokozott erőfeszítésre van szükség, mert az emberiség sorsdöntő alapproblémái nem nyertek megoldást, az atomháború veszélye nem múlt el véglegesen, a teljes leszerelés és a fegyver nélküli világ követelése még nem valósult meg. Amíg ezeket el nem érjük, nem nyugodhatunk, sőt minden erőnket latba kell vetnünk e célok elérése érdekében.

III. A béke teológiájának alapvonásai

a) A SZERETET KÖTELEZ

Jézus Krisztus egyháza mélyen érdekelt az emberiség sorsának alakulásában. Az egyházat Isten nem vette ki a világból, a keresztyének benne élnek az emberiség sorsközösségében. Számukra ugyanúgy nem mindegy, hogy az emberiség milyen irányban halad, mint az emberiség más tagjainak sem. Ugyanakkor azonban a Krisztusban hívő emberek Isten színe előtti felelősséggel tagjai az emberiségnek és nemzetünknek. A keresztyének Isten előtti számadásra gondolva akarnak a föld sója és kovásza lenni.

A keresztyének az emberiségnek azzal szolgálnak, hogy Isten emberszerető akaratát képviselik. Mivel Isten ígéje nem hallgat az emberi együttélés dolgairól, azért az egyháznak a hit szabályai szerint kell tanítania és tanácsot adnia. Álláspontját pedig magatartásával kell odaélnie az emberiség elé. Jézus Krisztus, aki egyedül il-

letékes a parancsolatok összefoglalására, az Isten- és emberszeretet nagy parancsolatában jelölte meg a keresztyén ember feladatát. Ez lényegében nem más, mint a hit és szeretet összefüggése. Ezt felejtette ki a reformáció, amikor a hit gyümölcsterméséről tanított. A hitből fakadó szeretet lelkületével kell szolgálnia ma az egyháznak az emberiség jövőjét.

Amennyit megtapasztalt valaki Isten szeretetéből, annyira telik meg szíve embertársai iránti szeretettel és szolgálatkészséggel. Amennyit megért valaki Isten emberiség iránti irgalmasságából, annyira szívén viseli a legnagyobb embertelenség elhárításáért folyó küzdelmet, nevezetesen azt, hogy az atomháború veszélyét elhárítsa a felebarátok összesége, az egész emberiség felől. A keresztyén ember szíve egész forróságával szereti az emberiséget, mint Isten teremtő, megváltó és megszentelő munkájának tárgyát, szükségképpen oltalmazza és védi egy újabb háborútól, amelynek kirobbanása a modern tömegpusztító fegyverek alkalmazásával fel nem mérhető katasztrófát jelentene az egész emberiségnek. Amikor az egyház az emberiség nagy kérdéseiben szavát hallatja, nem a Szentírásban adott helyzeteket viszi át a jelenre, hanem a Krisztus-hit alapján, a „hitnek szabályai szerint” jár el, a józan ész és a helyzet felméréséhez szükséges szakértelem útmutatása mellett.

Az egyház a maga politikai felelősségét Isten színe előtt gyakorolja. Néki engedelmeskedik, amikor szereti az embert és Isten egész világát. A keresztyén ember nem kíméli erejét, amikor a világ békés fejlődéséért síkraszállhat, az emberiség boldogabb jövődjéért munkálkodhat. Isten indította fel felelősségérzésünket az emberiség helyzete és jövője iránt. Igéjében megtanított arra, hogy ne húzódjunk vissza vallásosságunk elefántcsonttoronyába, hanem lássuk meg Isten emberszerető akaratát akkor is, amikor a lakott föld döntő és új korszakot nyitó kérdéseiről van szó.

Mivel Isten nemcsak az egyház Istene, hanem a mindenség Ura, mivel nemcsak a szakrális, hanem a profán terület is az övé, mivel mi keresztyének nemcsak az egyházban, hanem a világban is bent élünk, ezért az egyház sem vonulhat valami világtól elvonatkoztatott elefántcsonttoronyba, s nem válhat kegyes múzeummá, hanem eligazító szót kell mondania az emberiség alapvető kérdéseiben is.

Keresztyéni emberszeretetünk konkrét mai feladatai odavisznek minket azok sorába, akik a világ békéjéért igazi felelősséget éreznek, a békemozgalom világot átfogó tömegerejéhez. Az egyház szolidáris — világnézeti különbségre való tekintet nélkül — mindazokkal, akik a béke ügyét előbbre viszik. Az atomháború elvetésében és az ellene való küzdelemben szükségképpen részt kell vállalnia minden becsületes embernek, de különösképpen is minden keresztyénnek, aki Jézus Krisztustól tanulta az emberek szeretetének és szolgálatának az útját. Ugyanakkor az emberszeretetet nemcsak kifejezetten keresztyén erkölcsi parancs, hanem a természeti

törvényben meglevő egyetemes emberi követelmény. A keresztyén-ség körén kívül is van erkölcs. Az egymáson való segítség, a nagy célok érdekében való emberi szolidaritás: világjelenség. A természetes emberi erkölcsben megvalósuló humanizmus és a keresztyén erkölcsben adott jézusi parancs egy célra irányul: az emberiség előbbrejutására és boldogulására. Ennek az egyetemes erkölcsi cél-nak az érdekében fog össze a keresztyén ember mindazokkal, akik ezt készek munkálni.

A világ békéje olyan ügy, hogy annak érdekében háttérbe kell szorítani minden ideológiai ellentéteket és felszabadult szívvel együtt kell dolgozni azokkal, akik meg akarják menteni a világot egy végzetes katasztrófától. Minden teológiai érv, amely ezt az együttműködést ellenezni kívánja, tarthatatlan és haszontalan. Egyetemes veszély fenyegeti az emberiséget, egyetemes a küzdelem is ellene. Az emberiség egyetemes kérdése ma minden világnézeti, faji, társadalmi problémán túl a háború és béke kérdése. Urához válna hűtlenné az egyház, ha ezt nem tenné szívügyévé, s nem szentelne kellő figyelmet erre.

Jézus Krisztus egyháza csakis a legnagyobb megalégedéssel te-kinthet arra, hogy eddig soha nem látott mértékben mozgósította az atomháború elleni tiltakozás az emberiséget a béke védelmére. Mivel egy nép éppoly kevésbé akadályozhatja meg a háborút, mint egy magányos ember, azért helyes és szükséges valamennyi nép ösz-szefogása, embermilliók erejének egyesítése a háborús szándékok megfékezésére. Csak hálások lehetünk Istennek, hogy a béke ügye ma már nem csupán jámbor óhaj, hanem győzelmes erő, amely képes hátrálásra kényszeríteni a háború erőit.

Amikor az egyházak részt vesznek a békemozgalomban, az igé-nek való engedelmesség jegyében teszik, s így békemunkájuk összhangban van keresztyén tanításukkal, hitükkel és meggyőződésükkel. A békemozgalomnak és a tömegek között végzett nevelő munkának, felvilágosításnak eredménye az, hogy a népek felelős vezetői sok esetben a közhangulat hatására tárgyaltak és kell tárgy-alniok. Emiatt nem avul el soha ez a munka. Százmilliók béke-akarátának nyomása olyan tényező, amellyel a világ minden ve-zetőjének számolnia kell.

Mi, magyarországi keresztyének hálát adunk Istennek, hogy olyan országban élünk, ahol törvény bünteti a háborús propagan-dát és törvény védi a békéért folytatott munkát. Hálát adunk Isten-nek, hogy az a társadalmi rend, amelyben élünk, a mi népünk és az emberiség lakosságának harmada, a békére épül és a lényegé-hez tartozik hozzá a béke, a béke társadalmi rendje. Egyházaink több, mint egy évtizedes békemunkájára visszatekintve nemzetközi téren és belföldön, könnyen lehet, hogy nem sok idő múlva éppen a békemozgalomban való részvételünk miatt azt fogja megállapítani a történetírás, hogy a mögöttünk levő évtized a magyar protestan-tizmus legdicsőbb korszakai közé tartozik.

b) AZ ATOMHÁBORÚ VESZÉLYE

Isten az egész embervilágot egy vérből teremtette. Az egyház számára ez az emberiség egységének teológiai alapja. Ennek a teremtsébeli egységnek kell tükröződnie a népek egymás mellett élésében is. Az emberiséget megosztó ellentétnek, a szocializmus és kapitalizmus ellentétének a békés verseny jellegét kell öltenie, és semmiképpen sem szabad világot elpusztító atomháborúvá válnia. Az atomfegyverek az emberiség pusztá létét fenyegetik. De már az atomfegyverekkel való kísérletezés is igen nagy veszedelmet jelent az egész emberiség számára. Nem szabad az egyháznak bizonytalanlankodnia ebben a kérdésben, hanem egyértelműen bűnnek kell minősítenie az atomháborút és annak elkészítését. A magfegyverek esetleges használata az egész emberiség életét és kultúráját kockáztatja, ezért mi, keresztyének a tömegpusztító fegyverek használatában vagy nem használatában az élet és halál kérdését látjuk Isten színe előtt.

Az atombomba kikényszeríti a háborúk történetének végét. A háború megszűnt politikai eszköz lenni. Ahhoz, hogy az emberiség története folytatódhassék, a háborúnak még a gondolatát is ki kell küszöbölni. Minden háború, de különösképpen is a tömegpusztító fegyverekkel folytatott atomháború összeegyeztethetetlen Jézus Krisztus tanításával. Isten ellen kiáltó bűn és gonoszság, aktív hitetlenség, az Apostoli Hitvallás mindhárom ágazatának gyakorlati tagadása. Nemcsak a háború formája, de már az agresszió vagy az arra való előkészület, mint támadó háborús indulat és szándék elítélendő és megbélyegzendő a keresztyén erkölcs nevében.

Mivel tíz kőbaltköpenyes hidrogénbomba elég ahhoz, hogy a földön minden élőlény sorsát megpecsételje, ezért a tömegpusztító fegyverek létezése megdöntötte a háború és béke, a támadás és védekezés, a barát és ellenség tradicionális fogalmát.

Az atomkorszakban a háború egyenlő a lakott föld megsemmisítésével, s a földet visszataszítja a teremtés előtti káoszba. Ez tömeggyilkosságot, de egyben öngyilkosságot is jelent. Az atomkorszakban a háború semmiképpen sem lehet alkalmas eszköz az igazság, vagy a háza védelmére, sem a béke biztosítására. Az atomkorszak éppen azért az embert a legsúlyosabb felelősség döntése elé állítja, ami elé valaha is került a történelem folyamán. Ez a felelősség azt követeli, hogy a népek megtalálják az igazi koegzisztenciát, a békés egymás mellett élést.

Isten feltárta az ember előtt a mindenség titokzatos erőforrásait. Kérnünk kell a történelem Urát, tanítsa meg a népeket és az embereket az atomerővel való felelősségteljes gazdálkodásra, a tudás és technika eredményeinek békés célokra való felhasználására. Az atomfegyverkezés állandó nyugtalanító veszélyt jelent. Egy szolgálatot felmondó készülék, egy pilóta idegállapotának romlása, egy felelőtlen államférfi oka lehet annak, hogy a világ bármely pontján felrobban egy atombomba, ami abban a pillanatban a nagyha-

talmak egész védelmi és támadó készségének bevetését jelenti, s ez alkalmas lehet arra, hogy az egész földet a Gen 1,1 állapotába vesse vissza. Az egyház helyesli azt a célkitűzést, hogy a szocializmus világrendszere és a kapitalizmus békés versenyben igazolják fölényüket a népek előtt. Az elért eredmények döntsék el a sikert. El kell ítélni minden törekvést, amely atomháborúval akarná megoldani ezeket a kérdéseket, vagy atomfegyverkísérlettel akar feszültséget szítani.

A mai feladat nem az, hogy ellenfeleinket háborús konfliktusok felidézésével legyőzzük, mert az atomfegyver esetében immár nincs győzelem többé, hanem az, hogy egymás mellett éljünk anélkül, hogy egymáson uralkodni akarnánk, tiszteletben tartsuk egymás jogait anélkül, hogy megsértenénk más országok szuverenitását, tudományos, kulturális, gazdasági versenyben küzdjünk a boldogabb holnapért anélkül, hogy erőszakkal akarnánk győzni a másik felett. Az a béke, amelyben folytatják az atomkísérleteket, máris ártatlan és ismeretlen áldozatok meggyilkolásához vezet, s ez a béke nem más, mint a háború pusztításának folytatása alattomos és titkos fegyverekkel.

Ha az egyház bizonytalanlankodnék abban a kérdésben, hogy az atomfegyverekkel való kísérletezés és az atomháború valóban bűn-e vagy sem, akkor joggal vetődhet fel a kérdés, hogy tudja-e egyáltalában, mi a bűn és mi a nem bűn. Hiszen az atomháború nemcsak a jelen nemzedék számára tömeggyilkosság, amely ezerszeresen áthágja Isten „ne ölj” parancsát, hanem a jövő nemzedék élete és egészsége elleni merénylet is. Amikor határozott és egyértelmű nemet mondunk az atomfegyverkezésre, azért az életért szállunk síkra, amelyet Isten ajándékozott ennek a világnak, s amely komoly veszélyben van. Ez a motívum több, mint az élet iránti tisztelet: ez annak a tudása, hogy Isten az életet szereti, és ha mi támadást intézünk az élet ellen — már pedig ez történik az atomfegyver használatával —, akkor a sátán eszközei vagyunk.

Az ember azzal a paranccsal lett emberré, hogy szeresse Istent és felebarátját. Ha ehelyett elbizakodottságában Isten helyére akar lépni, és Isten parancsolatának megvetésével az erőszak, az elnyomás, a leigázás útjára lép, ezzel Isten kérlelhetetlen haragját vonja magára.

Az egyháznak fel kell emelnie szavát az ellen, hogy az atombombával kísérletező kormányok kísérleteik helyét saját országuktól távoli helyeken választják meg, hogy az áldozatok védtelen kis népekből, többnyire színes népekből kerüljenek ki. A más államok területe körül szervezett támaszpont-rendszer nemcsak a háborús agresszió tűzfészke, hanem a területét átengedett állami lakosságának is a veszélyeztetése. Különösen aggályos Nyugat-Németország helyzete ebből a szempontból.

Jogos és igazságos a békeszerető emberiségnek az a szándéka, hogy amint a közönséges gonosztevőket, a gyilkosokat, rablókat,

gyűjtogatókat megrendszabályozza és ártalmatlaná teszi a társadalom a maga szerveivel, ugyanúgy kényszeríti azokat is, akik háborút szeretnének kirobbantani — a békére. Ezért az egyháznak a keresztyén erkölcs nevében fel kell szólítania az államférfiakat, hogy döntsenek egyértelműen az atomfegyverek megsemmisítése, a velük folytatott kísérletek beszüntetése, az általános és teljes leszerelés érdekében. Az egyháznak kérnie kell a kormányokat, hogy újra és újra tárgyaljanak egymással, fékezzenek meg minden háborús méregkeverést, és minden erővel dolgozzanak a békés egymás mellett élés érdekében. Mivel az atomfegyverek feltételezik, hogy alkalmazójuk kész feltétlen pusztulásba taszítani városokat és falvakat, gyermekeket és asszonyokat, egész vidékeket és országokat, jövőendő nemzedéket és az egész természetet, mindez pedig a válogatás nélküli tömeggyilkosságot jelenti, sőt csak gyilkos gondolkodással lehet ezekkel kísérletezést is folytatni, ezért tömeggyilkosként és háborús főbűnösként kell kezelni azt a kormányt, amely először alkalmaz atomfegyvert.

c) A LESZERELÉS

Az általános és teljes leszerelésnek az ENSZ-ben a Szovjetunió részéről elmondott programja felöleli az egész emberiség vajjúdó kérdéseit. Ha a veszély nagyságát nézzük, ha a fegyverkezés és atomkészség óriási horderejét vesszük számításba, akkor megértjük, hogy a világ valóban határvonalhoz érkezett. Ma még a katasztrófa elkerülhető. A népek ellenséges szándék nélkül, világnézeti, társadalmi, kulturális, faji különbözőségük ellenére egymás mellett élhetnek, a koegzisztencia valósággá válhat.

A leszereléssel roppant energia és anyagi erő szabadul fel, amely a népek életszínvonalának emelésére fordítható. A verseny nem a hadseregek felszerelése és létszáma körül van, hanem a békés termelésben, a közszükségleti javak előállításában. A leszerelési javaslat óriási perspektívát nyit az anyagi fellendülés területén.

Általános és teljes leszerelés. A prófétáknak az idők végére vonatkozó jóvendőléseire emlékezteti ez a keresztyéneket. „Fegyvereiket kapákká kovácsolják, dárdáikat pedig sarlókká, nép népré fegyvert nem emel, és hadakozást többé nem tanul” (Mik 4, 3). Az eschatologikus kiteljesedésnek, mint végső célnak a látása, s ugyanakkor az Isten iránti engedelmesség vállalása nagy etikai ösztönzést ad azoknak, akik Isten munkatársaiként akarnak élni e világon. Amikor Ézsaiás próféta arról szól, hogy a farkas a báránnyal, a párduc a kecskegödölyével, az oroszláncöllyök a borjúval van együtt, ezeknek az ellenséges elemeknek az együttlakozását ugyan a végső kiteljesedés korszakába helyezi, de már most is öröm tölti el a keresztyén ember szívét, amikor e végső kiteljesedés ígéretes jegyeit már ma szemléltetheti a békés egymás mellett élés gondolatának erőteljes terjedésében.

Ha a világ önmagát nem akarja elpusztítani és szerencsétlen glóbuszunkon esetleg az életet is kiirtani, egyetlen járható út a leszerelés. Ha pedig ezt az utat választja az emberiség, akkor a matematika egyszerű törvényei alapján, a kétszer kettő négy igazsága szerint a világ előtt a békés aranykor lehetősége áll. A béke korszakának nagy élménye: az emberiség összetartozása, a népek közötti barátság és testvériség elmélyülése. Közösek a problémáink, közösek a lehetőségeink. Az egymásra utaltságnak ezernyi szála fűz egybe bennünket. Ebben a korszakban a Jézus Krisztus evangéliumának tisztán és igazán kell hangoznia az emberiség egységéről, az emberi szolidaritás vállalásáról. Ma már érett a helyzet az emberiség békés korszakára való felkészüléshez. A béke korszakának tartalmi kidolgozásából Jézus Krisztus egyháza önmagát nem zárhatja ki, hanem az ige világosságával kell szolgálnia szerte a világon, hogy az emberek látva az egyház biztos útmutatását, dicsőítsék a mennyei Atyát.

Az egyház nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy csődöt mondjon ebben a korszakban, mert akkor minden hitelét elveszíti, megízeltlenül sóvá válik. Nem akarhatja azt, hogy a béke ügye nélküle jusson kiteljesüléshez, nem akarhatja magát kizárni az emberiség jövődjéért felelősséget érzők táborából, mert ezzel önmagát zárná ki az Isten akaratának követéséből. Az egyház nem hiányozhat az emberiség békekorszakának építői közül.

Nem elég, ha csak karácsonykor, vagy az esztendő néhány vésárnapján prédikálunk a békéről. A nép előtt rá kell mutatnunk az igazságra, annak jelentőségéhez képest, hogy a béke minden népet megillet Krisztus parancsa szerint, tekintet nélkül bőrük színére, nemzetiségükre vagy világnézetükre. Tudjuk és valljuk, hogy Isten üggye a béke, a békesség keresése, a békének minden áldása. Valljuk, hogy Isten békére teremtette ezt a világot, tehát arra, hogy békességben dolgozzék, gyarapodjék és békével dicsőítse Teremtő Urát.

Kötelességünk szem előtt tartani, hogy az Újtestamentum örömjéne és a tömegpusztító fegyverek semmiképpen sem férnek meg egymással. Ez a tény ne hagyjon békét az egyháznak mindaddig, amíg a tömegpusztító fegyverek el nem pusztulnak. Minden keresztyénnek a lelkiismeretét ébressze fel az atomháború veszélye, mert az egyházak tunyasága következtében az evangélium legmélyebb motívumai elhomályosulnak és megerőtlenednek.

Az egyháznak állást kell foglalnia és munkálkodnia kell a különböző fajú, világnézetű és különböző gazdasági, politikai és társadalmi rendben élő népek békés együttélése mellett. Állást kell foglalnunk a teljes és általános leszerelés mellett. Világosan meg kell mondanunk, hogy az egyház a háború és béke kérdésében a béke, fegyverkezés vagy leszerelés kérdésében az általános leszerelés, a gyarmati elnyomás vagy szabadság kérdésében a szabadság, az atomhalál vagy élet kérdésében az élet, a szegénység vagy jólét kérdésében a jólét mellett van, ezekért imádkozik és munkálkodik.

Az ember jövőjének kérdésében a hagyományos válaszok nem adnak megoldást. A teológiának, az egyház tudományos öntudatának is új utakon kell járnia. Olyan előről kell felfedeznie a Szentírásban Isten akaratát, ahogyan azt a reformáció nemzedéke tette. A „status confessionis” ténye előtt áll a keresztyénség ma, amikor hitet kell tennie az atomfegyverkezés ellen, a teljes leszerelés mellett. Valljuk hát meg keresztyén hitünkéből folyó meggyőződésünket Isten és a világ színe előtt. Legyen a keresztyénség a béke világkorszaka építésének egységes táborává. Foglaljuk hitvallásba az emberiség jövőjéért érzett keresztyéni felelősségünket. Az emberiség és benne a keresztyénség új világkorszakba lépett. Ha a világ minden jóakarató embere összefog, megvalósítható a béke világkorszaka. Ennek az elérésére mozgósítanunk kell minden keresztyén egyházat, lelkészt, gyülekezetet is.

IV. Az egyházi békemunka távlata

Az egyházi békemunkában nem lankadhatunk, mert az emberiséget fenyegető veszélyek egyáltalán nem múltak el. Az 1965. esztendő gazdag lehetőségeket tár elénk.

a) 1965-ÖS FELADATAINK

A békéért való szolgálatunknak konkrét feladatokat adnak ennek az évnek a nagy eseményei.

Április 4-én lesz húsz esztendeje, hogy hazánk felszabadult a háború, a fasizmus, az ezeréves elmaradottság igájából. Befejeződött népünk életében az a korszak, amely az elmaradottsághoz és a háborúhoz kötötte az ország szekere rúdját. Új korszakba léptünk, amikor népünk gazdája lett saját országának, amikor együtt fejlődhetünk baráti népek testvéri közösségében a haladás, a felemelkedés, tehát a szocializmus útján. A felszabadulás huszadik évfordulója figyelmünket irányítsa arra a perspektívára, amely megnyílt előttünk, amikor hazánk a szocializmus útjára lépett.

Májusban a második világháború befejezésének huszadik évfordulóján, és augusztusban az első atombomba robbanásának szomorú huszadik évfordulóján nemcsak a világot ért óriási veszteségekre emlékezünk, hanem ezek az évfordulók éppen arra adnak indítást, hogy minden erőnket latba vetve küzdjünk a világot pusztulásba taszító szándékok és törekvések ellen.

Júliusban Helsinkiben a leszerelési béke-világkongresszuson a békeszerető emberiség képviselői fogják felrázni a világ lelkiismeretét a tömegpusztító fegyverek ellen és a teljes leszerelés érdekében, a fegyver nélküli világ kialakításáért.

Mindezek nagy távlatot nyitnak meg ahhoz, hogy keresztyén lelkiismeretünk indításának engedve, szívvel-lélekkel végezzük békeszolgálatunkat az emberiség jövője biztosításának érdekében!

b) A HIT VALLÁSTÉTELE

Imádkoznunk és dolgoznunk kell azért, hogy egyházaink jó példaadása, testvéri kérése és tanácsa, intelme és figyelmeztetése a nyugati egyházak felé további javulást idézzon elő a békéért való küzdelem javára. Az egyházi békeszolgálat fontos eszköze az imádság. A békéért való imádság szervezeten beletartozik egyházunk szolgálatába. Isten iránti hálával mondhatjuk, hogy a békéért való imádság egyházunk valamennyi templomában minden igehirdetés után elhangzik.

Az egyházi békeszolgálat fontos eszköze a szóval való meggyőzés. Mégpedig az Isten igéjére alapozott, keresztyén erkölcsi meggyőződésből fakadó testvéri szó, akár a szószékről, akár a hivekkel való beszélgetés során fakad.

Az egyházi békeszolgálat fontos eszköze a szeretetben és a békességben való előljárás. Az egyházból ki kell sugározni az Isten szeretetének és békességének, s ezt kell odaélnie a világ elé.

Adjunk hálát Istennek, hogy mind ez ideig megoltalmazta a világot a pusztulástól, adott erőt a veszély leküzdéséhez, oltalmazta az emberiség békéjét, legyőzte a bűn gonoszságát, amiket közönyösségünkkel, nemtörődömségünkkel, keményszívűségünkkel követtünk el Ő ellene és az emberiség ellen, amikor szavunk és cselekedetünk hiányzott, vagy kevés vagy erőtlén volt az emberiség új korszakában való iránymutatáshoz. Könyöröggünk Istenhez a világért, amelyet a félelem és a bosszúállás, a hatalomvágy és a kapzsiság, az öngigazolás és a kétségbeesés gonosz hatalmai fenyegetnek, hogy egyháza legyen hegyen épített várossá, amely világosságot terjeszt az emberiségnek, a béke korszaka felé mutatja az utat. Könyöröggünk Istenhez, hogy tegye az embert bölcsé felfedezései nagyságához képest, akaratának hűen tudja alakítani jövődjét, éretté lehessen azoknak a kincseknek birtokában, amelyet Istentől kapott.

A lelkigondozás néhány alapkérdése

(A pozsonyi evangélikus teológián elhangzott vendégprofesszori előadás)

A lelkigondozás időszerűsége

I.

A lelkigondozás, a lelkipásztorkodás, a cura pastoralis a lelkészi szolgálat egyes ágai között napjainkban egyre nagyobb jelentőségűvé válik. Érdekes módon ez a jelenség egy bizonyos értelemben párhuzamos folyamata annak a másiknak, amit úgy nevezhetnénk: az igehirdetés megújulása. Mind a kettő közös gyökérből táplálkozik: a reformátori, új-reformátori teológiából, vagyis abból a teológiai újra tájékozódásból, amit teológia-történetileg általában Karl Barth Römerbrief-jének megjelenésétől szoktak számítani (1918), gyökerei azonban persze messzebbre nyúlnak s kezdeteit — mint általában a szellemi folyamatoknak, — aligha

lehet dátumszerűen rögzíteni. Ez a teológiai Isten igéjét állította vizsgálódásának középpontjába s nem a vallásos embert. Az egyház szolgálatát pedig mindenesztül Isten igéjének a hirdetésében állapította meg. Félreérténők azonban ezt a teológiát, ha azt vélnénk, hogy radikális Isten — pontosabban a kinyilatkoztatás — felé fordulása az embertől való elfordulást jelentett volna. Hogyan is eshetett volna ez meg, hiszen Isten a Jézus Krisztusban, tehát a testté lett Igében nyilatkozta ki magát. Vagyis úgy, hogy maga is emberré lett egy bizonyos értelemben s a történeti valóságban, a térben és időben jelent meg közöttünk. S ennek a megjelenésének, a kijelentésnek nemcsak formai oldala volt az emberréválás, hanem tartalma is az emberhez való odafordulás, mégpedig abban a radikális ember-igenlésben, ahogyan azt Jn 3,16-ban találjuk felülmúlhatatlanul megfogalmazva.

Éppen ezért, ahol az igehirdetés valóban megújult, ott megéledt a lelkigondozás is. Ebben azonban a hangsúly arra esett, hogy a lelki-gondozásban nem egyik embernek van dolga a másik emberrel, hanem benne Isten keresi az embert. Más szóval: a reformatori teológia felismerése szerint a lelkigondozás is igehirdetés, „ein Spezialfall der Predigt” (Thurneysen). Hogy ez mit jelent, arról az alábbiakban még bővebben is lesz szó.

A lelkigondozás megéledéséhez hozzájárult az a folyamat is, amit általában szekularizálódásnak szoktak nevezni s amit Bonhoeffer — pozitív előjellel látva el — a világ nagykorúvá válásának nevezett. Egyszerűen kifejezve: az emberek nem járnak templomba — legalábbis kevésbé, mint más korszakokban, — ez viszont még egyáltalában nem jelenti azt, hogy nem igénylik a lelkigondozást. Hogy ez mennyire így van, arra nézve elég utalni a lelkigondozásnak egy egészen új és egyre terjedőbb formájára és fajára: a telefon-lelkigondozásra. A megadott számokat mérhetetlenül sok ember hívja fel — mert segítségre szorul. Idegenkedik azonban azoktól a hagyományos formáktól, amelyekben az egyház ezt a segítséget neki eddig általában nyújtotta.

Az egyház számára tehát az a feladat adódik, hogy ne várja ölbetett kezekkel, amíg az emberek felkeresik, hanem maga is keljen útra és keresse fel az embereket. Menjen utánuk — a szó fizikai értelmében is: ott keresse őket, ahol azok valóban várják. De átvitt értelmében is: ott keresse az embert, ahol az valóban van, t. i. abban a valóságos helyzetben, amely a modern, mai emberre éppen jellemző. Nem véletlen, hogy az egyik kiváló, egy orvos-lelkési munkaközösség által kiadott folyóiratnak ez a címe: „Wegé zum Menschen!” Ez viszont azt a követelményt rejti magában: meg kell ismerni ezt a mai embert, hogy meg is tudjuk találni Isten igéjével. Ennek a követelménynek természetesen igen messzeágazó követelményei vannak egész lelkési, gyülekezeti munkánk számára, nemcsak a lelkigondozói munka, hanem az igehirdető, liturgusi, tanító munkánk számára is. Többek között azt is jelenti ez, hogy egész lelkési munkánknak lelkigondozói, pasztorális alapállásúnak kell lennie.

Nem jelenti ez persze azt, amit így is ki lehetne fejezni: lelkési munkánk teológiai alapjainak anthropológiai átprofilizálását. Kétségtelen, hogy a legújabb teológiai irányzatokban — főként a Bultmann nevéhez, illetőleg iskolájához fűződő s ezen túl is általában az ún. existentialista teológiában — van ilyen tendencia, amely a teológiát egyre inkább antropológiává oldja fel. Anélkül, hogy ezeknek az irányzatoknak a bírálatába belemennénk, — ez itt most nem feladatunk, — annyit le kell szögeznünk, hogy meggyőződésünk szerint éppen Isten igéjének ural-

ködő érvényesítésével kaphatja meg az ember és az emberi is a maga súlyát és jelentőségét. Vagyis, ha az embert sohasem önmagában szemléljük, hanem Isten felől és Isten felé. Így is mondhatjuk: teremtettségében és megigazíttatásában. Pál apostol ezt így fejezte ki: Krisztusban.

Ezért a lelkigondozásban nem emberi kérdések és emberi feleletek hangzanak el végsőképpen — kétségkívül ezek is a maguk helyén —, hanem Isten szavának kell megszólalnia, természetesen az emberi beszédben s a konkrét emberi szituációban. Ezért a lelkigondozást így határozhatnánk meg: „A lelkigondozás Isten igéjének hirdetése a gyülekezet egyes tagjainak oly módon, hogy kereső szeretete, amely a Jézus Krisztusban jelent meg, sajátos élethelyzetükben elérje őket.”*

Az ember a lelkigondozásban

II.

Az a kifejezés, amellyel általában a lelkészi szolgálatnak ezt az ágát meg szokták jelölni: lelkigondozás, lekipásztorkodás, könnyen adhat okot — s adott is okot félreértésre. Illetve talán megfordítva áll a dolog: ez a kifejezés éppen azt a téves elvi alapállást és az ebből folyó gyakorlatot mutatja, amely e téren kialakult. Mert mit is mutat ez a megjelölés: Cura animarum — lelkigondozás? Nyilván azt, hogy itt az emberek lelkéről van szó csupán, az emberek lelkével kell a „lelkésznek” — már ez a kifejezés is árulkodó — foglalkoznia. Másként fogalmazva: ennek a fáradozásnak az emberek lelkiüdvösségét kell biztosítania.

E mögött a terminológia mögött egy bizonyos elvi állásfoglalás húzódik meg. S ez az elvi álláspont — az anthropológiai háttér — természetesen döntő módon befolyásolja mindaz, amit a lelkigondozásról tanítunk s azt is, ahogyan azt a gyakorlatban végezzük. Ezért döntő jelentőségű munkánk kezdetén az anthropológiai alapvetés, az emberről való helyes tanítás. E nélkül minden további lépésünk bizonytalanra válik, illetve hamis utakra vezethet.

Az az anthropológiai háttér, ami a Cura animarum s vele rokon meghatározások, ill. kifejezések mögött meghúzódik a dualisztikus emberkép. E szerint az emberben élesen meg kell különböztetni, sőt lehetőség szerint szét is kell választani annak két részét, a testet és a lelket, mint az ember szellemi és anyagi részét. A lélek, a szellemiség az értékesebb, a tiszta, romolhatatlan, sőt halhatatlan, a test az értéktelenebb, múlandó, halandó. Előbbi a felfelé emelő erkölcsi normák hordozója és megvalósítója, az utóbbi a lefelé húzó érzékiség eszköze, az ember igazi önkifejezésének, a humánus megvalósulásának a gátja, a lélek börtöne.

Ez a fentiekben — természetesen csak rendkívül vázlatosan — ismertetett felfogás nem bibliai eredetű, sőt merőben idegen a bibliai ember-

* Néhány jellemző meghatározást közlünk még: Pfenningsdorf: A gyülekezet önmagát építő tevékenysége, amely az egyént a hívő gyülekezet közösségébe illeszti be. — Budaker: Az evangéliumnak templomon kívül folyó, egyénekhez szabott hirdetése. — Thurneysen: Az evangéliumnak az egyén számára beszélgetés formájában való hirdetése. — László Dezső: Igehirdetés négy szem között. — Trillhaas: A pásztor közvetlen pásztori szolgálata nyája között. — Imre Lajos: Az ige szolgálatának egyik módja és formája. — Asmussen: Személytől személyig való igehirdetés. — Makkai S.: A konkrét gyülekezet munkája önmagán, hogy a Szentlélek munkájával hívő gyülekezetté minősüljön át. — A. Dedo Müller: Istennek az ember után járó szeretete. — O. Händler: Az egyház igehirdető munkájának harmadik önálló alakja. —

szemlélettől, hanem gyökerei a görög filozófiába, közelebről Platon gondolatvilágába nyúlnak vissza. Sajnos azonban már korán behatolt a keresztyén gondolatvilágba, — ennek már az Út-ban is vannak nyomai — s eltorzította a bibliai emberképet. A skolasztikus római katolikus teológiában ez a dualista ember-szemlélet szinte teljes diadalt ült. Teljesen a reformáció sem tudott leszámolni vele, sőt pietisztikus irányzatokban új életre kelt, de tápot kapott a 19. sz. idealista filozófiájából is és érvényesült mindazokban a protestáns teológiai irányzatokban, amelyek nem tudták magukat ettől az idealista filozófiától függetleníteni. Az idealista filozófia és a keresztyén — ebben az esetben: protestáns — teológia kapcsolatának rendkívül messzeható és végzetes következményei voltak s ennek hatása napjainkban is tart. Végzetesen befolyásolta ez a kapcsolat többek között a keresztyén etikát, elveiben és gyakorlatában. Hogy csak két területet említsünk, amelyekkel a gyakorló lelkészeink is, éppen lelkigondozási munkájában is szinte naponta van dolga: a házasságról való felfogást, az egész keresztyén sexual-etikát s az anyagi s az anyagi javakhoz való viszony kérdését, az embernek a munkához és a társadalomhoz való viszonyát, illetőleg az erről való keresztyén tanítást.

Ezzel a görög filozófiai eredetű emberképpel szemben — legalább vázlatos körvonalaiiban — rá kell mutatnunk annak az emberképnek a legjellegzetesebb vonásaira, ami a Biblia alapjain áll elénk.*

a) Az ember egysége

A valóságos ember megismerésére, — s erre minden lelkigondozónak égetően szüksége van — végső fokon Isten igéje vezethet el bennünket. A Szentírás az embert a test és lélek felbonthatatlan egységében látja. Az Ún. teremtéstörténet elbeszélése szerint (Gen 1—2) az ember mindenestül Isten alkotása, „Isten keze” formálta és önmagából adott életet bele. A bűnbeesés elbeszélése pedig (Gen 3) világosan mutatja, hogy az Istentől való elfordulás az ember lelkivilágában végbemenő gondolati folyamat, amely azután ennek megfelelő elhatározásokban és cselekedetekben jut kifejezésre. Gen. 8, 21. szerint Isten az ember bűnét, bűnös állapotát éppen abban állapítja meg, hogy „gonosz az ember szívének gondolata” ifjúságától fogva, vagyis az ember szellemi világának a középpontjában következett be gyökeres változás. Jézus szerint is „a szívből származnak a gonosz gondolatok... ezek teszik tisztátalanná az embert”, s nem a mosdatlan kézzel való evés, stb. — Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy bibliai szóhasználat szerint a szív nem az érzelmek székhelye, hanem az ember szellemi életének, tehát gondolkodásának és akarásának is a középpontja.

Jézus Krisztus váltságműve éppen ezért az egész embert illeti. Ő az ember, sőt a világ üdvözítője. A „lelkiüdvösség” képzete nem bibliai eredetű. A „szótéria” kifejezés csak I. Pt 1,9-ben fordul elő ilyen kapcsolatban: „Szótérian pszichón”, jelentése azonban itt is vitatható, mert

* Legfontosabb irodalom: E. Brunner: Der Mensch im Widerspruch, — R. Niebuhr: Nature and Destiny of Man, — Barth: Kirchliche Dogmatik III/2, — W. Trillhaas: Die innere Welt, — R. Siebeck: Die Einheit des Menschen (a „Gottesdienst—Menschendienst c. kötetben), — H. Gollwitzer: Das Bild des Menschen im theologischen Denken der Gegenwart (Zeichen der Zeit, 1960. 7/8. sz.), — H. J. Thilo: Der ungespaltene Mensch, 1957. — Dietrich Rössler: Der „ganze” Mensch, (1963). — O. Cullmann: Unsterblichkeit der Seele oder Auferstehung der Toten? (Zeichen der Zeit, 1964. — No. 11., — 393 kk.) H. O. Wölber: Das Gewissen der Kirche, 1963.

a „pszyché” kifejezés inkább étellel fordítható, mint lélekkel. Egyébként azonban a Jézus Krisztus megváltói művére utaló kifejezéseket ebben az összefüggésben találjuk: „Szótér tou kozmou” (Jn 4,42; I. Jn 41,14), — „szótér tu szómatosz” (Ef. 5,23), vagyis az egyházé, mint a Krisztus testéé, — „tó Israel” (Csel. 13,23)), — „tész gész” (Csel. 13,47). — Mindezekből a meghatározásokból egy sokkal tágabb horizont tárul elénk, mint a „Gott und die Seele” leszűkített és a Szentírásból semmiképpen nem igazolható aspektusa.

Következésképpen a lelkigondozás feladata sem lehet csupán az ember lelkével való foglalkozás, már csak azért sem, mert ez az emberi lélek önmagában és függetlenül nem létezik, hanem ezer szállal van az ember egész testi-lelki-szellemi valóságával összenöve, felbonthatatlanul és elválaszthatatlanul. Korunk orvostudománya fontos felismerésekre jutott el az ún. pszichoszomatikus összefüggések tekintetében. Az ember testi és lelki folyamatai szoros összefüggésben és igen gyakran kölcsönhatásban állanak egymással. Pl. amit általában „közérzetnek” nevezünk, az legtöbbször ezeknek a testi-lelki tényezőknek az összetevője. Közismert tény, hogy pl. a sportolók teljesítményeinél nemcsak a testi kondíció, felkészültség fontos, hanem igen sokszor az ún. pszichikai tényezők is döntőek lehetnek, — s ez áll megfordítva is. A gyógyászatban már rég felismerték egyes megbetegedések pszichikai gyökereit, pl. az allergiás megbetegedéseknél. A kimondott ideg- és elmebetegségeknel éppen az ember lelkiéletének, lelkiegyensúlyának megbomlásáról van szó; ma azonban a korszerű orvostudomány szerint alig akad tisztára „testi” eredetű megbetegedés, szinte minden betegségnek vannak az ember idegéletében is előzményei, illetőleg feltételei. Így pl. az ún. fertőző betegségeknek sem egyszerűen a kórokozó baktériumok, vírusok az előidézői, hanem számos körülmény, s nem utolsó sorban lelki tényezők összjátéka teremt meg a betegség számára kedvező — s az ember számára végzetes — diszpozíciót. Másfelől a gyógykezelést s a gyógyulást döntően befolyásolhatja a beteg — pozitív vagy negatív — lelki magatartása, élni akarása, vagy életuntsága. Ma már a komoly gyógykezelés tekintetbe veszi az ember egész élettörténetét, életkörülményeit, gyermekkori élményeit, stb. „Krankheiten als solche gibt es nicht, wir kennen nur kranke Menschen. Wenn wir die Krankheiten des Menschen erforschen, so beschreiben wir den Ablauf eines Lebensvorganges, am einzelnen Menschen, d. h. wir beschreiben die Beschaffenheit des Menschen, an dem, die Bedingungen, die Art und Weise, wie jener Vorgang abläuft. Damit ist schon gesagt, dass für uns nicht der Mensch als solcher, sondern der einzelne kranke Mensch, die einzelne Persönlichkeit in Betracht kommt” (Ludolf von Krehl, id. Dietrich Rössler: Der „ganze” Mensch, 72. o.). — A balesetek (üzemi, közlekedési, stb.) okainak kutatása is sok meglepő eredményt hozott: lelki indiszpozíciók végzetessé válhatnak az ember életében olyankor is, ha „fizikai” teljesítményt kellene nyújtania, — ilyen azonban, t. i. pusztán fizikai teljesítmény, valójában aligha van. — Mindehhez járul annak a meglátása is, hogy az ember a kozmosz, a természeti világ része. A természetben lejátszódó folyamatok, évszakok, időjárás változása, éghajlat, stb. befolyásolják testi-lelki életét. S a legújabb kor embere, midőn a földtéken túli világ, a világűr meghódítására indul, egyúttal kénytelen észrevenni, hogy kozmikus, tehát ebben az esetben földön túli (világűrbeli) hatások nem kevésbé érintik, mint a földiek. Ma már az „utca embere” is lépten-nyomon emlegeti a napfolttevékenység, a „frontátvonulás” hatását közérzetére, munkateljesítményére. A földsugárzás és a kozmikus sugárzás

hatásainak kutatásában még a kezdet kezdetén vagyunk s valószínűleg nagy meglepetések várnak reánk. A Biblia nyelvén e felismeréseket így is megfogalmazhatjuk: az ember a teremtett világ egy része, maga is teremtmény s ezért nem függetlenítheti magát a teremtettségtől, a kozmosztól.

Mindezek alapján el kell utasítanunk a lkg elspiritualizálását, amelynek első nyomaira már az UT-ban rábukkanhatunk (Jk, 2, 15-kk). Állandóan szem előtt kell tartanunk azt, hogy a teljes ember a maga testi-lelki egységében s nem csupán az ember ún. lelki élete a lkg tárgya. Mint már említettük, a protestantizmus területén különösen a pietista irányzatú lkg tévedt e téren egyoldalúságokba. Úgy is mondhatnók, hogy a pietizmusban — s ezen nemcsak az egyháztörténeti korszakot, hanem annak maig ható érvényesülését is értjük! — a középkori szerzetesi, aszketikus életeszemély jött vissza mintegy a hátsó ajtón. Itt is, mint a középkorban a világhoz való viszony kérdése került a középpontba, s a cél a „gonosz világtól” való elfordulás, illetőleg a megszentelődésért való harcban való megállás volt. E körül forgott a lkg is, melynek feladata volt, hogy elősegítse az emberben a fokozatos büntelenedés folyamatát. E szerint a teológia szerint a bűnbánat, a megtérés a keresztyén életnek olyan állomásai, amiket véglegesen magunk mögött hagyhatunk. (V. ö. ezzel szemben Luther 95. tételének 1. tételét!). Ebben a gondolkodásban s ennek megfelelő lkg-i gyakorlatban a maga bűnével a maga megújulásának kérdéseivel foglalkozó ember kerül a középpontba. A megigazulás értelme ez lesz: fokozatos igazzá válás. A justitia forensis jellege teljesen elmosódik. A kegyes lélek a maga izoláltságában áll Isten előtt s feledésbe megy, hogy Isten nem a lelkek Istene, hanem az ég és föld Ura (Mt. 11, 25). És hogy éppen ez az Úr vált szolidáriszá az emberrel, a maga testi-lelki valóságában (Jn 1, 14; Zsid. 4, 15). „Isten eljött hozzánk, közöttünk sátorozott, láthatóvá és megfoghatóvá lett, elhagyta a mennyet s a földre lépett, fenségéről lemondva, a gyalázatot választotta; az igaz Isten valóságos emberré lett s vendég a tulajdon hajlékában” (Bohren).

A pietisztikus és a reformátori jellegű lkg közötti különbséget kitűnően szemlélteti két lelkipásztori levél; az egyiket Tersteegen írta, a másikat Löhe, idézi Thurneysen „Die Lehre von der Seelsorge” 66—67. o.

b) Az ember egyénisége

Lkg-ban nemcsak azt kell tekintetbe vennünk, hogy az ember a bibliai emberkép értelmében testi-lelki egység, tehát nemcsak az ember lelkét gondoljuk, hanem az egész ember minden ügyét, gondját felveszszük, hanem azt is figyelembe kell vennünk, hogy ez a valóságos, hús-vér, test-lélek felbonthatatlan egységében létező ember egyúttal egyéniség is. A humánus, az emberség egyik sajátos vonása, jellegzetessége, hogy az ember egyedi lény, individuum, egyéniség és személyiség. Páratlan „darab”, nincsen belőle több, ezért az értéke is páratlan. Ezért az egyes ember értéke, — minden egyébre való tekintet nélkül és mindentől függetlenül — önmagában van. Az egyes emberi életnek önmagában végtelen —, mert pótolhatatlan — értéke van. Valóban: legfőbb érték az ember Isten teremtett világában. Ezért az ember sohasem válhat pusztán numerussá, statisztikai adattá, eszközzé, elhanyagolható mennyiséggé, mert ez emberségének, a humánusnak a megtagadását jelentené. Hiszen minden egyes ember Isten teremtő munkájának a re-

meke — még egészen másképpen is, mint a többi teremtmények — s Jézus Krisztus megváltó művének tárgya, a Szentlélek temploma. Ha valahol, akkor éppen lkg-i munkánkban, amely az egyes emberrel foglalkozik, kell ennek érvényesülnie. Az egyház szolgálatának sohasem tömegekkel van dolga és sohasem szabad számokban gondolkodnia, statisztikára dolgoznia. A lkg-i munkában azonban ez különösképpen is szembetűnő.

Másfelől azt is meg kell fontolnunk, hogy az ember mindig a másik emberhez való viszonyában, azzal való együttlétében — koexistenciájában — a megszólítottág és felelet relációjában válik igazán személyiséggé. Ebben a dia-lektikus (dialogosz) feszültségben találja meg egyéniségének kibontakozását: a másik emberhez képest „valaki” s nem akárki, senki, hanem az, aki. Az ember existenciájához, emberi létéhez, humanitásához hozzátartozik a másik ember léte s a kettőnek a viszonya, a partnerség fogalma. Éppen ebben a viszonyulásban jön létre az ember méltóságának a megbecsülése. Nem egyénfeletti, emberenkívüli eszméhez, ideákhoz való viszonyulásban valósul meg emberségünk, hanem éppen a másik emberhez való én-te viszonyban teljesedik ki.

Az egyház szolgálatának — mindenfajta szolgálatának — jellegzetesen lelkipásztori vonása éppen abban van, hogy a gyülekezetben szüntelenül ezt az egyes embert tartja szem előtt, de mindig úgy, hogy a gyülekezethez tartozónak tekinti. Az egyházi szolgálat tere a gyülekezet, ebben azonban sohasem elhanyagolható mennyiség számára az egyes ember. Ennek nemcsak szórványgyülekezetekben és a szórványhelyzetben kellene így lennie, hanem nagy gyülekezeteinkben is.

A modern kor emberét igen gyakran egyidejűleg fenyegeti az elmagányosodás és az eltömegesedés veszedelme. Mindegyik az igazi közösség hiányát jelzi; az ember a magányban és a tömegben is elveszíti egyéniségét, felelősségét, a szó eredeti értelmében: nem folytat senkivel párbeszédet s így közönyössé, felelőtlenné, aszociálissá, sőt antiszociálissá is válhat, akinek minden mindegy. Az önző ember éppúgy felelőtlen, mint a tömeg. Felelőssé az igazi közösség, a szocietas teszi az embert — út-i értelemben a „kojónia” — ahol egymásra tekintettel és egymásért is élnek az emberek.

Igazi közösség ott támad, ahol az egyének szabad választásán alapuló önközlése valósulhat meg. Tehát csak a szabadságban. Közösséget, vagyis azt, hogy az emberek egymásra őszintén és jószívvel igen-t mondjanak, erőszakolni nem lehet. Ezért az emberi kapcsolatok kialakulása bonyolult folyamat, amelynek megvannak az elengedhetetlen előfeltételei, amiknek hiányában nem jön létre igazi közösség.

A magányos ember viszont, akinek nincsen semmiféle emberi kapcsolata, torzó marad, nem tud kifejlődni, mert igazi személyiséggé az ember csak a másik emberrel való viszonyulásban lehet.

Az elmagányosodásnak és eltömegesedésnek korunkban ijesztő jelenségei vannak s ezek néha a legkirívóbban az ifjúság egyes rétegeiben mutatkoznak (huligán — teenager — Halbstarke-probléma). — Az elmagányosodott-eltömegesedett ember azzal védekezik az elszürkülés ellen sokszor, hogy szerepet vesz fel, „megjátssza” magát s álaroc mögé rejti igazi valóját. Ezek a jelenségek leginkább a nagyvárosokban összezsúfolt tömegekben jelentkeznek; a szűk térben élő ember állandóan veszélyeztetve érzi egyéniségét s — persze tévesen — úgy védekezik, hogy elzárkózik a másik ember elől, visszahúzódik, — esetleg éppen ellenkezőleg, csoportokba verődik, amik azonban aligha nevezhetők igazi közösségnek, mert éltetőjük a banda-szellem s nem az egymásért sza-

badon vállalt felelősség, — az Út nyelvén szólva: az „agapé”. Így azután létrejön az a paradox, valójában azonban logikus jelenség, hogy sehol nem lehet olyan magányban, ridegségben, egyedüllétben az ember, mint éppen a nagyvárosok nyüzsgő forgatagában, ahol oly sok ember veszi körül, valójában azonban nem tartozik egyikhez sem.

Jézus lelkipásztori módszerére jellemző, hogy kihívja az embert a tömegeből és maga elé állítja (Mt 8, 22—23), de azután vissza is küldi az emberek közé s képessé teszi az igazi közösségre (Jn. 4, 1—42).

III.

A lelkigondozás mint igehirdetés

Foglaljuk össze az eddig mondottakat: a lkg a valóságos, az egész ember felé fordul s azt mint testi-lelki egységet a maga egyedi egyéniségében tekinti, mert tudja, hogy az ember existenciája oszthatatlan valóság. „Elmúltak már azok az idők, amikor azt vélték, hogy az ember testéről az orvos gondoskodik, szellemi életéről a pszichológus, lelkéről a lelkész” (Bovet). Az Üdvhadsereg hármasszava a maga primitív-ségében is megszívlelendő: Suppe, Seife, Seelenheil!

Rámutattunk már ezzel kapcsolatban a „lelkigondozás” kifejezés problematikusságára, mert azt a látszatot keltheti, mintha ebben az egyházi szolgálatban pusztán az ember lelkéről van szó. Jobb ezért cura pastoralis kifejezés, — pásztori szolgálat. E mögött a nyáját gondozó, legeltető, annak javát szívében viselő, minden gondját felvevő pásztor képe áll. Ezért mondhattuk fentebb, hogy voltaképpen az egész egyházi szolgálatnak, minden ágában pásztori jellege van. Lőhe figyelmeztet arra, hogy egy bizonyos tágabb értelemben az igehirdetésben, az istentiszteletben, a tanításban is történik lelkigondozás. S arra is rá kell mutatni, hogy az igehirdetésben, az istentiszteletben, az egyházi tanításban nem történik meg az, aminek az egyházi szolgálat ezen ágaiban meg kell történnie, akkor ne véljük, hogy mindezek a mulasztások pótolhatók a szűkebb értelemben vett lkg munkával. Ez ugyanis nem olyan csodaszer, amitől minden eddig megoldatlan gyülekezeti probléma megoldását várhatnók (az emberek úgyszólamint hajlamosak arra, hogy mindig valami új munkamódszertől vagy -eszköztől várják a megoldást). — Ezért határozottan rá kell mutatni arra, hogy az egyház szolgálatának egyetlen igazi, sajátos eszköze — ha ugyan ez a kifejezés itt helyénvaló — Isten igéje, pontosabban: Isten üzenetének, a kérygmának a hirdetése van reá bízva. Ennek kell — egy bizonyos sajátos módon — érvényesülnie a lkg-ban is. Itt is az ige erejére kell szolgálatunkat alapítani s nem valamiféle mesterfogásoktól, esetleg pszichológiai kurzuslástól várni az eredményt.

Az igehirdetés tere a gyülekezet. Ezért a pásztori szolgálatnak kettős értelemben is gyülekezeti jellege van. Egyfelől a gyülekezet, annak minden egyes tagja, tárgya a pásztori, a lkg szolgálatnak. A gyülekezetben s a gyülekezetért történik ez a szolgálat. — Másfelől ennek a szolgálatnak a hordozója, vállalója az egész gyülekezet. Nem pusztán a lelkész, vagy más egyházi tisztviselők. Bohron óv a lkg szolgálat klerikalizálásától. Krisztus az egyetlen igazi Pásztor munkálkodik testének tagjaiban — ebben bízunk kell s ebben bízva kell többet bízunk gyülekezetünkre e tekintetben is. A gyülekezeteket rá kell nevelnünk erre a felelősségvállalásra a lkg-i szolgálatért s annak végzéséért. Pál I. Thess. 5, 14-ben nyilván — többes számban szólva — nem csupán a

gyülekezeti tiszttségviselőkre gondolt, hanem a gyülekezet minden felelős tagjára is. „Die lebendigen Steine tragen und stützen sich gegenseitig, mahnen und trösten einander, sind aufeinander zugeordnet, einander zum Dienst gesetzt” (Bohren). Mindnyájan felelősek egymásért s együtt mind a világért. Ezért pásztori szolgálatunkhoz hozzátartozik az is, hogy erre a szolgálatra másokat is felindítsunk a gyülekezetben. A lelkész tehát nem kizárólagos végzője és felelőse a lkg-nak, hanem — legalábbis reformátori felfogás szerint — a gyülekezet minden tagja. A pásztori lelkületnek át kell hatnia az egész gyülekezetet.

Minden lkg munka alapja a Juhok nagy Pásztorának szeretete övéi iránt (Zsid. 13, 20). A Jó Pásztor örök minta és példaképe ennek a szolgálatnak (Jn 10; Ez. 34; Zsolt 23.). A pásztor képe végigvonul az egész Szentírásón: az Úr az övéinek, Jahve Izraelnek pásztor (Zsolt. 80, 2; És 40, 11; Jer. 31, 10; Mt 25, 32; Ef. 4, 11). Természetesen azonban Jézus itt sem, mint másutt sem, egyszerűen leutánozható mintakép, mert szolgálata egyszeri és egyszer s mindenkorra való. Hanem az, hogy ő a pásztor, alapja és előfeltétele minden emberi, egyházi pásztori szolgálatnak. Mert Ő pásztor, azért lehetünk mi is azok.

Ebben az összefüggésben legalább egészen röviden foglalkoznunk kell a lelkipásztori hivatal, a pásztori szolgálat elvi kérdéseivel. Az úti gyülekezetben kialakuló szolgálatokra utaló szövegek (I. Kor. 12; Róm. 12, Ef. 2, 19—22; 4, 11—12; I. Pt 4, 10, stb.) alapján azt mondhatjuk, hogy az ut-i gyülekezet élők organizmusnak tudta magát, amelynek funkciója a szolgálat volt. Ennek a szolgálatnak a gyülekezet egyfelől feltevéte, másfelől hordozója. Ott támad gyülekezet, ahol ezt a szolgálatot végzik, s ahol gyülekezet van, ott végzik ezt a szolgálatot. Még pedig a szolgálat, pontosabban: az ige hirdetése hozza létre, konstituálja a gyülekezetet. Mert ennek a szolgálatnak a lényege az ige hirdetése. „Tartalma igehirdetés (kérygma), formája szolgálat (diakónia)”. (Manfred Menger: Die Amtshandlungen der Kirche). Hogy ennek a szolgálatnak sokféle változata lehetséges, azt már az apostoli levelek is (pl. I. Kor. 12) mutatják. Ezek a szolgálati formák és ágak egymás kölcsönösen kiegészítik. A határokat azonban akkor még nehéz volt megvonni, amint ezt István vértanú példája is mutatja, akit „az asztalok körüli szolgálatra” hívtak el a gyülekezetbe, ez azonban éppen nem zárta ki azt, hogy ígét is hirdetett. (Csel. 6—7).

II. Kor. 3, 6-ban Pál apostol ezt a szolgálatot az új szövetség szolgálatának nevezi, 5, 19-ben pedig a békéltetés szolgálatának. Ef. 4, 11 összekapcsolja az igehirdetői és a pásztori szolgálatot. A gyülekezeti szolgálat kifejezetten pásztori jellegéről szólnak még Csel. 20, 28; Jn 21, 15; I. Pt 5, 2.

A középkori egyházban az ut-i pásztori szolgálatból pápi rend lesz, klérus, amelyet a hierarchikus fokozatok rangsorolnak. A pap felszentelésekor — a papszentelés külön szentséggé lesz — letörölhetetlen jeleget (character indelebilis) kap, amely őt a többi hívektől megkülönbözteti és azok fölé emeli. Közvetítővé válik a nép — grex — és Isten között. Hivatalát e jellemző kifejezés is mutatja: „Rector animarum”, akinek feladata a „gubernatio animarum”. Az egyházban minden hatalom és minden felelősség a pápi rend kezébe kerül.

A reformáció a pásztori szolgálat tekintetében is igyekezett újra érvényesíteni az Ut tanítását. Luther élesen bírálta a középkori egyház klerikalizmusát s hangoztatta, hogy „minden keresztyén pap a viselője a lelki hivatalnak, ebben nincs különbség közöttük”. Egyik legfontosabb irata, amelyben kifejti a gyülekezet felelősségét a lelkési szolgálat dol-

gában 1523-ból való: „Dass eine christliche Versammlung oder Gemeinde Recht und Macht habe über alle Lehre zu urteilen und Lehrer zu berufen ein- und abzusetzen“.

Luthernek ez a tanítása az ún. „egyetemes papság” (allgemeines Priestertum aller Gläubigen) elvében jut a legmarkánsabban kifejezésre.*

Ezt a tanítást sokat emlegették s még gyakrabban félreértették. „Der Neuprottestantismus hat darunter ja nur noch das private Verhältnis des einzelnen Christen zu seinem Gott verstanden und dessen Hauptfunktion im Gebet gesehen”** (Diem). Pedig Luthernél ennek a fogalomnak sokkal gazdagabb tartalma van. Szerinte az, hogy minden megkeresztelt hívő — I. Pt 2, 9 értelmében — papi szolgálatra hivatott, először is azt jelenti, hogy elköteleztetett a felebarát javára való szolgálatra. Tehát a maga hivatásában, mint „cipész, kovács, paraszt, stb. végezze dolgát, mint felavatott pap és püspök és legyen munkájával a másiknak hasznára és szolgálatára”. — Másodszor vegye ki-ki magára a felebarát vétkének terhét (Gal. 6, 2) s hordozza, szenvedje el azt készségesen, — sőt könnyödjön érette Istenhez s ha kell, járjon közbe az emberek előtt is, — tehát végezze a békéltetés, a békességszerzés (Mt 5, 9) szolgálatát. Végül minden hívő elhivatott az evangéliummal való szolgálatra, vagyis az ige hirdetésére is. Erre az utóbbi szolgálatra azonban szükséges, hogy annak rendje és módja szerint elhivatást nyerjen a gyülekezettől.

A lkg-i szolgálat tehát igehirdetés, az igének egy bizonyos sajátos módon való hirdetése az egyes ember számára a gyülekezetben. Ez a sajátos módja az igehirdetésnek a *beszélgetés*. J. Ch. Blumhardt szerint a beszélgetés éppenséggel az ige hirdetésének a legalkalmasabb formája, mert itt még nyilvánvalóbbá válik, mint a szószéken, hogy Isten szava emberi beszédben szólal meg. „Ein Bekenntnis des Herren von der Kanzel herab ist oft weder eine sehr grosse, muthvolle Leistung, noch auch von grosser Wirkung. Der Hörer denkt gerne, auf der Kanzel pflege man eben so zu reden. Viel wichtiger und viel tiefer geht und mehr Glauben findet das Wort, das dem freien Gespräche in gewöhnlicher Geselligkeit entfliesst”***

Groó Gyula

* V. ö.: M. Dörne: Lutherisches Pfarramt, 1937. — Hans Storck: Das allgemeine Priestertum bei Luther, 1953. — H. Ostergaard-Nielsen: Scriptura sacra et viva vox, 1957. — H. Diem: Die Kirche und ihre Praxis, 1963.

** „Az újprotestantizmus ezen csak az egyes keresztyén embernek Istenhez való viszonyát értette s annak főmegnyilvánulását az imádságban látta.”

*** „Az Úrnál a szószerk magasságában elhangzó bizonyágtevés sokszor sem valami nagy teljesítmény sem különösebben hatástkeltő. A hallgatók úgy vélik, a szószerk így illik beszélni. Ezzel szemben sokkal hitelesebb és súlyosabb a kötetlen beszélgetésben, a hétköznapi életben elhangzó szó.”

Az egyház diakóniai életformája

(Folytatás)

2. A prófétai szolgálat helytelen értelmezése

Egyesek az egyház prófétai szolgálatán a világ kritizálását értik. E tekintetben a mai keresztyénség — Hromádka helyes megállapítása szerint — igen komplikált kérdés előtt áll. Az institutionális egyház ugyanis az egész világon, nagy néptömegek előtt hitelét veszítette, mivel igaz prófétai szolgálatát elárulta. Gondoljunk csak arra, hogy az egyház 1945 előtt a háború jogosultságát is igazolni próbálta, a két világháború öldöklő fegyvereit megáldotta — ma egyes nyugati egyházi vezetők az atombombákra és egyéb tömegpusztító fegyverekre is áldásukat adják! —, s nem emelték fel tiltakozó szavukat sok millió ember deportálása és gázkamrába hurcolása ellen! S ha az ember manapság némelyik nyugati egyházi megnyilatkozást olvassa, abból nem az egyház prófétai szolgálatának tiszta hangja csendül ki, hanem az egyház hatalmi pozíciójának, vagy erkölcsi önigazságának disszonáns hangja! Az egyháznak nem a világ romlottságát kell bírálnia, mondotta Bonhoeffer, hanem J. Kr. irgalmát kell hirdetnie! (Ethik, 273. l.) Az egyház igaz prófétai szolgálata tehát nem abban a negatívumban van, hogy a világot kritizálja, hanem abban a pozitívumban, hogy Isten akaratát hirdesse, a bűnt nevéen nevezze, s az egyes embert, meg az egész társadalmat a bűn elkövetésétől óvja. (I. m.) Mert „az igazság felmagasztalja a nemzetet, a bűn pedig gyalázatára van a népeknek”. (Példab. 14,34.)

Lehet-e a prófétai szolgálat „ürügyén”, Isten akaratának hirdetése jogcímén „szentesíteni” a társadalmi igazságtalanságokat, a kizsákmányolást, az elnyomást, a háborúra való spekulációt, vagy akár magát az atomháborút? *S ha az egyház igazán igyekszik Isten akaratát hirdetni a világ felé, sokkal inkább nem azt kell-e hirdetnie, hogy Isten akaratát a béke, az élet, az emberek jóléte, egyenlősége, s az elnyomás és kizsákmányolás megszüntetése?* Szükség van-e hát arra, hogy az egyház — a prófétai szolgálat helytelen értelmezésével — csak azért kritizálja a világot, mert az a társadalmi fejlődés, az emberi haladás útján jár? Vagy a modern embert azért bírálja, mert „nagykorúvá” lett, és függetleníteni akarja magát egészen az egyház „gyámkodás” alól? Ehelyett sokkal inkább utána kellene mennie a ma emberének, a szeretet segítő szolgálatával! S kell-e bírálni a modern embert azért, mert nem az „irgalmas Istent” keresi, hanem az „irgalmas felebarátot”? (Nem az egyháznak kell-e az irgalmas felebarát gesztusában megmutatnia az irgalmas Isten élő valóságát!?) És szabad-e megítélni a világot azért, mert a békét, az életet akarja? Mert emberek százmilliói ébrednek öntudatra? Mert jobb életért és nagyobb darab kenyérért, szabadságért és függetlenségért küzdenek? Mert harcolnak az elnyomás és a faji megkülönböztetés ellen? Nem! Az egyház akkor tölti be igaz prófétai szolgálatát, ha Isten akaratát hirdetve, az emberiség igaz ügye mellé áll, s ha az ember nemes célkitűzéseit segíti, annak tudatában, hogy a történelem erői mögött ma is a történelmet formáló Isten keze munkálkodik!

3. Teokratikus tendenciák

E helytelen nézet szerint egyedül a keresztyénség tud az evangélium segítségével helyes választ adni a mai emberiség valamennyi kérdésére, — legyen az társadalmi, gazdasági, vagy nemzetközi probléma. Így pl. azt hirdetik, hogy addig nem lesz világbéke, sőt még csak tartós béke sem, míg az emberiség nem hallgat az evangéliumra, meg nem békél Istennel, mert csak az Istenhez való megtérésen keresztül vezet az út az emberek és a népek egymás közötti megbékéléséhez.

Ilyen és hasonló gondolatok mögött a középkor s általában a római egyház „ideológiája” húzódik meg: az egyház-vezette világ ideája. A teokratizmus igen közel áll a pápizmushoz! (Gondoljunk csak a pápista hierarchikus felfogásra, mely szerint a világ rendjét csak a klérus tudná biztosítani. Vagy a kálvini felfogásra, mely szerint Isten uralmát, Krisztus dicsőségét kell nyilvánvalóvá tenni a világi élet minden területén!)

Ez a teokratikus nézet szövi át a mai nyugati teológiai gondolkodást is. Az ún. krisztologikus állam- és társadalomszemlélet Kr. uralmát akarná láthatóvá tenni a világi élet minden fórumán, a társadalmat krisztianizálni szeretné, és arra törekszik, hogy az egyház vezetése alatt álló, „keresztyén államot” és „ker. társadalmat” hozzon létre. Ez a nézet magabiztosan hirdeti, hogy az egyház kezében van az egyedüli „patent” megoldás a világ valamennyi problémájára, s addig nem lehet jog, rend és igazság a világon, míg az evangéliumtól vezérelt „keresztyén világrend” nem érvényesül mindenütt.

Ha ezt az álláspontot bíráljuk, először is meg kell állapítanunk, hogy az idő végképp lejárt a teokratikus tendenciák fölött. A világhatalomná nőtt középkori egyház Canossa-járatásával, az inkvizíció borzalmaival s eretnekegítő máglyák rőt fényénél mutatta be a világnak, mit színtén a „teokrácia” a gyakorlatban! *S nem is olyan régen mi magunk is egészen közelről láthattuk és saját bőrünkön tapasztalhattuk meg, milyen az a keresztyén állam és társadalom! S bármennyire is ellentmondásnak tűnik, ma egyes teokratikus törekvésű, keresztyén államok jelentik a legfőbb háborús veszélyt a világban.*

Másodszer rá kell mutatnunk arra, hogy a világnak az evangéliummal történő kormányzása nem felel meg sem a Szentírás, közelebbről az UT, tanításának, sem pedig Luther két birodalomról szóló józan tanításának, mely szerint Isten kétféle módon kormányozza a világot: „lelki módon”, az evangélium által, és „világi módon”, a törvény által. Ez utóbbit Isten a világi felsőbbbségen keresztül gyakorolja, mely szintén nem uralkodásra hivatott, hanem szolgálatra. „Mert Isten szolgája ő a te javadra” — mondja az apostol. (Rm. 13,4.) Az egyháznak pedig az a feladata ebben a vonatkozásban, hogy a világi felsőbbbséget ebben az Istentől rendelt és az emberek javára végzendő szolgálatában segítse és támogassa. Az egyház azonban csak akkor jut el erre a helyes felismerésre, ha világosan különböztetni tud Isten törvénye és evangéliuma között, s a kettőt nem keveri össze, továbbá, ha mentes minden gőgtől, mely „lenézi” a világot, s ehelyett alázattal és segítő szeretettel tud odafordulni embertársaihoz.

Az egyháznak tehát nem a teokráciát kell megvalósítania a világban, hanem J. Kr. nek az ember javát szolgáló szeretetét kell nap mint nap megjelenítenie és érzékelhetővé tennie! Az evangéliummal pedig nem vezetünk és uralkodnunk kell, hanem szolgálunk! *S a biblikus lutheri teológia álláspontja szerint az egyháznak nem szabad mindenáron külön „keresztyén megoldásokat” keresnie a világi kérdésekben,*

hanem az a feladata, hogy szolgálatával is segítse és munkálja a felebarát javát, a jobb és emberibb földi élet kialakulását és a béke megőrzését. Természetesen az egyház diakóniája többnyire nem valami látványos szolgálat, nincsenek „világra szóló” eredményei sem! Szolgálat a cseppet sem „látványos”, mégis fontos és nélkülözhetetlen. Az egyháznak a só csendes, észrevétlen és alázatos, de ízt adó s az élet szempontjából nélkülözhetetlen, sajátos szolgálatát kell elvégeznie a világban.

4. A kérügma és a diakónia viszonya

Az egyház diakóniai magatartását zavarhatja az evangélium hirdetése és a szeretetszolgálat egymással való szembeállítás, illetve a kettő egymáshoz való viszonyának tisztázatlansága.

Vannak, akik tévesen azt gondolják, hogy az egyház csupán az evangélium hirdetésére küldetett, ezért az igazi szeretetszolgálat is csak az evangélium hirdetésére korlátozódhat. Eszerint tökéletesen elegendő, ha az egyház csak az evangéliumot hirdeti, mert ezáltal végzi a legértékesebb diakóniát az egész emberiség javára! Ha azonban az egyház gazdasági, társadalmi, vagy nemzetközi kérdésekbe szól bele, s ezekben foglal állást, vagy a béke megőrzése érdekében száll síkra, akkor ezzel már nem szeretetszolgálatot végez, hanem számára adiaphoron kérdésekbe ártja bele magát.

Ez a felfogás, a diakónia lebecsülése — akárcsak az ellenkező végtel, az evangélium lebecsülése — nem állhatja meg helyét sem az UT fényében, sem a tárgyilagos kritika mérlegén.

Először is merő tévedés azt állítani, hogy az egyház feladata csupán az evangélium hirdetése lenne! Az egyház csak félig tesz eleget Ura parancsának, ha csak az evangéliumot hirdeti, de a diakónia végzése alól kivonja magát! J. Kr. földi életében egyszerre végezte mind a két feladatot: hirdette az evangéliumot és gyakorolta a diakóniát. (Mt. 9,35.) S tanítványait is egyaránt az ige hirdetésére és a diakónia végzésére küldte ki. (Mt 10,7—8. és Lk. 10,9.) Jézus szavaiból világosan kitűnik, hogy az egyház egyenrangú feladata az ige hirdetés és a szeretetszolgálat, és pedig nemcsak tagjai felé, hanem mindazok felé, „akik ott lesznek”, vagyis a kívülvalók felé is. Jézus szavai aziránt sem hagynak semmi kétséget, hogy az evangélium hirdetését és a diakóniát nem lehet egymással szembeállítani, nem lehet egyiket a másiknak fölébe helyezni, illetve alárendelni. Nem igaz tehát az az állítás, hogy az egyház primér feladata lenne az ige hirdetése, s ezzel szemben a diakónia csak másod-, vagy harmadrendű jelentőséggel bírna. Jézus mindkét feladat végzésére külön parancsot adott, de *egyforma* hangsúllyal és egymással *tökéletes harmóniában!* Lényegében ugyanezt fejezi ki Jakab levele is: „Ha pedig az atyafiak, férfiak vagy nők mezítelenek és szűkölködnek mindennapi eledel nélkül, és azt mondja nékik valaki tiközületek: „menjetekek el békességgel, melegedjetekek meg és lakjatekek jól, de nem adjatekek meg nékik, amikre a testnekek szüksége van, mi annak a haszna?” (2,15—16.) Nem elég a jó szó, ha nincs mögötte a szeretet segítő keze! Az igazi, gyümölcstermő hitnekek nemcsak előzménye van; az evangélium hirdetésében és elfogadásában, hanem következménye is: a diakónia magatartásában!

Csel. 6 szerint mind az apostolok, mind pedig az első jeruzsálemi ker. gyülekezet a diakónia végzését teljesen egyenrangúnak ismerték el az evangélium hirdetésével, s mindkettőt egyként fontosnak tartották. Csak az evangélium-hirdetés és a diakónia helyes egyensúlya biztosít

hatja, hogy az egyház szolgálatát gyümölcsözően tölthesse be! Johann Heinrich Wichern, a világhírű hamburgi Rauhes Haus alapítója, már egy évszázaddal ezelőtt az evangéliumhirdetés és a szeretetszolgálat egységét hangsúlyozta: „Ha Jézust akarjuk követni, akkor gondoskodnunk kell róla, hogy a diakónia éppoly tág teret kapjon az egyházban, mint az igehirdetés szolgálatára”, mert „a hit és a szeretet összetartozik, és a mentő szeretetnek kell ama hatásos eszköznek lennie, mellyel az egyház a hit vilódítását bizonyíthatja be.”

S mintha csak Jakab leveléből a fenti idézetet hallanók modern megfogalmazásban és világperspektívára kivetítve, Niemoeller ajkán: „Ha a világ éhező embereinek csak »az élet kenyerét« akarjuk adni, de nem adunk nekik kenyeret a testi éhség enyhítésére, akkor *elárultuk az evangéliumot!*” Az evangéliumnak tehát egyszerűen *nincs hitele a diakónia nélkül!*

Az egyház mindkét irányú szolgálatának visszhangja pedig — mint valami érzékeny szeizmográf — azonnal kimutatja, ha valami eltolódás következik be a kérés és a diakónia egyensúlyában.

Az emberek iránti szeretetünk egyformán kötelez bennünket mindkét feladat végzésére. És szeretetünk nem lehet maximalista, abban az értelemben, hogy csak Kr. evangéliumát hirdetjük nekik, de nem lehet minimalista sem, hogy a diakóniát az evangélium hirdetésétől függetlenül végeznők!

Evangéliumhirdetés, vagy diakónia? A kérdés illetlen való felvetése helytelen! A vagy-vagy ellentétét az *és* összekötő erejének kell feloldania! Boldog az az egyház, amelyik prédikál és szolgál! A diakónia sokkal messzebbre viszi el az egyház bizonyágtévesztését, mint a legszebb prédikáció, és sokkal több áldás fakadhat a nyomában! Hasonlattal élve, az egyház szolgálatára olyan, mint a rádióállomás funkciója: az evangélium hirdetése csak közvetlen közelben hallható, akárcsak a kis teljesítményű, 10–20 kw-os adók hangja, de az egyház szeretetszolgálatára, különösen tág ölelésű, világméretű diakóniájára sokkal messzebbre is elgyűrűzik: tízszeres, sőt százszoros távolságban is „vehető” lesz, akárcsak a nagy teljesítményű, szuperadók hangja. *Istennek úgy tetszett, hogy a mi korunkban a diakónia „hullámhosszát” tegye az egész világon „foghatóvá”.*

Végül soron azért sem lehet a kérés és diakónia ellentétéről beszélni, mert a diakónia nem más, mint a hirdetett evangélium-szülte hit testetöltése és gyümölcsstermése a krisztusi agapé által!

5. A „gettó-egyház” életidegen gondolata

Ezt a kifejezést találok legmegfelelőbbnek ama helytelen teológiai nézet jellemzésére, melynek az a lényege, hogy az egyház vonuljon vissza a világi feladatok porondjáról, és mintegy elefántcsonttoronyba, sőt gettóba zárkózva, csak a „lelkiekkel” foglalkozzék.

E gettó-elméletnek bizonyos politikai színezete is van, s mögötte az a nézet húzódik meg, hogy az egyház „ne politizáljon”, hanem a „hitetlen világból” vonuljon vissza a „hit fellegvárába”, és hagyja sorsára a világot.

Ezek a gettó-keresztények váltig azt hirdetik, hogy az egyház ne végezzen tág körű diakóniát, hanem maradjon „igazán egyház”, csak a hívek „lelki szükségleteit” elégítse ki. „Örök egyház a változó idők sodrában!” — hangoztatják a tetszetős jelszót. Ha pedig akár az egyház

népe, mint a nemzet testének egy része, vagy a társadalom egésze, sőt esetleg az egész emberiség várna világos állásfoglalást, vagy csak eligazító szót az egyháztól valamilyen „világi” kérdésben, pl. a faji egyenjogúság kérdésében, akkor ezek az emberek rögtön sündisznó-állásaikba vonulnak vissza, és arra hivatkoznak kegyes szemfogatással, hogy „ez nem az ő reszortjuk”.

Ezt az életidegen és teológiátlan nézetet abból az alapállásból vallják, hogy „a világ sátáni, démoni, gonosz”, és ők „az Istentől elfordult, hitetlen világgal nem vállalnak közösséget”, hanem visszahúzódnak a „lelki élet” szűk belső körére, az egyéni keresztyénség csigaházába. Szerintük nem a világbéke fontos, hanem a lelki békeesség, a Kr.-ban való békeesség, nem a népek közti megértés, hanem a J.-ban való testvériség, nem a kiengesztelődés, hanem a bűnbocsánat, nem az emberekhez való odafordulás, hanem az Istenhez való megtérés, nem a földi élet szebbé tétele, hanem az üdvösség.

Krisztus életének és tanításának tükrében egészen hamis, elferdült, torz képet mutat az effajta, kifecamodott, vakvágányra futott, csak a saját tengelye körül forgó keresztyénség. Ha J. Kr. is ilyen magatartást tanúsított volna a világgal és az emberek problémáival szemben, akkor ezzel megtagadta volna hivatását, nem állna a golgothai kereszt és nekünk sem lenne üdvösségünk!

Az egyház nem vonulhat a kolostorok falai közé, nem zárkozhat el a „világ” elől, hanem kilépve a maga szűk, lelki köréből, részt kell vállalnia a világ problémáinak jó megoldásából. Különösen vonatkozik ez a mi nemzedékünkre, amikor élet vagy halál, teljes megsemmisülés vagy ragyogó jövő alternatívája előtt áll az egész emberiség!

A „világgal” kapcsolatos ker. magatartást illetően pedig ne feledjük, hogy az egyház sohasem nézhet megvetően, farizeusi göggel, „lelki főlényel” a körülötte levő világra, arra a világra, melyben benne élünk s amelynek a bűneiben mi is részesek vagyunk. Jézus-ezt a világot jött megtartani, ezt a világot szerette és adta érte életét!

J. Kr.-nak ezzel a szeretetével kell a világra néznünk, és vele szolidaritást vállalnunk, minden jó és igaz törekvésében, sőt még a bűneiben is. Ide vonatkozóan idézhetném Niemöller, Hromádka, Heinrich Vogel, Hans Iwand és még sok más teológus és felelős egyházi vezető kijelentéseit.

A „bűnben való szolidaritás” vállalása nem azt jelenti, hogy az egyház együtt vétkezhet a világgal, vagy az egyház hallgatna és elleplezné a világ bűneit, hanem azt, hogy az egyház — miként Kr. cselekedte — magára veszi a világ bűneit, és mivel az egyházban is bűnös emberek élnek, s az egyház is benne él a világban, ennél fogva a világ bűneit magunkénak ismerjük el, akár közvetve, akár közvetlenül. A világ bűnei nem egyszerűen „peccata mundi”, hanem egyúttal „mea culpa” is! Figyeljünk csak fel e vonatkozásban a náciizmus üldözöttjeiért bátran kiálló Heinrich Grüber, berlini ev. prépostnak a közelmúltban tett nyilatkozatára, melyet a szégyenletes, napjainkban is folyó amerikai fajüldözéssel kapcsolatban tett: „Azelőtt, a náci Németországban szégyelltem magam, hogy német vagyok, ma pedig szégyellem magam, hogy fehér ember vagyok.”

Az egyház nem élhet gettóban, elefántcsonttoronyban, hanem a világ fórumán is gyakorolnia kell a diakóniát — milliók várják szavát, állásfoglalását ma is!

6. A szekularizációtól való félelem

Végül a szekularizációtól való félelem is bénítólag hat az egyház diakóniai életformájára. Ez a nézet az elvilágiasodástól, a világ túlzott „befolyásától” félti az egyházat, és a széles körű diakónia gyakorlásában is „trójai falovat” vél felfedezni, melyen keresztül a szekularizáció özönlik be az egyház falai közé.

A szekularizáció minden korban kísértést jelentett az egyház számára, de ma nem a világméretű diakónia gyakorlása rejti magában az elvilágiasodás veszedelmét, hanem az, hogy az egyház milyen magatartást tanúsít a világgal szemben.

Régebben az egyház csak abszolút negatív értékelte a szekularizációt, mely csak bajt hozhat reá. Ma már azonban pozitíve is kezdik értékelni. Pl. Gogarten, aki a szekularizációt egyenest „a ker. hit törvényes következményének” mondja, mivel szerinte a szekularizáció nem más, mint az ember szabadságra törekvése és uralkodni vágyása a világ felett, mely egyrészt a Genézis 1-ben megadott isteni ígéret, másrészt az Atya ajándéka J. Kr.-ban az Ő gyermekei számára. (Verhängnis und Hoffnung der Neuzeit, 1953. 99. skk. lpk.) Vagy gondoljunk Hromádkára, aki az egyházban ma világszerte végbemenő szekularizálódási folyamatot igen pozitívan értékeli, s attól nemhogy féltene az egyházat, sőt szerinte ez az elvilágiasodás „megszabadítja az egyházat minden hamis kötöttségéből és a világ iránti teljes felelősségre ébreszti, továbbá segíti a gyülekezetet, hogy intézményes jellegét levetkőzze, és szabadabbá teszi Isten ígéje hirdetésére, a J. Kr.-hoz való egyetlen kötöttségben, s ily módon hozzájárul az emberek közti megértéshez és az emberiség új, békés egységéhez.” (Ev. Theologie, 1962. 7. szám, 367. lp.) Az egyház nem is végezheti másként a maga szolgálatát, mint csak ebben a „világi” magatartásban, nem elzárkózva, hanem nyitottan a világ és annak problémái felé!

A szekularizáció sokat emlegetett veszedelme az egyház számára tulajdonképpen a hatalom, az uralkodnivágyás kísértésében van. Az egyház történelme során mindig akkor „világiasodott el”, mikor öncélúvá lett, hatalmat, pozíciót hajszolt. viláгурalmi ábrándokat kergetett. Ha azonban nem uralkodni, hanem szolgálni akar, a diakóniai magatartás mindig meg fogja óvni a szekularizáció kísértéseitől!

BEFEJEZÉS

Hat pontban ismertük meg közelebbről és bíraltuk azokat a helytelen teológiai nézeteket, melyek zavarólag hatnak az egyház diakóniai életformájára.

Ezek a helytelen nézetek csak ideig-óráig béníthatják néhol az egyház szolgálatát, mivel valamennyi helytelen nézet fölött eljárt az idő! Egyik sem állhatja meg a helyét a történelmi átalakulások sodrában! Mi csak bíraltuk ezeket a nézeteket, de Isten már meg is ítélte! Az egyháznak benne kell élnie a diakónia magatartásában. S a diakóniát csak engedelmisségben, szeretetben és reménységgel végezheti az egyház. Engedelmisségben Ura iránt, szeretetben az emberek iránt és abban a reménységben, hogy ez a tág ölelésű diakónia gyümölcsöző lesz minden ember javára, ha az Ő szeretetével gyakoroljuk. Jézus szeretete pedig ma is élő valóság!

Szerdahelyi Pál

Az egyházak ökumenikus történetének alapvonásai, II. rész

(Folytatás)

8. A „GYAKORLATI KERESZTYÉNSÉG” MÁSODIK VILÁGGYÜLÉSE

A stockholmi konferencia után még egy világgyűlés megrendezésére sor került. Ez az Oxfordban rendezett világkonferencia volt. Tizenkét évvel Stockholm után, tehát 1937-ben. Több konferencia megrendezésére került sor, mert ez a mozgalom is beleolvadt az ökumenikus munkába. Az oxfordi konferencia témája: egyház, nép és állam volt. Ezt a témát több oldalról boncolgatták. Egyház és társasélet; egyház és állam; a nevelés kérdése az egyház, nép és állam viszonylatában; a gazdasági kérdés egyház, nép és állam viszonylatában, stb. Ezekben a kérdésekben elevenen tükröződik, hogy milyen problémák foglalkoztatták az akkori világ keresztyénységét. Már az előmunkálatoknál találtak egy rendkívül izgalmas és felettébb félelmetes új történelmi szituációval, a hitleri nemzeti szocializmussal. A Németországban 1933-ban uralomra jutó nemzeti szocializmus totális államrendje mélyen beleavatkozott a németországi keresztyénység és egyházak életébe, amelynek kihatásaival a világ keresztyéniségének is számolni kellett és amely kérdés az előmunkálatokban foglalkoztatta a konferencia résztvevőit. Félelmetes vitatkozások folytak az európai és amerikai egyházak között.

Az oxfordi gyűlés mégis alaposabban volt előkészítve, mint a stockholmi, amelyet inkább csak kísérletnek tekinthetünk. Most már ismerték egymást az emberek, hallottak és tudtak egymásról, és a gyűlést megelőzően is foglalkoztak a kérdésekkel. Ezen túlmenően merőben más politikai és történelmi szituációban ült össze az oxfordi világgyűlés, mint az előző világkonferencia. „A világ félelmetesen megváltozott. Éppen a keresztyén országokban tűnt fel igazán az ismeretlen rém: az elhidegülés, elvilágiasodás, ehhez jön még a fasiszta állam akciója Németországban” — hangzik az előkészítő munkákban. Így minden illúzió nélkül készültek a konferenciára.

1937-ben 425 résztvevővel, amely 40 ország 120 egyházából tevődött össze, alakult meg tehát Oxfordban a világgyűlés. A fiatal egyházakból, Afrika és Ázsia egyházaiból, amelyekre egyre több figyelmet szentelnek, 40 delegátus jött el.

Az alábbiakban idézett néhány gondolat a konferencia üzenetéből, érzékelteti azt, hogy milyen feszültségektől terhes légkörben végezte munkáját. „Nincs az egyháznak fontosabb, döntőbb feladata, mint hogy valóban egyház legyen a világban, és nem tud a világnak nagyobb szolgálatot tenni, minthogy Isten igéjét hitből tolmácsolja és egyedül Jézus Krisztus akarata kösse meg” — vagy másutt: „Fájdalmasan vettünk arról tudomást, hogy az egyház megosztott, a megosztottság képviselői nem a konferencia résztvevői között vannak. Különös szeretettel gondolunk a Németországban élő egyházra. Az ő magatartásuk, élő hitük példa előttünk, és kérjük Istent, adja kegyelmét, hogy ilyen példamutatóan élhessünk mi is...” és ismét: „a világ tele van félelemmel, tanácstalansággal és fájdalommal. Mi is aggódunk, de nem vagyunk reménytelenek. A mi reménységünk az élő Isten. Minden ellenkező gya-

korlattal szemben állítjuk, hogy Krisztusban van értelme az életnek, és Isten teremtett *testvériséget az emberek között.*”

Látjuk e néhány gondolatfoszlányból is azt, hogy a konferencia résztvevőit inkább a félelem és a bizonytalanság érzése tölti el, mintsem, hogy határozattan hallatná hangját az egyházaknak ezen grémiuma a nemzeti szocializmusban, vagy magában Németországban jelentkező világot fenyegető rém, a fasiszta agresszió és háború ellen. Csendes rezignáció jut kifejezésre még abban is, hogy szolidárisak Németországban már kegyetlen üldözésnek kitett Bekennende Kirche (Hitvalló Egyház) tagjai iránt. Söderblom szelleme, mintha sírba szállt volna a nagy egyéniséggel együtt. Emlékszünk Söderblom fáradozására, aki a „Gyakorlati keresztyénység” világméretű mozgalmát éppen azért indította el, hogy a keresztyén egyházak az emberiség sorsdöntő fordulatai idején egyetemlegesen hallassák szavukat. És nem is akárhogyan! Söderblom meggyőződéses híve volt annak, hogy az egységrejutott egyházak képesek gátat vetni az embertelenségnek, a háborúnak és az ezzel járó szenvedéseknek. De Söderblom már nem élt.

Az oxfordi konferencia, mint ökuménikus tanulmányi konferencia jöhet mégis számításba, amely a gazdasági és társadalmi változások közepette foglalkozott az egyház problémáival.

Söderblom munkája és annak eredménye, a stockholmi, majd az oxfordi konferencia elvégezte feladatát. Helyét ezek után majd átadja egy másik mozgalomnak, amely ezt is magábaöleli, az ökuménikus mozgalomnak.

9. „HIT ÉS EGYHÁZSZERVEZET”

Most szenteljünk figyelmet az ökuméné újabb nagy pillérének, amely maga törekvésével, munkájával és mozgalmi jellegével úgyszintén elősegítette az ökuméné formájának kialakulását. Ez a „Hit és Egyházzervezet” mozgalma a „Glauben und Kirchenverfassung” vagy a „Faith and Order”, ahogyan egyházi szóhasználatban alkalmazzuk.

És míg a „Gyakorlati keresztyénység” munkája Söderblom nevéhez fűződik, addig a „Hit és Egyházzervezet” mozgalma az anglikán misziói püspök: Charles Brent nevével fonódott össze.

Mi indíthatta Brent püspököt a mozgalom elindítására? Kétségkívül a misszióban tapasztalt anarchia. Döbbenetes adatok kerültek azóta is napvilágra, hogy mi uralkodott a misszió területén. Örök szégyene lesz Krisztus egyházának az, amint bemutatkozott a színes népek előtt. (A nemrég kapott statisztikák szerint pl. Ibadanban, Nigériában egyetlen egy városban hat katolikus és hat anglikán egyház mellett methodista, baptista, apostoli hit követői, adventista, Jehova tanúi, stb. csoportok működtek. A Dél-afrikai Unióban az állam 1958-ig 78 egyházat ismert el és 1286 felekezet kérése vár engedélyezésre. Ezeket az adatokat vég nélkül lehetne sorolni.)

Krisztus szavának való engedelmesség a gyökerei ennek az ökuménikus törekvésnek is, amelyet „Hit és Egyházzervezetnek” mondunk. A hit itt a hit tartalmára vonatkozik. (Nem a hitvallásosság összefüggésében!) Az egyházzervezet pedig a látható gyülekezetre, a lelki élet organizációjára vonatkozik. Krisztus dolgait megérteni, ahhoz segíteni embereket, hogy az egyház valóság legyen, ez a célja ennek a mozgalomnak. A tervezett világgyűlés gyülekezete lenne valamennyi egyházi ki-

küldöttnek, vagyis mindazoknak, „akik Jézus Krisztust, mint Istent és üdvösségüket ismerik el, ill. vallják.”

Évek teltek azután el, amíg a különböző egyházakat ehhez a tervezet konferenciához megnyerték. Érdekes lenne végig kísérnünk egy-egy ilyen világméretű konferencia megszervezését, amely nem mindennapi erőpróbát jelent. Azonban nem célunk erre kitérni. A német evangéliumi egyházbizottság, amely a német evangéliumi egyházkövetségéből állt és amely tömörítette magába a tartományi egyházakat, ígéretet tett a részvételre. Az ortodox egyház is elfogadta a meghívást. Lausanne-ban tervezték a világgyűlést. Az Egyesült Államok anglikán egyháza még 1919-ben felkereste a pápát, hogy a meghívást átadja. Hallatlan ellenét mutatkozott a pápa személyes és hivatalos magatartása között. Barátságos, szinte megkörményező kedvesség uralkodott a személyes kapcsolat hangján, de elutasító és rideg volt a hivatalos válasz. A kúria leirata hangoztatta: „Hogy a tanítás, de a gyakorlat szerint is a római katolikus egyház minden tekintetben az egyház egysége, egységének reprezentánsa, és emiatt nem áll módjában a kongresszuson résztvenni.” Tellegzetes ez az elutasítás, amely burkoltan, de megmutatta Róma igazi ábrázatát. Ezek szerint *Róma egyetlen egységet ismer el, és az az igénye, hogy az „eretnekek” a tévelygők visszatérjenek a római katolikus akolba.*

Eredményes volt viszont a munka a görög ortodox egyháznál. A konstantinápolyi patriarcha is ígéretet tett, hogy magas színvonalon képviselteti egyházát a konferencián. A követség egyúttal az örmény egyházat is meghívta és sikerrel.

Amikor Söderblomnál jártak Uppsalában, tisztázni kellett egy-két kérdést. Először is azt, hogy a Söderblom-féle mozgalom, a „Gyakorlati kereszténység” mozgalma ne keveredjék a „Hit és Egyház szervezet” mozgalmával, és hogy Lausanne ne legyen kontra-, ellenmozgalma a stockholminak. Meg kellett tehát húzni a munka és feladat határvonalait.

1920-ra már világmozgalommá nőtte magát a „Hit és Egyházszervezet”. Az időközben amerikai (New York-i) püspökké lett Charles Brent fogalmazta meg a hívást azok felé, akik átérezték és átélték az egység utáni vágyat, akikben eleven volt a hit Isten dolgaival való foglalkozásra, és akik felelősen tudnak imádkozni az ügyért. Az európai egyházakban a mozgalom sokrétűen és differenciáltan jelentkezett. A kérdéssel kapcsolatos látásokat nagyban befolyásolta az első világháború után kialakult politikai helyzet.

10. AZ 1927-ES LAUSANNE-I VILÁGKONFERENCIA

Sem Brent, sem pedig a mozgalom agilis vezetői nem gondoltak arra, hogy milyen nehézségekkel kell megküzdeniük a világgyűlésen. Az ökumené történetében kevés ilyen zavaros és feszültségekkel teljes ülés volt. A „Hit és Egyházszervezet” mozgalma kerek 400 résztvevővel 108 egyházból 1927-ben Lausanne-ban tartotta első ülését. Az egyházak között ott látjuk a lutheránus, református, ortodox, ó-katolikus, anglikán, methodista, baptista, kongregacionalista egyházak mellett a fiatal egyházak képviselőit is. Az első teendő az lenne — hangzott a német egyházak kérése —, hogy egymást megismerjék és megértsék.

A problémákat így lehetne csoportosítani: Az egyház üzenete a

világhoz; felhívás az egységre; az evangélium az egyház dolga; az egyház közös hitvallása; az egyház szent hivatala; a szentségek; a keresztyénség egysége és az egyházakhoz való viszony.

A stockholmi konferenciával ellentétben Lausanne nem ad ki közös üzenetet a keresztyénséghez. Csak közleményben tájékoztatott a bizottsági munkáról. Innen adódik az, hogy van egy „Felhívása”: „Egységre hívunk!”

Amint említettünk már, ez a konferencia a feszültségek gyűlése volt. Ezt csak úgy tudjuk elképzelni, ha belegondolunk, hogy Lausanneban különböző egyházak, hitvallásúak voltak képviselve és ezek az egyházak egységének komplikált kérdéseivel találkoztak. Így a *tanokban és az alapokban különböző delegátusok hamarabb jutottak megosztottsághoz, mint egységre*. Egyesek az egyházuk tanításához való hűséget, hitvallásosságot, mások az engedelmességet helyezték a Szentírással szembe. Egyesek a hit alapjául csak a Szentírás elfogadását hangoztatták, mások egyházi tradíciókat, mint amely szintén a Szentíráson alapul. Így tépődött azután foszlányokra ez a téma: „Az egyház közös hitvallása”.

Egy további tragédiája e konferenciának, hogy célja nem volt egészen világos a résztvevők előtt. Az amerikai delegátusok úgy képzelték el, hogy egységnek kell születni, mielőtt Lausanne-ból eltávoznak. Így vélekedett sok orthodox képviselő is. Nehéz volt ettől a tévedéstől elteríteni őket. Charles Brent püspök, a konferencia elnöke kénytelen volt hangoztatni: „Ez a konferencia nem azt célozza, hogy mindenek fölött összhang legyen, még inkább nem azt, hogy egyesítsük az egyházakat”.

A feszültséggel és zavarossággal függött azután az is össze, hogy egész sor ún. magyarázatot, illetve felvilágosítást kellett kiadni. Ilyen magyarázatok, felvilágosítások születtek a lutheránus és orthodox egyházakban, ahol kölcsönösen reflektáltak bizonyos félreérthető kérdésekre.

Ha a lausanne-i világgyűlés munkáját összevetjük a két esztendővel korábban tartott stockholmi világgyűléssel, akkor feltétlenül Stockholm érdemel több gondot és figyelmet. Söderblomnak, a stockholmi konferencia „lelkének” világos látása megadta a lehetőséget ahhoz, hogy mely területen tudnak az egyházak egységre jutni. Ő a gyakorlatban, a tennivalóban látta az egységet. Abban, ahogyan az egyház Ura le tudott hajolni minden emberhez, nem nézvéen vallását, vagy világnézetét az embernek. Az egyházak egymásra találása is ebben a közös tennivalóban bontakozhat ki és Söderblomnak ez a koncepciója a járható út.

A lausanne-i konferencia eredménye mégis több volt, mint amire az ember számított volna. Két komoly záradékot egyhangúan elfogadtak: 1. Felhívás egységre, 2. Az egyház küldetése a világban az evangélium. Ezekhez az orthodox egyház is hozzájárult. És ezek komoly szerepet fognak játszani az ökumenikus munkában — vélték a delegátusok. A tanulmányi anyagból azután a következő évben (1928) a jeruzsálemi misztiozi konferencián is foglalkoztak.

11. A „HIT ÉS EGYHÁZSZERVEZET” MÁSODIK VILÁGGYŰLÉSE

Amint a „Gyakorlati keresztyénség” mozgalmának, úgy a „Hit és Egyházszervezet” mozgalmának első nagy világgyűlése után volt folytatása. Az előzőnek, amint erről a 8. pontban szó volt, a következő

nagygyűlése Oxfordban volt 1937-ben. Az utóbbi, vagyis a „Hit és Egyházszerződés” nagygyűlése előtt Lausanne-ban szétoszlott volna, elhatározta, hogy úgy, mint a stockholmi ülés, egy folytatólagos bizottságot kell életre hívni. Ennek a bizottságnak a feladata lenne a mozgalmat tovább vinni. Itt már aztán találkozunk azzal az igénnyel is, hogy kell egy szerv, amely a jövőben ezeket a közös problémákat vállalja és irányítja.

1929-ben meghalt Charles Brent püspök, a „Hit és Egyházszerződés” mozgató rugója. 1930-ban a folytatólagos bizottság elhatározta, hogy a következő világkonferenciát 1937-ben rendeztetni meg. Újra akadtak lelkes szervezők, akik a „Hit és Egyházszerződés” ügyét szívükön viselték.

És valóban, 1937-ben sikerült összehozni a mozgalom résztvevőit a második világgyűlésre, Edinburghba. A helység megválasztásánál döntő szerepet játszott az, hogy Oxford közelében legyen, ahol szinte ugyanakkor ülésezett a „Gyakorlati kereszténység” mozgalma. Ez a konferencia röviddel ezelőtt fejezte be ülését. A tervek szerint a delegációk tagjai így résztvehettek a „Hit és Egyházszerződés” munkájában is. Látjuk tehát, hogy a két nagy ökumenikus mozgalom keresi már annak útját-módját, hogy egymást kiegészítsék, illetőleg valamiféle fúzióra jussanak.

Az edinburghi világgyűlésen 123 egyház képviseltette magát. Söderblom és Brent már nem éltek. A konferencia vezetője a yorki érsek, William Temple lett. A német egyház egy része hiányzott a fasizmus nyomása miatt. Mindenki érezte, hogy a német egyház egyre inkább izolálódik a hitleri idők súlyos beavatkozása miatt és őszinte együttérzéssel viseltettek a hitvallók iránt. A német lelkészek és laikus egyházi munkások felett hosszú évek fognak elszállni a második világháború utáni időkig, amíg ők is részt tudnak majd venni az ökumenikus mozgalmakban. A hitleri rezsimtől egyre többet szenvedett a német egyház tevékenységében, teológiájában és az egyházi sajtó szabadságát illetően.

Az edinburghi tételek az alábbiak voltak: Jézus Krisztus a mi Urunk kegyelme; Az egyház és Isten Igéje; Krisztus egyháza a lelki hivatal és a szentségek; és végül: Az egyház egysége az életben és az istentiszteletben.

Messzemenően egyeztek a vélemények az orthodox, a protestáns és a fiatal egyházak között a hit kérdéseiben. Korántsem mutatkozott az a feszültség és bizonytalanság, mint az előző, a lausanne-i világgyűlésen. Nem adódott ellenkezés abban a problémakörben sem, hogy Jézus Krisztus a mi Urunk kegyelme. A „sola fide” felismerésben valóban szép egysége mutatkozott meg az egyházaknak. Abban a nehéz kérdésben is, amely így hangzik: „Isten munkálkodása és az emberi szabadság”. Így fogalmazták meg a választ: „Nem hisszük, hogy Isten kegyelme az ember szabadságát és felelősségét megszünteti, igazi szabadság sokkal inkább akkor van, ha Isten kegyelmét hitben válaszoljuk meg.”

Milyen eredményei voltak a „Hit és Egyházszerződés” edinburghi világgyűlésének?

Nemzetközi konferenciák voltak régebben is, de ilyen nagylétszámú még nem. Sőt ilyen nyílt lehetősége a kérdések megvitatásának sem volt még. Mindamellettt komoly testvériség alakult ki, szemben a lausanne-i világgyűléssel, ahol inkább szétválasztódtak, mint összekerültek volna.

Ez a konferencia világossá tette, hogy egyetlen egy ökuménikus egyházi mozgalom sem egyenlő az „una sancta”-val, az osztatlan egyházzal. Egyebekben a teológiai különbözőségek mindenkor összefüggnek történelmi, szociális, ökonómikus, faji, nemzetiségi és egyéb tényezőkkel, amelyek az egyházak közé éket vernek.

Ez az ökuménikus mozgalom, amely szintén beolvadt az Egyházak Világtanácsa mozgalmába, végső fokon mégsem szűnt meg teljesen. 1952-ben Lundban folytatta munkáját, de már minden összefüggés nélkül. Az utolsó ülése pedig 1963-ban, a kanadai Montrealban volt.

12. IGÉNY AZ ÖKUMÉNIKUS TANÁCS IRÁNT

Nem könnyű összefoglalni mindazt, ami megelőzte az Egyházak Világtanácsa létrejöttét. Újra, meg újra az a kérdés került előtérbe, ki lesz az, aki elindítja, megszervezi ezt a testületet. Ismerünk eddig két nagy világszervezetet, illetőleg ökuménikus mozgalmat, s ezeknek a világtanácskonferenciáit. Ezeknek a szervezeteknek a szerkezete rendkívül laza. Az összekötőkapcsok gyengék. Inkább a jószándék és egy megmagyarázhatatlan belső vágyakozás fűtötte a képviselőket egymás keresésére és ma is csodálkozunk azon, hogyan sikerült egyáltalában megrendezni ezeket a világyűléseket, vagy ezeken együtt maradniok. A két nagy ökuménikus mozgalmat nevezzük egyszerűen a két első gyűlésükről stockholmi („Gyakorlati keresztyénség” 1925) és lausanne-i („Hit és Egyházszervezet” 1927) mozgalomnak.

Az első világháború utáni évben (1919) a nemzetközi életben létrejött egy szervezet: „Nemzetközi Liga” néven. (A Népszövetség mellett működő nem hivatalos szerv.) Nem kimutatható, de feltétlenül hatással volt ez a szervezet az egyházakra is. Hiszen ha visszaemlékezünk 1914-re, közvetlenül az első világháború kitörésének estéjére, amikor Söderblomnak sikerült Konstanzba összegyűjteni barátait és most egy négyesztendő kényszerszünet után, mintegy párhuzamosan, megszületett az Egyházak Ligája. A szintéren Söderblomot látjuk, aki maga proklamálta azt, hogy legyen az egyházaknak ökuménikus tanácsa. A gondolat most az volt, hogy egy új szellemet alakítsanak ki és az igazságnak megfelelő *békét követeljenek*. Heroikus vállalkozás volt ez! Éppen úgy, mint a háborút megelőző időben *összegyűjteni az egyházakat a háború ellen*. És ha belegondolunk abba, hogy Párizs környékén ezekben a napokban lázas serénykedés történik a vesztes hatalmak alapos megleckéztetésére, akkor újra csak azt kell mondanunk, hogy Söderblomék megtalálták az egyház feladatát az emberiség nagy és sorsdöntő kérdései közepette. Hiszen itt arról volt szó, hogy egy igazságos békével nem vetik el az újabb háború szelét.

A „Hit és Egyházszervezet” más céllal ugyan, de ugyanezt a problémát ápolgatja, mert az 1920-as genfi előértekezletén igen erőteljesen hangoztatja az igényét egy „Nemzetközi Egyházi Tanács” felállítására érdekében. A későbbiek során viszont az 1925-ös stockholmi konferencia létre is hoz egy hasonló szervezet: „Egyházak Világtanácsa a gyakorlati keresztyénség érdekében” címmel.

A cél még elég zavaros. Stockholm előtt az áll, hogy a közösségbe tömörült egyházak miképpen tudnak megszólalni a világ előtt döntő és nagyhorderejű kérdésekben (pl. háború, béke, igazságos béke, stb.), továbbá ott lebegett előtte az a cél is, hogy az egyházak egysége a gyakorlatban, a tennivalóban mutatkozhat leginkább meg. Mellette működik Lausanne. Ennek a mozgalomnak a célja az egyház tanításának,

hitvallásának a vizsgálata. Az egyik kifelé, a másik inkább befelé fordul.

A harmincas években már jelentős erők fáradoztak azon, hogy a két mozgalmat egyesíteni kellene. Rájöttek arra, hogy a két mozgalom tudna együtt is munkálkodni, sőt egymást kölcsönösen ki tudnák egészíteni.

A világ is nagymértékben megváltozott a két háború között. Az egyre fenyegetőbbben fellépő fasizmus, annak a nemzetközi életre kiható agresszív hatalmi törekvése is meggondolkodtatta az egyház személyeit. Ez a totális rendszer mélyen belenyúlt a német egyház életébe. Még talán visszagondolunk arra a megjegyzésünkre, ami a konstanzi (1914) előértekezlettel kapcsolatban elhangzott: „el lehet késni!” Az oxfordi konferencia (1937) tehát épp ebben a szituációban mondta ki: „Hagyjuk az egyházat egyháznak maradni!” És ebben a kijelentésben a *náci Németország felé akar hatást gyakorolni*. Természetesen érezzük ennek a kijelentésnek a gyengeségét a burkolt fogalmazásban. A pozitív jelentősége mégis abban volt, hogy az egyház a világ szociális, nemzetközi és egyéb területein Isten ígéje alapján akar viszonyulni a kérdésekhez.

A Söderblom-féle mozgalom az 1937-es világkonferencia tervét már „Az egyházak nemzetközi barátságának világszövetsége” címen hozta működésbe. Közrejátszott a munkában még a Nemzetközi Missziói Világszövetség is. A lausanne-i mozgalom is szívesen látta volna, ha a jövőben az oxfordi és edinburghi konferencia egy test lenne, és azon fáradozott, hogy ökuménikus tanácsot alkossanak (1937). De hangsúlyozta, hogy erre a tanácsra ne ruházzanak semmiféle hatalmat és minden egyház akkor hagyhassa ott a mozgalmat, amikor neki tetszik.

A patakok kezdenek összefolyni és lassan folyóvá, folyammá duzzadnak. Sok akadály leküzdése után találunk egymásra a különböző látásúak és sok kérdés tisztázása után tudnak egy mederben haladni. Mindkét világkonferencia, az oxfordi és az edinburghi, most már egyetértett és hozzájárult az ökuménikus tanács felállításához. Sőt Edinburgh (tehát a „Hit és Egyházszervezet” mozgalma) már úgy kívánta a plenáris ülésén, hogy neveztesék ez a szerv „Ökuménikus Tanácsnak”.

Mindkét világszervezet részéről azután egy albizottság ülésezett 1938-ban. Itt már kibontakozik a teljes terv (Utrecht 1938). Így jött létre az „Egyházak Ökuménikus Tanácsa”. Senki nem gondolta azonban akkor, hogy ez az előkészítő tanács lesz az összehívó szerve a teljes, minden egyházat megmozgató Egyházak Világtanácsának. Tíz évnek kellett elteltie azonban, amíg ez megvalósulhatott. Ebben a tíz esztendőben zajlott le a második világháború.

Az Ökuménikus Tanács egyik tevékenysége az volt, hogy a római egyházat is felhívta levélben a munka támogatásához. A másik hogy *a nemzetközi politikai helyzetben a háború ellen szót emelt*. Ebben visszatért Söderblom szelleme, amikor így szólt: „Mi úgy hisszük, hogy a fegyveres erő nem jelent biztonságot, sőt ennek valósága nagy veszélyt hordoz magában.” Sem az egyik sem a másik dologban a Tanács munkája nem járt sikerrel.

(Folytatjuk)

Rédey Pál

50 JAHRE IM DIENSTE DER KIRCHE

Eine Festgabe zum goldenen Ordinationsjubiläum von Landesbischof D. Dr. Mitzenheim. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin, 1964. 154 old.

Mitzenheim püspök lelkésszé avatásának 50. évfordulójára kiadott ünnepi kötet bemutatja a jubiléus élelművét.

1891-ben született Dél-Tübingiában, tanítói családból. A teológiát Lipszében, Heidelbergben, Berlinben, Jenában tanulta, majd 1914-ben avatta lelkésszé D. Armin Human szuperintendens. Segédlelkészi évei után előbb Saalfeldben, majd 1929-től Eisenachban működött lelkészként.

Amikor Hitler hatalomra jutott, Mitzenheim lelkész a hitvalló front oldalán állt. A tübingiai tartományi egyház is „németkeresztyének” vezetése alá került, akik élesen támadták Mitzenheimet hitvalló és antifasiszta magatartása miatt. Egészen 1945 áprilisáig tartott a feszültség a hitlerista egyházvezetés és Mitzenheim között, míg végül is a fasiszták bukása után újra szervezhették az egyház erőit. Már 1945. május 2-án új egyháztanács alakult, amelynek elnökévé a korábban bátran küzdő Mitzenheim lelkésszt választották meg.

A tübingiai zsinat tagjainak újraválasztása után jöhetett létre a püspökválasztás. 1947 júliusában Mitzenheim már mint megválasztott tübingiai püspök vett részt a Lutheránus Világszövetség megalakuló gyűlésén a svédországi Lundban, majd 1947. október 19-én ünnepélyesen felavatták püspöki tisztébe. Ezen az ünnepélyen csaknem valamennyi akkori német püspök megjelent. Az antifasiszta magatartásáról nevezetes D. Meiser akkori müncheni püspök vé-

gezte az avatást, amelyen jelen volt Eidem svéd érsek, Nygren professzor, az LVSZ akkori elnöke is. A jeni teológiai kar áiszdoktorátussal tisztelte meg az új püspököt.

Amikor 1948 nyarán megalakult a német lutheri tartományi egyházak szervezete, és a német protestáns egyházak tömörülése, a tübingiai tartományi egyház volt a vendéglátó, Mitzenheim püspöknek az eisenachi Pflugensbergen levő székházában gyűléseztek.

Mitzenheim püspök fő feladatának a gyülekezetek látogatását tartja. Ezért igen sokat utazik. A legkisebb gyülekezetet is felkeresi, hogy ott igehirdetéssel, előadással szolgáljon s tanácsolja a gyülekezeteket.

Nagy érdeme Mitzenheim püspöknek, hogy a német püspökök közül elsőnek ismerte fel az egyház feladatát és helyét a szocialista társadalom viszonyai között. Papjai szerint a püspök nem őket küldi előre, hanem maga jár elől példamutatással, hogyan éljen és szolgáljon a ma igehirdetője a konkrét német viszonyok között.

1958-ban a német evangélikus egyház képviseletében Mitzenheim püspök folytatott tárgyalásokat az NDK kormányával, amelyek eredményeként kimondták, hogy az egyház a maga módján támogatja a békéért folytatott törekvéseket, egyet ért az NDK kormányának békeintézkedéseivel, az egyháztagokat állampolgári kötelességeik lelkiismeretes teljesítésére hívja fel a törvényesség

szem előtt tartásával, az egyház elismeri a szocializmus építésének célkitűzéseit és eredményeit, ellentmond minden militarista törekvésnek, különösen a nyugatnémet katonai lelkestség megszervezésének.

70. születésnapja alkalmából Mitzenheim püspök a hazafias érdemrend arany fokozatát kapta az NDK államtanácsának elnökétől, Walter Ulbrichttől. A pozsonyi teológiai fakultás pedig teológiai diszdoktori oklevéllel tüntette ki.

Hazánkban 1961-ben járt Mitzenheim püspök, amikor budapesti és vidéki gyülekezetekben prédikált s előadást tartott lelkészeink számá-

ra. 1964 októberében egyházunk delegációja köszöntötte Mitzenheim püspököt az ordinálása 50. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségeken.

Igaza van a könyvhöz írt előszóban Braecklein egyházfőtanácsosnak, amikor arról írt, hogy Mitzenheim püspök neve saját egyházán kívül is messze ismert és tisztelt. Ökumenikus szolgálata megbecsülést szerzett számára Svédországtól Indiáig. Hazánkban is nagyra értékeljük szolgálatát, mint olyan egyházi emberét, aki előre mutatja az utat.

O. E.

Pálffy Miklós:

Héber nyelv- és gyakorlókönyvéről

Egy idegen nyelvet jól elsajátítani, megtanulni: nem tartozik a legkönnyebb feladatok közé. Pedig napjaink egyre magasabb műveltségi követelményei között mindenképpen ott található más népek nyelvének ismerete is. S akkor még nem is szólottunk arról, ami még jobban, mint valaha, ugyancsak erős követelményként áll előttünk: a Szentírás szövegének eredetiben való olvasása, megértése. Mindez így együtt magától értetődően tartozik hivatásunk jobb betöltésének feladatai közé úgy, hogy semmiképpen sem térhetünk ki a teljesítésük elől.

Igen, egy idegen nyelv elsajátítása, megtanulása meglehetősen fárasztó, sok türelmet, kitartást igénylő feladat. De még nehezebb egy nyelvet jól tanítani. Nehezebb, mert annak, aki vállalkozik erre a hivatásra nemcsak tisztában kell lennie azzal, hogy milyen nehézségek állnak egy-egy nyelv megismerésének az útjában, hanem segítenie is kell a nehézségek legyűrésében.

Segítenie úgy, hogy igénybe veszi mindazokat az eszközöket, melyek ma rendelkezésünkre állnak, azokat a módszereket, melyek nagyobb sikerrel kecsegtetnek, mint az eddigiek.

A nyelvtanítás pedagógiájának, módszereinek ma világszerte nagy irodalma van, s ezeknek a sokfélesége is nyilvánvaló. Nyilvánvaló, de a sokféleségben, a sokféleségek elenyésztésére is találunk egy egyező vonást: azt, hogy nem elegendő — sőt vajmi kevés — az idegen nyelvek nyelvtanának megismertetése, jól-rosszul való begyakoroltatása. Ehelyett, ezen túl a nyelv belső felépítését, „belső tartását” kell megismertetnünk, érzékeltetnünk, hogy e bonyolult feladat elvégzése után a legapróbb részleteket is képes legyen a tanuló — lehetőleg a saját erejéből, vagy csak kis segítséggel — a helyükre rakni.

Ebben a módszerben nem lesz mellékessé a nyelv „csontvázának”: idiómájának szabályokba való foglалása, rendszerezése, de elsődle-

gessé mégis az utóbbi, az öntevékenységet ösztönző mozzanat válik.

Az élő nyelvek tanítását emellett sok segédeszköz, hanglemezek, magnetofon, film szolgálja, nem is beszélve arról, hogy mód van az azokkal való érintkezésre is, akiknek ez a nyelv az anyanyelvük. Minderről azonban el kell tekintetünk akkor, ha egy holt nyelv tanításának módszereit kell a mai követelményeknek megfelelően, tehát színvonalasnak, kiépíteniünk. Olyan körülmények között kell tehát munkánkat elvégeznünk, ahol az utóbbi segédeszközök hiányoznak, ahol a nyelv „beszélése” nem elsőrendű követelmény, de ahol ugyanakkor, mindezért, a megismertetés és megismerés folyamata még fárasztóbb, még nehezebb. Nehezebb, mert itt még nagyobb szerepet kap a nyelv belső logikájának a szétágazó nyelvtani fordulatainak a minél jobban való elsajátíttatása, elsajátítása.

Erre a nagyon nehéz és bonyolult feladatra vállalkozott Pálffy Miklós, akkor, amikor majd két évtizedes pedagógiai munkásságának gyümölcseképpen közreadta „Héber nyelv- és gyakorlókönyvét”. S tegyük mindjárt hozzá: ez a vállalkozása nemcsak figyelemre méltó, hazai egyházi viszonyaink között, nemcsak egyedülálló, hanem mindenekfelett kitűzött céljaiban, módszerében színvonalas s mindenképpen sikerrel kecsegtető.

Ez utóbbiakról, tehát módszeréről, céljairól, a szerző így vall: „Ez a könyv módszeres felépítésével nem a leíró tudományos szempontokat követi. Célom az volt, hogy alkalmas eszközt nyújtsak elsősorban a teológus hallgatók héber nyelvi tanítására és azután a magántanulóra is. Nem akartam ezt a célt elvont tudományos eredményekkel megterhelni, ahogyan ezt Gesenius nyelvtana teszi és nyomában egyéb német nyelvtudósok és Hornyánszky alaktana is teszi. Nem nyelvtant, hanem nyelvet kell tanítanunk és tanulnunk!”

„Eltérően a legtöbb héber nyelvtantól, nem tárgyalom külön, magában a hangtant, alaktant és mondatant, hanem igyekezem az egyes leckék anyagát úgy összeállítani, hogy a nyelvtani szabályok gyakorlattá váljanak, a hangtani szabályok a példákön azonnal világossá legyenek, az alaktant szabályai a fokozatos alkalmazással a tanuló számára ne egyszerűen érthetővé, hanem kezelhetővé is váljanak.”

Igen — ahogy mondtuk —, ez a vállalkozás nemcsak figyelemre méltó, hanem céljaiban, módszerében színvonalas és sikerrel kecsegtető. Az, mert Pálffy professzor céljait meg is valósítja, helyes és ma egyedül célravezető módszerét következetesen alkalmazza. Alkalmazza könyvének felépítésében csakúgy, mint a legapróbb — sokszor jelentéktelennek látszó, de egyáltalában nem mellékes — részletekben is. S mindez így együtt teszi a Héber nyelv- és gyakorlókönyv legfőbb értékét.

De Pálffy professzor céljainak realizálását, módszerének helyességét nemcsak ez a könyv igazolja, hanem az az egyszerű tény is, hogy teológus ifjúságunk már évek óta így, ezen az úton járva sajátítja el — és minden „belső” dicsekvés nélkül szólva — jó eredménnyel a különben „félelmetesnek” tűnő héber nyelvet, így, ezen az úton járva kap segítséget az Öszövétség jobb megértésének fáradságos munkájában. Kap úgy, hogy ez a munka az évek folyamán egyre inkább kedvessé lett egész lelkeszi karunk előtt. Kedvessé úgyannyira, hogy ma egyházunkban nyugodtan beszélhetünk az Ótestamentummal való foglalkozás új reneszánszáról s amiben éppen Pálffy professzornak, munkásságának nagyon megbecsülendő érdemei.

Mindezért jó szívvel ajánljuk Pálffy Miklós könyvét nemcsak olvasásra, hanem haszonnal való forogtatásra: tanulásra.

S végül, de nem utolsósorban, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a könyvet a Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya adta ki. Ez a gesztus pedig nemcsak kedves, hanem méginkább jelzi azt a szép, testvéri kapcsolatot, amely egyházainkat hazánkban a szolgálatban és munkában egybefűzi. Ennek a ténynek ad hangot előszavában dr. Bartha Tibor püspök is, amikor ezeket írja: „... nem akarom szó nélkül hagyni azt a körülményt sem, hogy református egyházunk egy evangélikus teológiai professzor művét adja ki. Az az örvendetes, hogy ezt bizonyára mindenki természetesen fogja tartani! A magyar ökumené tagegyházainak — köztük a református és lutheránus egyházaknak — meleg testvéri

kapcsolata közismert. Ezek a kapcsolatok és az együttműködés teszi lehetővé, hogy jól gazdálkodhatunk tudós professzoraink munkarejével.”

S még egy mondat dr. Bartha püspök értékelő szavaiból: „Pálffy Miklós könyve nemcsak azért jelent lényeges többletet az előbbiekhöz képest, mert a héber nyelv alakján és mondattanán kívül bőséges szótári részt is nyújt, hanem azért is, mert tanítási módszereiben is új és minden mondatával a héber nyelv tényleges elsajátíttatására törekszik.”

Illesse hát köszönet a könyv szerzőjét és kiadóját s kívánjuk, hogy hatása megmutatkozzék szolgálatunkban.

Vámos József

A Sajtóosztály

értesíti a gyülekezeteket, hogy az Énekeskönyv új kiadása nyomás alatt van. — Megjelenését a Lelkipásztor közölni fogja

HÜSVÉT UTÁNI 3. VASÁRNAP

Jn 16, 16—23/a

Perikopánk Jézus Krisztus búcsúbeszédeinek (Jn 15 és 16) a zárószakaszból való, amelyben felkészíti tanítványait nagypéntek, húsvét és pünkösöd eseményeire (Jn 16, 16—23). Ugyanakkor betekintést nyerünk Jézus Krisztus és tanítványai viszonyába is.

Az ógyházi perikopákba is azért kerül be ez az ige, mert a hagyományos magyarázat szerint Jézus Krisztus elfogatása előtt elmondja tanítványainak mindazt, ami bekövetkezik. Luther szerint ez a perikopa annak a vigasztaló beszédnek a része, amelyet Jézus Krisztus utolsó estéjén mondott tanítványainak az asztalnál azelőtt, mielőtt a Gecsemáné kertben elfogták. A vigasztalás arra irányul, hogy bár a tanítványok rövidesen nagy szomorúságba esnek az Úr elfogatása és halála miatt, de ez a szomorúság nem tart sokáig, mert rövidesen viszontlátják őt, amikor halottaiból feltámad, s akkor újra örvendezni fognak, mert Jézus Krisztus örökké él. Értetlenségük és bizonytalankodásuk is megszűnik, mert a Szentlélek mindenre megtanítja majd őket.

Luther ezzel a perikopa értelmezésének klasszikus magyarázatát szolgáltatta meg, amely mindenben megfelel az ógyházi perikopa mondanivalójának.

16

Miután az előző szakaszban Jézus Krisztus az igazság Lelkéről szólt, aki elvezeti a tanítványokat minden igazságra (Jn 16, 13—15), most ismét Jézus Krisztus és a tanítványok viszonyához tér vissza.

Jézus Krisztus újra kinyilatkoztatja tanítványai előtt a küszöbön álló eseményt, hogy ti. rövidesen nem fogják őt látni (Jn 7, 33; 8, 21; 12, 35; 13, 33), de kevés idő múlva újra kötük lesz. Jn 14, 3-ban az idők végén való megjelenését ígérte az Úr azzal, hogy akkor tanítványait is magához veszi, „hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek”. Jézus Krisztus szólt tehát eszchatológikus visszajöveteléről is. De most nem erről van szó. Az igénkben szereplő „keves idő” (mikron) új helyzetre mutat. Csak rövid idő lesz az, amíg a tanítványok nem láthatják Jézus Krisztust. Ez nem az idők végén bekövetkező megjelenése lesz Jézus Krisztusnak, hanem az az idő, amit nagypéntek és húsvét között a halálban tölt.

Alaptalan tehát azoknak az írásmagyarázóknak a feltevése (pl. W. Michaelis), akik ezt a jövendölést Jézus Krisztus dicsőséges visszajövetelére vonatkoztatják, amikor az Emberfia hatalomban jelenik meg. Ennek a feltevésnek az alaptalan volta kiderül a továbbiakból is.

17—18

János evangélista kiemeli, hogy a tanítványok előtt mindez érthetetlen volt, nem tudtak mit kezdeni Jézus Krisztus szavaival. Egymás

közt tanakodtak a „kevés idő” jelentése felől. A húsvéti evangélium még teljesen ismeretlen számukra. Nem látják azt a jövőndőt, amelyről Krisztus szólt nekik. Mindez a természetes ész világánál, Isten kinyilatkoztatása nélkül nem fogható fel még a Jézus Krisztus közelében élő és tanítását naponta hallgató tanítványok számára sem. „Nem tudjuk, mit mond” — ez az összefoglalása annak az emberi magatartásnak, amely a hirdetett evangéliumot Szentlélek nélkül fogadja.

19

Jézus Krisztus maga lép közbe. Az egymás közt tanakodó tanítványok tanácstalanságára sokszor felfigyelt, (pl. Jn 1, 47, 2, 25; Mk 2, 8). Ismeri a tanítványok gondját, „megértette Jézus”, mi foglalkoztatja övéit. A „kevés idő” értelmezése a problémájuk. Mégsem siet úgy a segítségükre, hogy egyszeriben mindent elmagyaráz nekik, aprólékosan, messiási titkát nem ő fedi fel, hanem kinek-kinek személyes hitbéli tapasztalattal kell rájönnie. A hit felfedezését senki sem takaríthatja meg.

20

Ezért hangzik Jézus Krisztus magyarázata még mindig talányként, amelyben ugyan céltudatosan beszél, de úgy, hogy csak a benne hívő hit fedezheti fel szavainak igazi gazdagságát. Sírás és jajgatás következik a tanítványokra. Azaz összeomlik majd bennük minden, amit Jézus Krisztus földi dicsőségéről elképzelték, hiszen azt fogják látni, hogy az Úr és a Mester a keresztfá gyalázatos halála által semmisül meg, s akiben reménykedtek: halott. De ez a szomorúság örömmre fordul kevés idő múlva. Nem mondja meg, hogyan, de csak úgy lehetséges ez, hogy nem marad a halálban, akit meghalni láttak, hanem visszatér feltámadottként és megdicsőültként, a halál legyőzőjeként. Akkor fognak csak igazán örülni, hiszen bebizonyosodott, hogy 'nem hittek hiába!

21

Mindezt alátámasztja Jézus Krisztus a szülő nőről vett hasonlattal. A szülés fájdalommal jár, de nem tart sokáig, megvan a célja és értelme: ezen az átmeneti szenvedésen keresztül érkezik meg az anya a legnagyobb öröméhez: „ember született a világra”. Innentől fogva nem az előző fájdalom van a hangsúly, hanem azon az örömmön, amit gyermeke világrahozatala miatt érez: Isten ajándékát nyerte el benne.

22

Ugyanez fog történni a tanítványokkal is, szomorúság szakad rájuk, míg a Mester a szenvedésnek az útját járja, s amíg a halálban lesz, de amikor újra meglátják az Urat, örömük mindennél nagyobb lesz, senki sem fogja azt elvenni tőlük, mert a megdicsőült Jézus Krisztus örökké velük lesz, feltámadása záloga annak, hogy az övéi is feltámadnak majd s részesülnek az ő dicsőségében.

23

„Azon a napon” ti. a viszontlátás napján, már nem lesznek a tanítványok ennyire értetlenek, mint most, akkor már nem fognak kérdezősködni Jézus Krisztus dolgai felől, mert boldog hittapasztalattal fognak rendelkezni. A Paraklétoszról nem szól ígérek kifejezetten, de az a változás, ami a jelenlegi helyzethez képest akkor be fog következni, nem

tulajdonítható másnak, mint annak, hogy a feltámadottal való találkozás és a megígért Szentlélek lesznek azok az okok, amelyek miatt már nincs szükségük a tanítványoknak egymás kérdezetésére, mert tisztán áll előttük a kinyilatkoztatás nagyszerűsége. Az Atyától a Jézus Krisztus nevében elküldött Szentlélek megtanítja őket majd mindenre (Jn 14, 26).

Így válnak a most még tanácstalan tanítványok akkor majd Jézus Krisztus apostolaivá, az ige elhívott és kiküldött hirdetőivé. Jubilate vasárnapnak ez az örömhíre így fogja össze nagypéntek, húsvét és pünkösöd üzenetét.

O. E.

HÚSVÉT UTÁNI 4. VASÁRNAP

János 16, 5–15.

SZÖVEG — FORDÍTÁS

7. v.: „jobb nektek”: előnyösebb, kedvezőbb, hasznosabb. „Vigasztaló”: segítségül hívott, szószóló, segítő, közbenjáró. Az ige jelentése: segítségül hívni, barátságon biztatni, bátorítani.

8. v. „meggyőzi”. Az ige jelentése: napvilágra hozni, inteni, feddeni, büntetni a megjobbulás céljából. Karner Károly fordításában: „a megtérés útjára utasítja”.

12. v. „nem hordozhatjátok el.” Az ige jelentése: elvinni, körülhordani, felemelni. Átvitt értelemben: elviselni. Farkas László fordításában (Debrecen, 1938), „nem tudjátok megérteni.” Békés—Dalos fordításban (Róma, 1951), „nem vagytok elég erősek hozzá”.

13. v. „bekövetkezendők”: a tanítványoknak sorsát és Krisztus visszajövetelét fogja hírül adni a Szentlélek.

14. v. „dicsőít engem”. Az ige jelentése: elismerni, megdicsőíteni, tiszteletet szerezni, dicsérni. János evangélista szóhasználatában gyakran előfordul abban az értelemben, hogy Jézus élete a Fiú megdicsőítése az Atya által. E versben arra utal Jézus, hogy a Szentlélek az ő dicsőségét nyilvánvalóvá teszi, értelmezi, magyarázza majd. Értelmezés:

I. Jézus. Az ígéretek beteljesedése, Jézus közénk érkezése Istenhez való viszonyunk, kapcsolatunk megújulásának kezdete volt. Mivel istenségét elrejtve jött közénk félre ismerték. Ezért kapott jelentős hangsúlyt szolgálatában eltávozásának előkészítése. János evangélista tanúságtétele szerint Jézus beszélt elmeneteléről az Atyával főpapi imádságában (Jn 17, 11, 13.). Szólt róla a zsidóknak (Jn 7, 33, 8, 21.). Felkészítette rá tanítványait is (Jn 14, 2, 28.). Szavaival hitet ébresztett. Azért mondott el mindent előre, hogy a beteljesedés után bizonyosságra jussanak (Jn 13, 19.). Jöve-tele és elmenetele annak bizonyítéka, hogy küldetést végzett. A farizeusokkal való vitája során mondotta: „Tudom honnan jöttem és hová megyek” (Jn 8, 14.). Az Atyától jött. Elvégezte köztünk a megváltás munkáját. Megszerezte nekünk Isten kegyelmét, bűneink bocsánatát. Halála, majd eltávozása megdicsőülésének kezdete. Abba a dicsőségbe tér vissza, ahonnan jött, amelynek részese volt testbe öltözése előtt. Távozása megpecsételte azt az igazságot, hogy Ő az Isten Fia. A tanítványok számára azért „hasznosabb”, „előnyösebb” elmenetele, mert helyet készít nekik az Atyánál (Jn 14, 2, 3.). Itt bevégzett szolgálata folytatódik az Atya előtt. Semmi akadály nincs már annak, hogy mi is az ő dicsőségének részesei legyünk (2 Kor. 3, 18.). Elmenetelével műve teljessé lett, küldetése befejeződött. Ez nem jelenti azonban Isten megmentő, az ember üdvözítését munkáló fáradozásának a befejezését is. Távozása előfeltétele

Isten világot átfogó munkája folytatásának, teljesebbé tételének. Nagy fordulat, új szakasz kezdete. Hasonlítható ahhoz, ami az épülő háznál történik. Amikor a falak már állnak, a tető is kész, elvonulnak a kőművesek, hogy helyet adjanak a szerelőknek, más mestereknek.

II. *Szentlélek.* Luther a Nagy Kátéban, a III Hitágazat magyarázatában ezt írta: „A mű kész és befejezett, mert Krisztus szenvedése, halála és feltámadása által megszerezte és elnyerte számunkra azt a kincset. De ha a mű titokban maradna, hogy senki sem tudna róla, akkor kárba veszne az egész. Hogy azonban ne maradjon ez a kincs eltemetve, hanem felhasználhassuk és élvezhessük, azért küldötte és hirdette Isten az igét s adta a Szentleket benne, hogy a Szentlélek tárja elénk és tegye sajátunkká ezt a kincset.” Isten munkájának folytatója Krisztus távozása után a Szentlélek. Elmenetelével Krisztus szabadá tette az utat a Lélek számára. Távozása előfeltétele volt a Szentlélek eljövételének. A megváltás befejezése után kezdődhetett csak a megszentelés munkája. Jézus a Szentlélekről szólva nemcsak azt adta hírül, hogy az Ő munkája folytatódik, hanem azt is, hogy nagyobb hatósugarú lesz. Tanítványaival való közössége földi természetű volt, múlandóság alá vetett, tér és idő törvényeivel korlátozott. Ennek egyik jele volt az is, hogy Jézus távozásának híre elszomorította őket. Megkötöttségeikből a Szentlélek által szabadultak. Jézust nagyá tette számukra a Lélek. Erőt adott nekik. Nyitogatta értelmüket. Felnöttek, megérttek a rájuk váró feladatok teljességéhez. A Szentlélek mint Segítő állt mellettük. Benső megállásra bátorította őket, a jövődönék való nekifeszülésre. Biztos utat mutatott tanácstalanságukban.

III. *Tanítványok.* Jézus szolgálatának egyik jelentős része volt a hamis messiási képzetekkel való leszámolás. A tanítványok sem voltak kivételek. Igen sok esetben nem értették Jézus mennyei uralmát, az emberi várakozással ellentétes tevékenységét. (Emmausi tanítványok: „Mí azt reméltük, hogy Ő az, aki meg fogja váltani az Izraelt.” Lk. 24, 21. Jézus mennybemenetelekor kérdezték: „Uram, nemde ebben az időben állítod helyre a királyságot Izrael számára? Ap. Csel. 1, 6.). Emberi mértékkel mérve semmi előfeltétele nem volt annak, hogy hamis reménységükkel, tudatlanságukkal, erőtlenségükkel alkalmasak lesznek Mesterük munkája folytatására. Jézus távozásakor pásztori szeretettel fordult feléjük. Megértve helyzetüket vigasztalta őket. Tudatosította előttük a rájuk váró feladatokat. Megismertette őket a Szentlélek munkájával. Úgy szólt róla, mint Segítőről, akivel együtt kell munkálkodniuk. Amikor egy gyár termelésében változás történik, nem elegendő az új munkadarabok rajzát elkészíteni csupán. A munkapad mellett állókat új munkamódszerre kell megtanítani. Jézus tanítványaival való együttléte során tudatosan készítette őket arra, hogy munkájának ők lesznek folytatói. „Aki énbenem hisz, az is cselekszi majd azokat a cselekedeteket, amelyeket én cselekszem és nagyobbakat is cselekszik azoknál, mert én az Atyához megyek” (Jn 14, 12.) — mondotta Jézus. Arra utalt szavaival, hogy az ő művét nagyobb arányokban terjedelmesebb formában végzik majd a benne hívők. Jézus munkája azért lehet szerteágazóbb, az egész világra kiterjedő, mert Ő az Atyához ment. Szolgálatuk nagyságának és fontosságának felmutatásával is vigasztalni akarta Jézus tanítványait.

IV. *Világ:* Jézus távozásakor tudatában volt annak, hogy a személye körül kavargó viharok mennybemenetele után sem ülnek el. Mennyei küldetésének ez természetes következménye lesz. Akik valamiféle formában kapcsolatba kerültek vele, azok nem tudják egyszerűen elfeledni azt, amit róla hallottak, tőle kaptak, munkájából szemléltek. Főlébred az

emberekben az igazság megismerésének a vágya. Pilátus kimondta az ítéletet. Ezt végre is hajtották. Isten azonban nem nyugszik bele abba, ami történt. Krisztus távozása után megkezdődik a per újrafelvétel hosszadalmas folyamata. Jézus szavaival erre is fel akarta tanítványait készíteni. Jó előre figyelmeztette őket, hogy a Szentlélek nem csupán az ő támogatásukra jön. Nemcsak az lesz a feladata, hogy istápolja a hívők közösségét. Mert ez azt jelentené, hogy Isten lemondott az egész világ megváltásáról. Bele nyugodott abba, hogy úgy, jó szándéka, az emberek ellenállásán megbukott. Ez Isten szeretetének, jóságának teljes kudarcát jelentené. Krisztust Isten a világmegváltás igényével küldte a világba (Jn 3, 16.). Az a mód, ahogy Ő szolgálatát végezte szembekerült avval a várakozással, ami az emberek szívében élt. Jézus nem tartott ítéletet. Mert nem azért küldte Isten az Ő Fiát a világba, hogy elkárhoztassa a világot, hanem hogy megtartassék a világ Óáltala (Jn 3, 17.). Jézus is megerősítette ezt az apostoli bizonyoságtételt (Jn 12, 47.). Pál apostol már Jézus megváltó munkájának az egész világot átfogó jelentőségét hirdette (Ef. 2, 17., 1 Tim. 1, 15., 2 Kor. 5, 19.). A Szentlélek olyan módon folytatja Jézus világmegmentő szolgálatát, hogy a Messiás halálának átértékelésére késztet. Jézus amikor a Szentléleknek az egész emberiség közt végzendő feladatairól szolott, akkor a világ alatt nem azt értette, amit a zsidók. Tulajdon tanítványaiban is észrevette a világot. Számolt avval, hogy ők is megtántorodnak s a bűn uralma alá kerülnek. „Imé eljön az óra, hogy eloszoljatok kiki az övéihez és engem egyedül hagyjatok.” (Jn 16, 32.) — mondotta tanítványainak. Mivel a bűn a tanítványok életét is megrontja, ezért dolgozik bennük a Szentlélek. Megítéli bennük a bűnt és megajándékozza őket Isten bocsánatával. A tanítványok benne élnek a világban (Jn 17, 11.), így a Szentlélek, akit a világ ugyan nem fogad be (Jn 14, 7.), közvetve az egész világ életében hat, a világot megtérés útjára vezeti. Isten szeretete Krisztus távozása után úgy nyilatkozik meg, hogy a Szentlélek munkájának hatósugara átfogja az egész világot a tanítványok megszentelésén keresztül.

A textus helye az egyházi esztendőben: A húsvét utáni 3. vasárnap textusa visszautal Húsvétra. A Húsvét utáni 4. vasárnaptól fogva Pünkösdre irányul tekintetünk. Cantate vasárnapjának feladata hídát verni a feltámadás és a Szentlélek kitöltésének eseménye között. E hídnek három pillére: Húsvét, Mennybemenetel, Pünkösd ünnepe.

VÁZLAT

Téma: A hazatérő Jézus feltárja tanítványai előtt munkája folytatását.

Befelejtés: „A mű kész” (Nagy Káté III Hitágazat magyarázata).

I. rész: A távozó Jézus hazatéréséről beszélt.

Dicsőségbe ment.

Nekünk utat nyitott.

II. rész: A távozó Jézus ígéretet adott.

A Szentlélek a tanítványok Segítője.

Jézus munkájának folytatója.

III. rész: A távozó Jézus szolgálatra buzdított

A tanítványok munkája.

Az Egyház szolgálata.

Befejezés: Cantate!

Dicsérjük Istent a világ megváltásáért!

Ferenczy Zoltán

HŰSVÉT UTÁNI 5. VASÁRNAP

János 16, 23b—30.

Azt hiszem, hogy a különböző kommentárokból és a szükséges szak-
könyvekből elérhető kivonatolást nyugodtan elhagyhatjuk. Helyettük né-
hány megjegyzést csupán:

1. Változatlanul nagy problémáról van szó. A „kérjétek az Atyától...
amit csak akartok... megadja néktek” óriási horizontot nyit meg az
ember előtt. Vannak-e még előttünk egyáltalán korlátok ennek követ-
keztében? — Mégis nem lehet a korlátokat nem észrevennünk: az „amit
csak akartok” kívánságát és szertelenségét a fejezet 20. verse és 33. verse
korlátozza. Ebből kell az embernek valamiképpen kiszabadulnia. S ebben
máris ott érezhető a korabeliek aggodalma is, hogy Jézus most itt van
ugyan, de elmegy, s ha a mostani állapot is bizonytalan, mennyivel
bizonytalanabb lesz az ezután következő.

2. A kérdés nem könyörgő megalázkodás az Isten előtt. Az emberi
kéres itt már eleve teljesítve van, annak következtében, hogy a könyörgő
megalázkodást — a keresztet — Jézus Krisztus vállalta el helyettünk.

3. Jézus azért biztat a kérésre, hogy megint egyé legyen minden
(mint volt a teremtéskor). Ebben is emberekre utalva és támaszkodva
mutatja meg teremtő hatalmát (mint a teremtéskor).

A kérdés egyébként mindig emberekre utal. Lehet úgy kérni, hogy
azt nem lehet megtagadni! Elsősorban azonban nem akkor, amikor az
ember valami szorultságra hivatkozik, hanem amikor valami „ember-
felettire”: igazságra vagy szeretetre, életre vagy halálra... Vagy ami ezt
mind magában foglalja: az emberségre vagy az Istenségre; egy szóval:
Krisztusra!

Jézus a kérésre épp azért biztat, mert az természetes emberi hely-
zetünkől fakad és fakadhat. Nem szégyen a kérdés. Szégyenné azáltal
vált, hogy az ember az embert könyörgésre és megalázkodásra kény-
szerítette. Ebben a helyzetben különböző körülmények és élethelyzetek
(és maga az élet önmagával) kerülnek az ember miatt egymással szembe
(megalázók és megalázottak) s tulajdonképpen az ember így az Isten te-
remtett és egységes világát bontja fel egymással szembenálló részekre.

4. A kérdésben fellelhető tevékeny mozzanat, építés, nemcsak a val-
lásos vagy hívő lelkében, hanem a vallástalan és Isten nélküli emberben
is megvan. Az Isten nélküli ember tevékenysége, jószándéka, szociális
programja és áldozatkészsége az Isten azon akaratának felel meg, mely
a kérést is elénk teszi. — Bonhoeffer „vallástalan keresztyénisége”. —
János I. levele 2, 7: Aki az igazságot cselekszi, igaz, aminthogy Ő is igaz;
3, 10: Aki nem cselekszik igazságot, nem Istentől való. — Az Isten
igazságára (általános kinyilatkoztatás) utal a Jézusban történtek helyes
megértése is, azaz: Jézus önmagát abban a világban tudja, melyben az
Isten megmutatja magát, mint ahol az Ő képét és hasonlatosságát hor-
dozó lények, emberek élnek.

5. Jézus Krisztus biztat, hogy kérjünk. S ha tudjuk, hogy Isten ad
nékünk mindent, máris látjuk, hogy a kérdés nincs az adás szolgálata
nélkül. S épp a kérdés mutatja azt, hogy ha adunk, ne nagy igazságokat
adjunk, hanem apróságokat! — Ez különösen is akkor érvényes, ha az
ember éppen az apróságok elől kíván kitérni s nagy dolgokról szaval,
üresen és tartalmatlanul. Az apróságok viszont úgyis átfogó nagy igaz-

ságok hordozóiként, ezekhez a nagy igazságokhoz kényszerítik-kötözik az embert.

6. Az ige és a kérés eleve feltételez egy bizonyos közösséget Isten és ember között. Ebben a közösségben él a kérés. A kérés és teljesítés a közösség és szeretet kölcsönös feltétlenségétől függ.

7. Jézus Krisztus kérése, ezt nem feledhetjük semmiképpen sem, a világ és az emberiség egységéért és közösségéért is történik! S az egységtörekvések akár a hit alapján, akár józan megfontolások alapján (azonban ez sincs hit nélkül!) történnek, mind igen nagy jelentőségűek és teremtő erejűek.

8. A kérés és szeretet olyan dolgok, hogy mind a kettő „levetkőztet”. Aki kér, megmutatja magát azzal, amit kér; és aki szeret, az sem rejti el magát és vonzalmát. Ezek azok a pontok már, ahol nem lehet példázatokban beszélni, a félreértés veszedelme nélkül.

Nagy dolog az, ha a kérés értelmében tudunk szeretni és a szeretet értelmében tudunk kérni! Ebben az esetben nemcsak az ember öröme teljes, hanem az Isten dicsősége is.

Csengődy László

MENNYBEMENETEL ÜNNEPE

Márk 16, 14—20.

EXEGETIKAI MUNKA EREDMÉNYÉNEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Az üdvtörténet eseményláncolatában a húsvét utáni és a pünkösöd előtti történet: a mennybemenetel Urunknak a dicsőségébe való visszatértét hirdeti. Ezt a tényt pusztá tudomásulvétellel nem lehet elkönyövelni. Ez sokkal több, semminthogy a következő év mennybemenetel ünnepéig félretegyük. Jézus megjelenése a tanítványi körben hitet igényel. Tőlünk ugyanígy!

Márk 16.9-től kezdődő szakasz a húsvéti történet befejező eseményeit adja. Jézus megjelenését hitetlenül fogadták a „a többiek”. Amikor pedig „később” (14. v.) a tizenegynek is megjelent, amint az asztalnál ültek, a hitelenségüket szemükre vetette. Csalódást váltott ki a tanítványokkal való találkozás. Bármennyire is előkészítette őket a Jeruzsálembe való felmenetel előtt a szenvedésre és a feltámadásra, a harmadnap bekövetkező diadalra, szívük keménysége nem tört meg, sőt az átélt izgalmak, az ember ingatagsága miatti belső harcok következtében még inkább félnekbebek, visszahúzódóbbak lettek. A húsvéti asztalközösség a tanítványoknál nem volt több, mint a régi szokás megtartása csupán. Az asztal körül a tizenegy megtörtén, reménytelenül nézte egymást. Hitük szunnyadt, mert emberre s önmagukra néztek. A húsvéti örömhír elért ugyan hozzájuk, de nem ocsudtak fel.

15. vers „Menjetek e széles világra...” kiküldte őket. Máté 10,1—12.; Márk 6,7—12. és Lk. 9,1—5. szerint hatalmat és erőt adott a tizenkettőnek. Most a feltámadásával megújított parancsot ad nekik. Nem lehet tovább tétlenkedni, merengeni, nem lehet félni, menni kell. Az evangéliumok a misszióra való küldést a Feltámadott legfontosabb cselekedetének tartják.

„Hirdessétek...” Jézus parancsa az egész világot átfogja. Nem zár ki a parancs végrehajtásának területéről senkit sem. A „minden teremt-

ménynek” meghatározás Jézusnak az egész emberiséghez szóló megváltó szeretetét jelzi. Ne maradjon ki egy ember sem. Hallja meg mindenki az evangéliumot, tudjon mindenki az Istenről, hallja meg mindenki azt, amit Isten a megtérő bűnösnek elkészített és ad a Jézus halálának és feltámadásának érdeme által. Erre kötelez Jézus parancsa. Ő személyválogatás nélkül néz minden teremtményre, a tanítvány se próbálkozzék magának jogot formálni oly értelemben, hogy megválogatja, kiknek hirdeti az evangéliumot és kiknek nem. E parancs szerint mindenki egyformán köteles mindenkinek, akit Isten Szentlelke elébe visz. Isten ebben a világban élő egyházának az igehirdetői hivatala által végzi Országának és uralmának terjesztését. Az, amit a tanítványok hivatottak továbbadni, nem az ő értelmi vagy érzelmi találmányuk, hanem ők is úgy kapták, éspedig ingyen. Ennek a továbbadásáról van szó. Hogy azonban valamit úgy adhassunk tovább, ahogyan azt az Úr adta, szükséges, hogy az valónkká legyen. Nem egy eszme megtanulásáról és elmondásáról van szó, hanem az Isten Igéjének világos beszéddel való közléséről. A „kérýssein” jelenti az elfogadottat, a megbízatás alapján kapottat hirdetni.

A tanítvány az evangéliumot kapta: az Isten Országának evangéliumát. Keresztelő János Máté 3,21. jelzi az Ország eljövételét, Jézus pedig Lk. 4,18—19. már bejelenti, mint jelenvaló „kedves esztendőt”. Látszólag az Ország előképét, az Egyházat emberi hozzájárulással építi Isten, valójában azonban az ember egy újra felvett, megtalált, kézbevert munkás, közvetítő, akinek át kell mennie a húsvéti hit és öröm átélésén, hogy Isten eme nagy művében használható legyen. A megbízó és a megbízás tartalma azonos: Jézus a Krisztus. Jézust az tudja meghirdetni, akiben benne él Ő és aki Őbenne él.

Az egyház ugyan a Szentlélek által azoknak az izolált közössége, akik Jézusban egyek, mégis nem a kolostori cellák falai közé zsugorított, sápadt, penészszagú imamormoló egyesülés, hanem életre küldött és a világban, mint a teremtett mindenségben szervesen és gyökeresen benne élő valóság. Izoláltsága nem szenteskedő „ne érz hozzám” közösség, sőt ellenkezőleg küldetés- és hivatásszerűen a helyét megtalált és megtartó gyülekezet. Emberek a tagjai, tehát azok realitásában él. Szentvolta, egyetemessége és apostolisága éppen abban van, hogy Isten maga szentelte meg, terjesztette ki és bízta meg a kegyelmi ajándékokkal való hú sáfárkodással. Az első apostolok bizonytalanságtétele úgy, ahogyan ők a Feltámadottat látták, Vele beszéltek, nem ismételték meg, de ők mégsem csupán történelmi személyek az Úr feltámadásának és mennybemenetelének történetében. Az Ő hitük adta tovább a látottakat és hallottakat s így a történelmi korok felett állnak, akiknek bizonyossága mai is kötelez. Az egyház apostolisága mindaddig megmarad, amíg az egyház tanításában és praxisában hú az apostolokhoz, valamint a tőlük származó közlésekhez. Valahányszor az egyházban az apostoli szó elhalkult, minek következtében járt az evangéliumtól való elhajlás, mindannyiszor Isten Szentlelkével erőteljesen megszólalt. Ahol emberek ügyködnek, ott mindig veszélyt rejteget a visszaesés kísértése. Hogyne lenne hát aktuális az „ecclesia semper reformanda est”! Elavult forma, elcsépejt szólam sohasem felel meg a „hirdessétek”-nek. Az időt, amelyben az egyház ma él világszerte, az emberen keresztül kell néznünk, hogy az Igét az időn keresztül udjuk hirdeni az embernek. Természetesen az Ige szentségét nem halványíthatjuk el. A küldött a Küldőt hirdeti és a Küldő igazolja a küldöttet.

16. vers. Jézus a parancsadásban szinte egyoldalúan a parancsra s a tanítványra teszi a hangsúlyt. A tanítvány tegyen meg minden tőle tel-

hetőt. Az Ige nem tér vissza üresen. Üdvösség vagy kárhozat jár nyomában. „Aki hisz és megkeresztelkedik, az üdvözülni...” Az Ige fordítja az ember útját vagy az élet vagy a halál felé. Aki azt elfogadja és hiszi annak tartalmát, t. i. hogy Jézus a Krisztus az Atyaisten dicsőségére, az eljut a keresztségig. A János keresztsége és a Lélek keresztsége csak akkor biztosítéka az üdvösségnek, ha hit fogadja. Az Ige elvezet a keresztség szentsége után a hozzáfűzött ígéret meghallásáig. Az Ige utat nyit a szentség előtt, hogy a szentség behelyezzen az Isten kegyelmébe. Hit nélkül azonban mindegyik eredménytelen. A hallás egymagában nem elég. Feltétlenül szükséges, de a hallott Igét meg kell élni. Az Ige a világot megforgató (nem felfordító!) hatalom. Valóban tűz az Isten kezében.

17. versben Jézus jelekről szól, amelyek követik az apostoli szolgálatot. „Semeion” = ismertető jel. Ezekről ismerik meg az emberek azt, hogy valami olyasmi hirdetik és történik, ami eddig nem volt ebben a világban. Felülről való ajándék, amelyben Isten megjelenti magát a bűn szolgaságában megkötött ember előtt. A gonosz lelkek felett ember a maga erejével nem tud győzni, Isten azonban egy szavával leveri azok hatalmaskodását. Ez az egy szó a mennybemeneteli textusban is az, ami a húsvétiban: Jézus Krisztus feltámadott a halálból és felvitetett az Isten jobbára teljes hatalomba. A bűnbocsánat evangéliuma nyomán a jel úgy az apostolok, mint minden hívő életében a gonosztól való szabaddulás. Az éber hit ezért imádkozik: „szabadíts meg minket a gonosztól” (Ján. 17,15.). Az evangélium tiszta hirdetése és az imádság valóban „ördögűzés”. Erre a mi Urunk jele az imameghallgatás.

„Új nyelveken szólnak...” A húsvéti örömhír után új hitre ébredt tanítványok a régi, remegő, félénk nyelven nem méltók, de nem is képesek a hirdetés szolgálatára. Új nyelv kell. Az új nyelv megújulás feltételezi az új szívet, „mert a szívnek teljességéből szól a száj.” (Máté 12,14.). Az Isten Lelke a szív tartalmát nyelven keresztül hozza nyilvánosságra. A tanítványok abból prédikálnak, amit Isten szívükbe adott. Szólnak „a Lélek újságában és nem a betű óságában” (Róm. 7,6.).

18. versben írottak nem valami mágikus erőre vonatkoznak, hanem arra mutatnak, hogy a tanítvány imádsága és áldása beteg felett vagy lelki és testi gyógyulást, vagy pedig gyógyult lélekkel e földi életből való elköltözködést hoz. Ez a gyógyítás isteni jel, a gyógyulás pedig a hit ajándéka.

Ami a 18. versben a kígyók felemelését és a halálos ital fogyasztását illeti és azt, hogy ezek nem ártanak a tanítványoknak, azt fejezi ki, hogy Isten óvja az övéit. Még ha utol is érné őket kígyómérés és méregivás, ők ismerik a bűnbánat útját és a kegyelem gazdagságát. Nekik nem árt. „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” (Róm. 8, 31.).

A 19—20. versek tartalmazzák tulajdonképpen a mennybemeneteli történetét. Üdvörténeti tény. A hit elfogadja. Az egyház szolgálata elkezdődött, és ma is folyik. Egy szakadatlan folyamatosságban nemzedékek emberi munkáját állítja Isten ebbe a szolgálatba. Isten munkálkodik, az ember csak beosztott. Isten szabja meg a munka irányát és célját, az ember csak követi. Az „együttmunkálkodás” alázas szolgálat, amelyben az embernek tudnia kell, hogy mihelyt ő akar növekedni, elveszti az Istennek együttmunkálkodó szeretetét. Az „együttmunkálkodás” tiszte nem ragadtathatja el az embert egészségtelen rajongásba vagy gőgös öncélúságba, hogy Isten elé helyezze magát és többet akarjon, mint amire Isten őt megbízta. Az evangelizációs időkben egy evangelizátor magának tartotta fenn a bűnbocsánat hirdetésének szent jogát és azt kézrá-

tétellel gyakorolta is. „Te nem vagy addig méltó az evangélium hirdetésére — mondta —, míg én fel nem oldozlak téged itt e helyen — Gyenesdiáson”. Egy gyülekezetben pedig a gyakorló lelkész szolgálatát lebecsülve és mellőzve a saját bűnbocsánathirdetését és -adását kínálta a híveknek, „csak én tőlem kaphattok bűnbocsánatot, mert velem együttmunkálkodik az Úr”. Az együttmunkálkodásnak micsoda ferde és beteg felfogása és alkalmazása. Egy Pál apostol, egy Luther sem merete csak magának vindikálni a feloldozást. Ők hittel és bűnbánattal álltak a szolgálatban, a többit az igazságosan ítélő Istenre hagyták. Isten megerősíti a tanítvány szolgálatát kegyelemmel és jelekkel, de csak azét, aki ezt a szolgálatot hálával fogadja és végzi az Isten dicsőségére.

Fónyad Pál

HÚSVÉT UTÁNI 6. VASÁRNAP

Jn 15, 26 — 16, 4

„Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te; miserere mei, et exaudi me” (Zsolt 27,7) — hangzik exaudi-vasárnap névadó imádsága, amellyel egybecseng a Szentlelket váró tanítványok könyörgése. A mögöttünk álló héten Jézus Krisztus mennybemeneteléről hallott a gyülekezet, a következő vasárnap pedig a pünkösdi evangélium szólal meg, mai perikopánk a kettő között, mint egy hidat képez: Jézus Krisztust és az általa és az Atya által küldött Szentlelket egyszerre hirdeti, s ezzel a keresztyén szentháromsághit kinceit tárja fel.

26

Jézus Krisztus búcsúbeszédeiben világosan megmondta tanítványainak, hogy el kell válnia tőlük, azonban azt is kijelentette, hogy „nem hagylak titeket árvakul” (Jn 14,18). A Szentlelket, a Vigasztalót ígérte, aki a Jézus Krisztus halála miatt megszorodott tanítványok mellé áll, őket tanácsolja és vezeti.

A Paraklétosz (der Beistand, Luther szerint: der Tröster) ígérete (Jn 14,16; 15,26; 16,7) azt jelenti, hogy Jézus Krisztus maga marad általa a tanítványokkal. Nincs más „földi helytartója” Jézus Krisztusnak, mint maga a Szentlélek. Jézus Krisztus Golgotán történt megváltói művét a Szentlélek teszi világossá az ember számára, azt a kiengesztelést, ami a kereszten végbe ment, a Szentlélek által fogadjuk el érvényesnek a saját magunk számára. Azért Vigasztaló a Szentlélek, mert a bűn és halál rettentésében élő embert megvigasztalja azzal a váltsággal, amellyel Jézus Krisztus kiszabadította az embert ezeknek a hatalmából és hit által magáévá tette.

A Szentírás igazságát foglalja össze Luther a Kiskátében, amikor ezt a vallomást teszi: „Hiszem, hogy saját eszemmel és erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban, az én Uramban hinni, sem Óhoz eljutni, hanem a Szentlélek hívott el engem az evangélium által, Ő világosított meg ajándékaival, Ő szentelt meg és tartott meg az igaz hitben.”

Ugyanakkor a Szentlélek „to pneüma tés alétheias”, az igazság Lelke; nem lélektani illúzióval, hanem a tényekkel, az igazsággal vigasztal, amely a kereszten végbe ment. Ő tanít meg minden igazságra (Jn 16,26). Ő az igaz Tanító, aki a tanítványok eszébe juttatja, amit Jézus

Krisztus mondott nekik, felfedi szavainak messzire tekintő értelmét, megvilágosítja őket mindazok felől, amiket egykor nem értettek.

Igénken keresztül betekintést nyerünk a Szentháromság titkának mélységeibe is, az Atya, Fiú, Szentlélek viszonyába is. A Parakléoszt Jn 14,16 szerint Jézus Krisztus kérésére küldi az Atya, Jn 14,26 szerint pedig az Atya Jézus Krisztus nevében küldi a Szentleleket, ígénken pedig kifejezetten azt mondja Jézus Krisztus a Vigasztalóról, hogy azt Ő küldi, de nyomban hozzáteszi, hogy itt az Atyára történik utalás, s ezzel elválaszthatatlanul kifejezi az egységet a Szentháromságban.

Ezekre a kinyilatkoztatott ígére építenek ősi hitvallásaink is, amikor szobatosan megfogalmazzák az Atya, Fiú, Szentlélek egymáshoz való viszonyát. A Symbolum Nicaenum szerint: „... et in spiritum sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex patre filioque procedit, qui cum patre et filio simul adoratur et glorificatur”. „... und an den Herrn, den heiligen Geist, der da lebendig macht. Der vom Vater und dem Sohn ausgehet. Der mit dem Vater und dem Sohn zugleich angebetet und zugleich geehret wird”. Az ortodox egyház a hitvallás „filioque” nélküli formájához ragaszkodik, s ebben a legjelentősebb eltérés jelentkezik a nyugati és a keleti keresztyénség között.

Luther ennek az ígének a magyarázata során ezt mondja: „Kiváló mondat ez, amellyel a Szentháromságról szóló hittételünket bizonyíthatjuk. Ha ugyanis a Szentlélek az Atyától származik, ebből az következik, hogy a Léleknek örökkévalónak kell lennie, mert az Atyától semmi sem származhat, ami lényege és természete szerint hozzá hasonló és vele egyenlő ne volna. Azért, amint a Fiú örökkévaló, mivel az Atyától született, — Isten ugyanis nem szülhet semmit, ami hozzá hasonló ne volna — ennek alapján az Istentől származó Szentlélek is örök. Mivel pedig a Szentleleket Istenfia küldi — amint azt itt maga mondja — ezért a Szentléleknek éppen úgy kell tőle is származnia, mint az Atyától.”

Éppen azért, mert ilyen belső kapcsolat és viszony van az Atya, Fiú, Szentlélek között, érthető, hogy a Szentlélek mindig Jézus Krisztusról tesz bizonyosságot. A Szentlélek tehát nem jön más tudománnyal, mint amit Jézus Krisztus tanított és cselekedett. Éppen ezért Vigasztaló. A szomorú és lesújtó gondolatok nem a Szentlélektől származnak. A Szentlélek vigaszt és felemelést ad, amikor Jézus Krisztus szavát és cselekedetét teszi számunkra élő valósággá, hogy aki életét adta érettünk, meghalt bűneinkért, feltámadt megigazulásunkért, az mindezt azért cselekedte, hogy örökéletünk legyen őáltala.

Igy tanít ígénk az Atya, Fiú, Szentlélek egységes cselekedetének megértésére.

27

Jézus Krisztus a róla bizonyosságot tevő Szentlélek után a tanítványokat említi, mint akiknek igehirdetése szintén róla szól. A Szentlélek által vezetett tanítványi bizonyoságtétel (Csel 1,8; 2,4; 4,13; 5,29.32; 6,10; 15,28) nem kapcsolja ki az igehirdető személyiségét, hiszen az a szó a szem- és fültanúnak a szava, aki Jézus Krisztus életének eseményeiről ad hírt. De a Szentlélek az, aki a tanítványi bizonyoságtételnek hitre gyújtó erőt ad, általa magának Jézus Krisztusnak az ígését szólaltatja meg.

A Szentlélek a bensőleg, szívünkben ható működését rendes és érthető módon másként nem végezheti, mint beszéd által, a tanítványi bizonyoságtétevés révén. Ez az aptostolok és utódaik, az igehirdetők által

történik, akik az evangéliumot tisztán és igazán hirdetik. Aki tehát a Szentlelket keresi, ne várjon valami extatikus állapotra, hanem vegye tudomásul, hogy a Szentlelke a bizonyágtételét a nyilvános igehirdetés által gyakorolja, itt kell őt keresnünk és várnunk, hogy a hallott ige szívünkre hasson és a Jézus Krisztusról szóló bizonyágtétel bennünk gyümölcsöt teremjen.

1—4

Jézus Krisztus előre figyelmezteti tanítványait, hogy az igehirdetői hivatallal vissza is lehet élni, és vissza is fognak élni. Az egyháztörténelem sok szomorú illusztrációval tudja alátámasztani ennek a jézusi jóvendülésnek az igazságát: „A gyülekezetekből majd kirekesztenek titeket, sőt jön idő, hogy aki megöl titeket, mind azt hiszi, hogy ezzel Istennek szolgál” (2).

Az ellenreformáció korszaka különösen is mutatja, hogy mennyire valósággá vált az Isten nevében történő eretneküldözés embertelensége. Joggal fejezte ki a letűnt véres évszázadok után a racionalista Bessenyei a vallási türelmetlenség elítélését így:

„Vallásodra nézve ne légy megvakulva,
És szomszédod iránt gyűlölségre fúlva,
Ne rohanj másokra Istened nevében,
Ne áldozzál néki embernek vérében.”

Isten iránti hálával mondhatjuk, hogy ezek az idők már mögöttünk vannak. De mindörökké érvényes Jézus Krisztus figyelmeztetése, hogy az igehirdetői hivatallal, a tanítványi bizonyágtétellel vissza ne éljünk, azt senki ellen se fordítsuk, azzal ne lázítsunk, ne uszítsunk, hanem szentül éljünk, ahogy az Úr várja a Szentlelektől vezetett bizonyágtévőktől.

O. E.

Nagyheti meditáció Jézus Krisztus hármas tisztéről

Ha a nagyheti eseményt nemcsak történeti vonásaiban akarjuk értékelni, hanem teológiai összefüggésében is, akkor önként kínálkozik nagyheti meditációnk alapjául Jézus Krisztus hármas tisztének összefoglalása úgy, amint azt az egyház tanítása két évezreden át megalkotta.

1. Jézus Krisztus az áldott próféta

Ő nyilatkoztatja ki tökéletesen Isten akaratát, maga mondja, hogy ő azért jött, hogy hirdesse Isten üzenetét (Mk 1,38). Ézsaiás próféta szavaiba foglalja bele (És 61,1). Istentől kapott prófétaí küldetését: „Az Úrnak lelke van énrajtam, mivelhogy felkent engem, hogy a szegényeknek az evangéliumot hirdessem, elküldött, hogy a töredelmes szívűeket meggyógyítsam, hogy a foglyoknak szabadulást hirdessenek és a vakoknak szemeinek megnyílását, hogy szabadon bocsássam a lesújtottakat, hogy hirdessem az Úrnak kedves esztendejét.” (Lk 4,18—19) Jézus Krisztus Hegyi Beszédéből, példázataiból, csodáihoz fűzött minden tanításából is felséges kinyilatkoztatása buzog elő, valóban ő az, akiben elközéltett Isten királysága

(Mt 4,17). Környezete Mesternek szólítja (Jn 11,28), az emmausi tanítványok pedig így tesznek bizonyosságot róla: „... próféta vala, cselekedetben és beszédben hatalmas Isten előtt és az egész nép előtt” (Lk 24, 19). Magáról pedig azt mondja Pilátus előtt, hogy azért jött, hogy bizonyosságot tegyen az igazságról (Jn 18,37). Tanítása lélek és élet (Jn 6,63); Péter szerint örök életnek beszéde van nála (Jn 6,68); mindez pedig azért van, mert Istennel való páratlan és egyedüli viszonya folytán: „Az Istent soha senki sem látta, az egyszülött Fiú, aki az Atya kebelében van, az jelentette ki őt” (Jn 1,18). „Az én tudományom nem az enyém, hanem azé, aki küldött engem” (Jn 7,16). „Én azt beszélem, amit az én Atyámnál láttam...” (Jn 8,38). „Én nem magamtól szoltam, hanem az Atya, aki küldött engem, ő parancsolta nékem, hogy mit mondjak és mit beszéljek” (Jn 12,49). Az ő igéje természetesen nemcsak az Atyával, hanem a Szentlélekkel is a legteljesebb összhangban van: „Ama vigasztaló pedig, a Szentlélek, akit az én nevemben küld az Atya, az mindenre megtanít majd titeket, és eszetekbe juttatja mindazokat, amiket mondtam néktek” (Jn 4,26). „De amikor eljő amaz, az igazságnak Lelke, elvezérel majd titeket minden igazságra. Mert nem ő magától szól, hanem azokat szólja, amiket hall, és a bekövetkezendőket megjelenti majd néktek. Az engem dicsőít majd, mert az enyemből vesz és megjelenti néktek. Mindaz, ami az Atyáé, az enyém, azért mondom, hogy az enyemből vesz és megjelenti néktek” (Jn 16, 13—15). Így áll Jézus Krisztus, a próféta Isten és ember között s végzi a tökéletes kinyilatkoztatás szolgálatát, benne és általa találkozunk Istennel.

Ebben az a legalapvetőbb követelmény, hogy az ember meghallja Isten üzenetét. Erre mutat rá Pál apostol, mikor azt kérdezi: „Mindenki üdvözül, aki segítségül hívja az Úr nevét; nos, — hogyan hívhatnák segítségül, ha nem hittek benne? s hogyan hihetnének benne, ha nem hallottak felőle? hogyan hallanának, ha nincs, aki hirdesse az igét?” (Rm 10, 13—14). Meg is adja nyomban a feleletet: „A hit igehirdetés alapján támad, az igehirdetés pedig Krisztus igéjéből ered” (Rm 10,17). Ennél az igehirdetői munkánál az egyház Ura vele van tanítványaival a világ végezetéig. (Mt 28, 20). Maga a Szentlélek tanítja az idehirdetőket (Jn 14,26), általa üzeni Jézus Krisztus mindazt a mondanivalóját, amit nem tudtak megérteni földi jelenlétekor: „Még sok mondanivalóm van hozzátok, de most el nem hordozhatjátok” (Jn 16,12). A bizonyágtevő szolgálatban Isten Szentleke adja a mondanivalót a tanítvány ajkára: „Nem ti vagytok, akik szóltok, hanem a ti Atyátoknak Lelke az, aki szól tibennetek” (Mt 10,20). A Szentlélekkel telt tanítványok első cselekedete az igehirdetés, amelynek hatására háromezren megkeresztelkednek (Csel 2. fej.), majd a tanítványok „eloszolván, széjjeljártak, hirdetve az igét” (Csel 8,4). A tanítványi igehirdetés tartalma és összefoglalása ez: „Térjete meg és keresztelkedjete meg mindnyájan a Jézus Krisztusnak nevében, a bűnök bocsánatára és veszi-

tek a Szentlélek ajándékát” (Csel 2,28). A Krisztusról való beszéd, róla, mint megfeszítettről való bizonyágtétel; nem is akar az igehirdető Pál apostol egyébről tudni, a korinthusi gyülekezetben, mint Jézus Krisztusról, mégpedig mint megfeszítettről (1 Kor 1,19 és 2,2). Az ő követeként tolmácsolja Krisztus üzenetét: „Krisztusért járván tehát követségben, mintha Isten kérne miáltalunk: Krisztusért kérünk, béküljete meg az Istennel!” (2 Kor 5,20). A Krisztussal való belső összefüggés miatt hatalom, erő, győzelmes hatás az evangélium: „Istennek hatalma az, minden hívőnek üdvösségére” (Rm 1,16). Isten akaratanak újjászüelő ereje az igen keresztül végzi el a maga munkáját a lelkeken (Jak 1,18; 1 Pét 1,23), mert ez az élő, eleven szó, „élő és ható és élesebb minden kétélű fegyvernél és elhat a szívnek és léleknek, az ízeknek és a velőnek megoszlásáig és megítéli a gondolatokat és a szívnek indulatait” (Zsid 4,12).

Nemcsak az igehirdetés eszközén keresztül szól Isten az övéihez, hanem az istentiszteleti élet, a gyülekezeti élet minden mozzanatán keresztül, különösen a látható igen (verbum visibile), a szentségeken keresztül, a kereszttség és Úrvacsora által. A kereszttség kötelez: „Akik Krisztusban keresztelkedtetek meg, Krisztust öltöztetek fel” (Gal 3,27). Szakítást követel a bűnös múlttal szemben és odaszánást Isten akarata alá: „Vagy elfelejtettetek: valahányan megkeresztelkedtünk Jézus Krisztusra, az ő halálára keresztelkedtünk meg?! Eltemettünk a kereszttség által vele együtt a halálba, hogy amint Krisztus feltámadott a halottak közül az Atya dicsősége által, mi is megújult életben járjunk” (Rm 6,3—4). Ennek az új életnek a teremtője Isten, de a táplálója is ő, aki Jézus Krisztus testével és vérével élteti övéit. Jézus Krisztus „ama élő kenyér, amely a mennyből szállott alá, ha valaki eszik e kenyérből, él örökké. És az a kenyér, amelyet én adok, az én testem, amelyet én adok a világ életéért” (Jn 6,51). Aki viszont nem eszi az ő testét és nem issza az ő véré, abban nincs élet, viszont a Krisztus testének és vérének vételéhez fűződik az örök élet ígéletének ajándéka, „aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az énbennem lakozik és én is abban” (Jn 6,56).

Az igehirdetésben, az egyházi életben, a szentségekben Isten természetesen emberi eszközökön keresztül végzi a maga munkáját, azonban már itt ki kell emelnünk, hogy sehol sem olvassuk a Szentírásban, hogy maga az ember hozná rendbe Istenhez való viszonyát, még azt sem olvassuk, hogy egyik ember hozzásegítené a másikat, hogy annak Istenhez való viszonya helyreálljon, mert az emberi tényező, mind az igehirdetésben, mind a szentségekben, mind a gyülekezeti élet egyéb megnyilvánulásaiban csak kizárólag eszközi tényező, s maga Isten végzi mindenütt a hívogatásnak, a megtérésnek, az újjászületésnek a munkáját, s ezt Isten helyett sohasem végzheti el egy ember sem. Amikor Jézus Krisztus kiküldi tanítványait, világosan tudtukra adja: „Nem ti vagytok, akik szóltok, hanem a ti Atyátoknak Lelke szól tibennetek” (Mt 10,20). Amikor pe-

dig Cézarea-Filippi vidékén Péter bizonyoságot tesz Krisztusról, azt feleli rá a mester: „Nem test és vér jelentette ezt meg néked, hanem az én mennyei Atyám (Mt 16,17). Ami a Krisztus-szolga ajkán bizonyoságtézés vagy bármiféle szolgálat, azon keresztül maga az Úr működik.

2. Jézus Krisztus az áldott Főpap

Nem hideg ismeretet, „tájékoztatót” vagy elméletet ad Istenről, amikor tökéletes kinyilatkoztatója Istennek, hanem hozza Isten megmentő szeretetét, ami Jézus Krisztus áldozatában hajlik le az embervilághoz. Már Ésaías próféta úgy rajzolja meg az Úr szenvedő szolgáját, mint aki halálba megy a bűnökért: „Betegségeinket ő viselte és fájdalmainkat hordozá, és mi azt hittük, hogy ostoroztatik, verettetik és kínoztatik Istentől! És ő megsebesítettett bűneinkért, megrontatott a mi vétkeinkért, békességüknek büntetése rajta van és az ő sebeivel gyógyulánk meg... az Úr mindnyájunk vétjét őreá veté... népem bűnéért lőn rajta vereség. Pedig nem cselekedett hamisságot és álnokság nem találtatott szájában... életét halálra adta és a bűnösök közé számláltatott, pedig ő sokak bűnét hordozá és a bűnösökért imádkozott” (És 53. fej.). Már Jézus templomi bemutatásakor bizonyoságot tesz róla az Újszövetségben az agg Simeon Mária előtt: „Íme ez vettetett sokaknak elestére és feltámadására” (Lk 2,34). Keresztelő János pedig nyíltan rámutat Jézusra: „Íme az Istennek ama Baránya, aki elveszi a világ bűneit!” (Jn 1,29) Jézus Krisztus ugyanezt mondja magáról: „Én vagyok a jó pásztor, a jó pásztor életét adja a juhokért”. (Jn 10,11). Ő sem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon és „adja az ő életét váltságul sokakért” (Mt 20,28; Mk 10,45). Erről szól az utolsó vacsoránál: „Ez az én vérem, az Újszövetség vére, mely sokakért kiontatik” (Mk 14,24). Jézus Krisztus egész szenvedéstörténete nem egyéb, mint megvalósulása és történeté válása a bűnváltságnak. A kereszten függő Krisztus „a mi bűneinkért ment a halálba és a mi megigazulásunkra támadott fel” (Rm 4,25). Ez a tény annyira a központja a keresztyén igehirdetésnek, hogy Pál apostol, amikor Korintusba megy, nem akart köztük tudni semmi mást, csak egyedül Jézus Krisztust és pedig a megfeszítettet (1 Kor 1,18). „A kereszt igéje” az az összefoglaló tartalom, amiben benne van az Istennel való kiengesztelt és megbékélt viszony, mert Jézus Krisztus „odaszegezte a keresztre” (Kol 2,14) „az ellenünk szóló és minket vádoló kézírást”. Az evangélium summája, a keresztről való beszéd „bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik megtartatunk, Istennek ereje” (1 Kor 1,18). Jézus Krisztus az igazi húsvéti bárány, aki „megáldoztatott érettünk” (1 Kor 5,7). Testével és vérével való közösségünkben nyílik ki az Istennel való új szövetség ajándéka: „A hálaadásnak pohara, melyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-é? A kenyér, melyet megszegünk, nem a Krisztus tes-

tével való közösségünk-é?” (1 Kor 10,16). „Ez az én testem, mely tiérettetek megtöretik... e pohár amaz új testámentum az én vérem által...” (1 Kor 11,24—25). Ő az egyetlen, aki meghalt mindenkiért, azért halt meg, hogy akik élnek, ezután ne maguknak éljenek, hanem annak, aki érettük meghalt és feltámasztatott (II. Kor 5,15). Ezeket kiváltotta a törvény átkából úgy, mint amikor valaki egy rabszolgáért lefizeti a váltságdíjat, és ezzel felszabadítja (Gal 3,13. és 4,5). Isten törvényszerű akarátának megszegői, a bűnösök, a bűn rabszolgái, akik menthetetlen helyzetükben csak Jézus Krisztusban szabadulhatnak meg, aki odavetette magát a bűnösökért, „átokká lett értünk”, mert „átkozott mindenki, aki a fán függ” (V. Móz 21, 23. — Gal 3,14). Sajátjaivá váltott meg Jézus Krisztus minket: „Aron vétettetek meg” (1 Kor 6,20 és 7,23), ezután a Krisztus foglyai, rabszolgái és megkötözöttjei vagyunk (1 Kor 7,23). Maga a Pál apostol által használt kifejezés is azt a váltságdíjat jelöli meg, ami a rabszolga szabadonbocsátásának az ellenértéke. A keresztyén ember élete nem egyéb, minthogy ennek a már végbement váltságnak várja és könyörögje a számára való aktualizálódását: „... mi magunk is, noha a Lélek zsengejét vettük ajándécul, szintén sóhajtozunk magunkban, s várjuk, hogy Isten fiaivá fogadjon minket, azaz megváltsa testünket. Mert megváltattunk ugyan, de csak reménységre” (Rm 8,23—24). „Ameddig testben jártunk, a törvény által táplált bűnös szenvedélyek dolgoztak tagjainkban, hogy gyümölcsöt teremjünk a halálnak. Most azonban ránk, mint megholtakra nem terjed ki a bennünket megkötő törvény hatálya. Azért úgy szolgálunk, mint akiket megújított a lélek” (Rm 7,5—6). Jézus Krisztus váltsága az imperativus elkötelezésével hat a keresztyén emberre, hogy meg ne hiúsuljon rajta Isten kegyelme, hanem megteremje az új élet gyümölcsét. Ez a váltság a keresztyén ember egyetlen reménye: „Isten elfogad bennünket igazaknak, ingyen, az ő kegyelméből, a Jézus Krisztusban vett váltság által. Őt rendelte Isten, hogy véres áldozatával véghezvigye az engesztelést hit által” (Rm 3,25). Jézus Krisztus az „engesztelő szer”, aki által kiengeszteli Isten a világot önmagával (II Kor 5,17).

II Móz 25, 17—22-re visszamutató hasonlat szerint a nagy engesztelő napon, a szövetségláda aranylapját meghintette a főpap az engesztelő áldozat vérével, s így az a kiengesztelés eszközeként szolgált. A Krisztus véres áldozata így viszi véghez a kiengesztelés művét. Ő a könyörülő és igaz főpap, aki engesztelést szerez a nép bűneiért (Zsid 2,17). A főpap az emberek közül való s az ő bűneiért viszi az engesztelő áldozatot Isten színe elé, Jézus Krisztus, mint áldott, egyetlen főpap, magát áldozta fel a kereszten, benne „olyan főpapunk van, aki a mennyei felség királyi székének jobbára üle” (Zsid 8,1). „Ha a bakoknak és bikáknak a vére, meg a tehén hamva, a tisztátalanokra hintetvén megszentel a test tisztaságára, mennyivel inkább Krisztusnak a vére, aki örökkévaló lélek által önmagát áldozta fel ártatlanul Isternek: megtisztítja a ti lelkiismereteket a

holt cselekedetektől, hogy szolgáljatok az élő Istennek” (Zsid 9,13—14). Ez az egyszeri újszövetségi áldozat a tökéletes bűnváltáság eszközlője. A Főpap Krisztus halála tehát — összegezve az elmondottakat — miattunk, helyettünk, érettünk való halál. Váltághalál, amivel kiváltott a maga számára a bűnből. Engesztelő halál, amellyel Isten megbékélteti magával a világot. „Méltó ama megöletett Bárány, hogy vegyen erőt és gazdagságot, és bölcsességet, és hatalmasságot, és tisztességet, és dicsőséget és áldást” (Jel 5,12).

3. Jézus Krisztus az áldott Király

„Aki, mikor Istennek formájában vala, nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté, szolgálai formát vévén fel, emberekhez hasonlóvá lévén; és mikor olyan állapotban találtatott, mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén haláláig, mégpedig a keresztfának haláláig. Annakokáért az Isten is felmagasztalta őt és ajándékozott neki oly nevet, mely minden név fölött való, hogy a Jézus nevére minden térd meghajoljon, menyeieké, földieké és föld alatt valóké és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus úr, az Atyaisten dicsőségére” (Fil 2,6—11). A kereszten minden istenellenes hataiom Krisztus ellen támadt, sőt megszegyenyítésére e világ utolsó diadalát aratta, hogy az átok fájára, a gonosztevők keresztfjére feszíthette az Isten Fiát. A bűn, a halál és a világ ujjongásába azonban Isten feltámasztó szava szól bele. „Mit keresitek a holtak között az élő, ő nincs itt, hanem feltámadott!” (Lk 24, 5—6; — Mk 16,6). Péter pünkösdi prédikációja szerint beteljesedett az ige: „Nem hagyod lelkemet a halálban, hogy a te szent rothadást lásson” (Zsolt 16,10. — Csel 2,27). Így lesz a kereszten meghalt Krisztus harmadnapon feltámadottá, a bűn, a halál és a sátán legyőzőjévé (Rm 7,4; — Fil 2,9—11; — Ef 1,20). Az Isten-ellenes hatalmak uralma megtört, Krisztus feltámadott, s ezzel győzelmet aratott felettük, győzelmét meg is tartja, sőt az utolsó napon teljessé teszi, amikor végleg megsemmisíti a sátánt (Jel 20).

A világ külsőleg nem változott meg Krisztus feltámadása óta, a bűn és halál továbbra is hatalmában tartja az embert, azonban Isten ígéje azt hirdeti nekünk, hogy hatalma már csak ideiglenes és uralma látszaturalom, mert csak ennek az időszaknak a határán belül tart, két pólus között élünk, az egyik Krisztus feltámadása, a másik e világkorszak vége, Krisztus dicsőséges megjelenése az utolsó napon, amikor Isten ítéletre szólítja világát (Jel 11,15; — 1 Kor 15, 25—26). Ezért írhatja Pál apostol, hogy a halál elve tettet diadalra. „Halál, hol a fullánkod? koporsó, hol a diadalmaid?” (1 Kor 15,55—57). Krisztus pedig ezt a győzelmét kiárasztja, akik hisznek őbenne. „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, ha meghal is él.” (Jn 11,25). Pál apostol szerint pedig: „Eltemettünk a keresztség által vele együtt a halálba, hogy amint Krisztus feltámadott a halottak közül az Atya dicsősége által, mi is megújult életben jár-

junk" (Rm 6,4). A feltámadás Isten nagy „igen”-je egyszülött Fiának váltságmunkájára, benne nyilvánul meg igazán, hogy a Fiú valóban az Atya tetszése szerint cselekedett. Megdicsőülése folytatódik az Atya jobbára kerülésben, oda száll fel, ahol előbb volt (Jn 6,62), mennybemenetelével azonban nem tűnt el a hívek életéből, mert amint ígérte: „Íme, én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig” (Mt 28,20), úgy a hitben, mint élő Krisztus ragadható meg. Az Atya jobbán ül és mégis közel van nyája legkisebbjéhez is. Így tud az élő Krisztus oly közel lenni tanítványaihoz, hogy szállást vesz azok lelkében, amint Pál apostol mondja: „Élek pedig többé nem én, hanem a Krisztus él énbennem, amely életet pedig testben élek, az Isten Fiában való hitben és igazságban élem, aki szeretett engem és önmagát adta érettem” (Gal 2,20)

O. E.

ÖRÖMHÍR

címen új evangélikus prédikációs kötet jelent meg Advent első hetében. Egyházunk vezetősége és Egyetemes Sajtóosztályunk évek óta tervezte, hogy egy igehirdetés-gyűjteményt jelentet meg. A múlt esztendőben ez a terv megvalósulhatott. Az ógyházi perikóparend evangéliumi szakaszai alapján 31 evangélikus lelkész készítette el a prédikációkat. A kötetben 67 teljesen kidolgozott prédikáció van. A könyv egész vászonkötésben, tetszetős formában jelent meg.

A könyv megrendelhető Evangélikus Egyetemes Sajtóosztályunknál (Budapest VIII., Puskin u. 12.) Ára 70 Ft. (csomagolás, portó 2 Ft.)